

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE HİNDİSTAN
MÜSLÜMANLARININ OSMANLI İLE MÜNASEBETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Muhittin ABALI

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Can Eyüp ÇEKİÇ

Nevşehir
Şubat 2023

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE HİNDİSTAN
MÜSLÜMANLARININ OSMANLI İLE
MÜNASEBETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Muhittin ABALI

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Can Eyüp ÇEKİÇ

Nevşehir
Şubat 2023

BİLİMSEL ETİKLİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Muhittin ABALI

TEZ YAZIM KLAVUZUNA UYGUNLUK

“II. Meşrutiyet Döneminde Hindistan Müslümanlarının Osmanlı ile Münasebetleri”
adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Muhittin ABALI

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Can Eyüp ÇEKİÇ

Tarih Ana Bilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğretim Üyesi Can Eyüp ÇEKİÇ danışmanlığında Muhittin Abalı tarafından hazırlanan “II. Meşrutiyet Döneminde Hindistan Müslümanlarının Osmanlı ile Münasebetleri” adlı çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakın Çağ Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Can Eyüp ÇEKİÇ

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin SARAÇ

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Aslı YİĞİT

İMZA

.....

.....

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih vesayılı Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam sırasında çalıőmalarımı düzenli olarak takip edip gerekli yerlerde ilave ve düzeltmeler yaparak bana yardımcı olan tez danıőmanım Dr. Öğretim Üyesi Can Eyüp eki'e, maddi ve manevi her zaman destekçim olan anneme, babama ve kardeőime teőekkürü bir borç bilirim.

Muhittin ABALI

Nevşehir-2023

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARININ OSMANLI İLE MÜNASEBETLERİ

Muhittin ABALI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yakın Çağ Anabilim Dalı, Aralık 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Can Eyüp ÇEKİÇ

ÖZET

1877-78 savaşında Osmanlı ordusunun Rusya kuvvetleri karşısında aldığı yenilgi II. Abdülhamid dönemi boyunca Osmanlı dış politikası üzerinde etkili oldu. İşgal edilen bölgelerden göç eden Müslüman nüfus ve elde kalan toprakların ağırlıklı Müslümanlardan oluşması ülkenin imparatorluk yapısını değiştirirken yönetim elde kalan nüfusu konsolide edebilmek için İslam birliği politikasını vurgulamaya başladı. Bu dönemde Osmanlı sultanının halife kimliği öne çıkarılırken, halifenin tüm Müslümanların koruyucusu ve kollayıcısı olduğunu çokça dile getirildi. Bu yeni politika yönetimin Rusya, İngiltere, Fransa gibi büyük bir Müslüman nüfusa sahip olan ülkeler karşısında bir tehdit oluşturması açısından da kullanışlı görüldü. 1908 de ilan edilen II. Meşrutiyet ve sonrasında gelen Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra da hilafet politikası büyük ölçüde gündemde olmaya devam etti. İttihat ve Terakki kadroları içerisinde ideolojik olarak temayül ümmetçilik yerine Türkçülük olsa da dış politikada II. Abdülhamid döneminde ağırlık verilen hilafet politikası olduğu gibi devam etti. Hilafetin sağladığı dünya siyasetinde söz sahibi olabilme gücü, II. Meşrutiyet döneminde de dış siyasette kullanılmaya devam edildi. Büyük ölçüde Osmanlı arşiv belgelerine dayanan bu çalışma, İttihat ve Terakki hükümetinin II. Abdülhamid döneminin dış politika söylemini devam ettirdiğini, Osmanlı hilafet politikasının devletin meşruiyeti için öneminin farkında olduğunu öne sürmektedir. Çalışma ikinci olarak, Hindistan Müslümanları ile kurulan ve yenilenen ilişkiler özelinde söz konusu politikanın özellikle Osmanlı Devleti'nin ve hilafetin varlığının tehlikede olduğu Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında oldukça pekiştiğini iddia etmektedir. Çalışma son olarak, hilafet politikasının Birinci Dünya Savaşı arifesinde Müslüman coğrafyada artan İngiltere etkisine karşı kullanıldığını, Osmanlı Devleti'nin nüfuzunu korumak ve İngiltere'ye karşı hilafet politikasının halen bir tehdit olarak faydalı olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hindistan Müslümanları; Hilafet; II. Meşrutiyet

**RELATIONS BETWEEN THE OTTOMAN EMPIRE AND INDIAN
MUSLIMS DURING THE SECOND CONSTITUTIONAL ERA**

Muhittin ABALI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Modern Age, M.A, December 2022

Supervisor: Asst. Prof. Can Eyüp ÇEKİÇ

ABSTRACT

The catastrophic defeat against the Russian Army in the Russo-Ottoman War of 1877-78 was decisive in Ottoman foreign policy during the Hamidian Era (1876-1908). Following the war, due to mass migration of Muslims from the occupied territory to relatively deeper Muslim lands the Ottoman Empire became more Muslim not only demographically but also geographically. In return, Abdulhamid II decided to refashion the long-forgotten Ottoman caliphacy to maintain the Ottoman legitimacy among its subjects and to intimidate rival powers, especially Russia, England, and France, which control large Muslim populations. Islamist policy remained prerogative especially as an instrument in foreign policy for the, mainly nationalist, ruling cadre of Committee of Union and Progress, which took the helm after the coup d'état in 1908. Mainly based on Ottoman archival documents, this dissertation claims that the Unionists took over Abdulhamid II's Islamist policy, to which they attached importance as a leading legitimacy structure for the Empire. Second, the study argues that Islamist policy was reconstructed, in terms of the relations with Indian Muslims, during the Italo-Turkish War of 1911-12 and the Balkan Wars of 1912-13, when the future of the Ottoman State and the caliphacy were at stake. Third, the study aims to expose the Islamist policy was on duty against the rising British influence and to maintain Ottoman influence in the Muslim World on the eve of the First World War.

Keywords: Indian Muslims; Caliphacy; Second Constitutional Era

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİKLİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KLAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE OSMANLI-HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI İLİŞKİLERİNİN DOĞUŞU

1.1. Yeni Politika Hilafet.....	7
1.1.1. İç Politika İçin Hilafet Politikası.....	8
1.1.2. Dış Politika İçin Hilafet Politikası	10
1.1.3. Hindistan Müslümanları İçin Hilafet Politikası	11
1.2. II. Meşrutiyetin İlanı.....	18
1.3. 31 Mart Olayı ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi	21
1.4. II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesine Karşı Hindistan'daki Tepkiler ve Düzenlenen Protestolar	23

İKİNCİ BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE OSMANLI-HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI İLİŞKİLERİ

2.1. Jön Türkler ve Hindistan Müslümanları.....	27
2.2. Trablusgarp Savaşı ve Hindistan Müslümanları.....	29
2.3. Balkan Savaşları ve Hindistan Müslümanları	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI
ÜZERİNDE OSMANLI-İNGİLTERE ARASINDA NÜFUZ MÜCADELESİ

3.1. Hilafet Politikasının Yeniden Yükselişi ve Birinci Dünya Savaşı Öncesi Hindistan Müslümanları ile İlişkilerin Seyri	44
3.2. III. Ağa Han Sır Muhammed Şah Aracılığıyla İngilizlerin Hindistan Müslümanları ile Yakınlaşma Çalışmaları	46
3.3. Hindistan Müslümanlarının İngiltere Aracılığı ile Bağdat Bölgesine Yaptığı Yardımanın Osmanlı Devleti Tarafından Sakıncalı Bulunması.....	48
3.4. İttihat ve Terakki Cemiyeti Tarafından Hindistan'da Kurulan Gizli Cemiyetler	49
SONUÇ	51
KAYNAKÇA.....	54
EKLER.....	57
ÖZ GEÇMİŞ	81

KISALTMALAR

BEO.	Bâb-1 Âlî Evrak Odası
BOA.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
HR. SFR 3.	Hariciye Nezareti Belgrat Sefareti
HR. SYS.	Hariciye Nezareti Siyasi
HR. TO.	Hariciye Nezareti Tercüme Odası
İ. TAL.	İrade Taltifat
MB.İ.	Mabeyn-İrade
Y. EE.	Yıldız Esas Evrâkı

GİRİŞ

Osmanlı Devleti ile Hindistan Müslümanları arasındaki bağ II. Abdülhamid döneminde daha önce hiç olmadığı kadar kuvvetlenmiş ve iki unsur arasında sarsılmaz bir güven meydana gelmiştir. II. Abdülhamid'e çok derin bir sevgi ve saygı duyan Hindistan Müslümanları, Osmanlı Devleti'ne Hicaz Demiryolu yapımında yaptıkları yardım başta olmak üzere birçok maddi ve manevi yardımda bulunmuşlardır. II. Abdülhamid'in 1909'da tahttan indirilmesini ise pek hoş karşılamamışlar ve büyük bir üzüntü yaşamışlardır. Ancak hilafet kurumuna ve hilafet kurumunu elinde bulunduran Osmanlı Devleti'ne oldukça bağlı olan bu topluluk Osmanlı Devleti ile olan bağını yitirmemiş ve II. Abdülhamid sonrasında da Osmanlı Devleti ile ilişkilerini aynı şekilde olmasa da kopmadan devam ettirmişlerdir. Ayrıca Hindistan Müslümanları Osmanlı Devleti'nde yaşanan gelişmeleri merakla takip etmişler, Osmanlı Devleti'nin iyiliği için dualarda bulunmuşlardır.

II. Abdülhamid döneminde ve II. Abdülhamid'in tahttan indirilip rejim değişikliğine giden Osmanlı Devleti'nin Hindistan Müslümanları ile olan münasebetlerini konu alan bu tezin amacı, hilafet politikasının zirve yaptığı II. Abdülhamid döneminden sonra hilafet politikasının bir dönem arka planda kalıp daha sonra tekrar canlanmasını, Hindistan Müslümanları özelinde anlatmaktır. Tez mekân olarak Osmanlı Devleti ve Hindistan Müslümanlarının yaşadığı bugün ki Pakistan, Afganistan, Hindistan gibi coğrafyaları kapsamaktadır. Tezin ana konusu ise II. Abdülhamid dönemindeki Hindistan Müslümanları ile münasebetler ve sonrasında II. Meşrutiyet'in ilanı ile Osmanlı'da ki rejim değişikliğinin Hindistan Müslümanlarının üzerinde ki yansımaları ve Osmanlı'nın rejim değişikliğinden sonra ki Hindistan Müslümanlarına uyguladığı politikadır.

Öncelikle tezin ana dönemi olan II. Meşrutiyet Dönemine ve bu döneme gelinceye kadar ki Hindistan coğrafyasındaki Müslümanlar ile Osmanlı'nın ilişkilerine kısaca bakmakta fayda vardır. Bakıldığında ise bu ilişkilerin başlangıcı İstanbul'un fethine dayanmaktadır. İstanbul'un fethi, tüm Müslüman coğrafyasında büyük yankı oluşturmuş ve Hint coğrafyasında ki Müslümanların Osmanlı'ya karşı sempati kazanmasını sağlamıştır. Hindistan coğrafyasında ki Müslüman sultanların, Osmanlı ile ilişki kurmak istemesinin altında yatan en büyük sebep bu fetih olmuştur. Bu hususta ise ilk adımı atan Behmeni hanedanından Sultan III. Muhammed Şah, İstanbul'un fethinden sonra tüm Müslüman coğrafyada ün kazanan Fatih sultan Mehmet'e elçiler, mektuplar ve hediyeler göndererek ilişkilerin başlangıcını oluşturmuştur. İlişkilerin ikinci önemli hadisesi, tüm İslam alemini ilgilendiren hilafetin Osmanlı Devleti'ne geçişidir. Bu Osmanlı için tüm Müslümanların başkanı, koruyucusu anlamına gelmekteydi. Bu durum sadece Hindistan coğrafyasında ki değil tüm Müslümanlar ile ilişkilerin ilerlemesinde önemli bir paya sahiptir. Hindistan coğrafyasında kurulmuş diğer bir Müslüman devlet Babür İmparatorluğuna gelecek olursak; Bilindiği üzere Babür İmparatorluğu'nun kurucuları Timur'un soyundan gelmekteydi. Bu sebeple Babürlülerin yükselmesi Osmanlı'da bir tedirginlik havası oluşturmuştur. Ancak ilişkilerde pek bir hareketlilik olduğu söylenemez. Bunun en büyük sebebi ise yukarıda bahsedilen Babür İmparatorluğunun sultanlarının Timur'un soyundan gelmesidir. Osmanlı Devleti, yine yakın coğrafyada bulunan Özbekler ile daha iyi ilişkiler içerisinde bulunmuştur. Babür Devleti ile Özbekler ise sürekli çatışma halinde olmuşlar, bu sebepten dolayı da bu çatışmada Özbekleri destekleyen Osmanlı Devleti ile Babürlülerin ilişkileri ilerlememiştir.¹

Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Hilafetine tam anlamıyla ilgi duyması ise 1840'larda başlamıştır. Hindistanlı büyük âlim Şah Veliyullahın karşı çıkmasına rağmen torunu Şah Muhammed İshak 1841 yılında Hicaza göçmüş ve Osmanlı siyasetini desteklediğini açıklamıştır. Dedesi gibi büyük bir âlim olan Şah

¹ Hilal Şahin, "Osmanlı Devleti ile Hindistan Müslümanlarının Tarihi Bağı ve Hindistan Hilafet Hareketi", **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sonbahar, S. 4, 2019, s. 68.

Muhammed İshak'ın bu davranışı, ardından gelen müritlerine Osmanlı sempatisi kazandırmasını sağlamıştır.²

1857 yılına gelindiğinde ise İngilizlerin bölgedeki tek Müslüman devlet olan Babür imparatorluğunu ortadan kaldırması dönemin tek bağımsız Müslüman devleti olarak kalan Osmanlı'ya karşı Hindistan Müslümanlarının bağlılığını arttırmıştır. İngiliz idareciler ise bu bölgedeki Müslümanların Osmanlı sempatisini başlarda hoş karşılamıştır. Bunun sebebi ise Kırım'da Osmanlı ile beraber savaşmaları ve İngilizlerin Osmanlı toprak bütünlüğünü savunmasından dolayıdır.

II. Abdülhamit Dönemine gelindiğinde ise şehzadeligi sırasında bile gerek amcası Abdülaziz ile çıktığı Londra seyahatinde gerekse o dönem İstanbul'da bulunan Hindistanlı Müslüman aydınlar aracılığı ile o coğrafya hakkında malumatlar alan bir şehzadelik dönemi geçirmiştir. Tahta geçmesiyle birlikte gerek İslam birliği felsefesine sahip olması gerekse İngiltere ile Osmanlı'nın arasının giderek açılması İngiliz hakimiyeti altında olan Hindistan Müslümanları ile Osmanlı Devleti'nin ilişkilerinin ilerlemesine sebep olmuştur. Giderek soğuklaşan Osmanlı-İngiliz ilişkileri Hindistan Müslümanlarını adeta iki devletin arasında bırakmış ve başlarda İngilizlerin Hindistanlı Müslümanların Osmanlı Devleti'ne sempatisini hoş karşılaması tam tersine dönmüştür. Öte yandan İstanbul'daki İngiltere Büyük Elçisi Henri Layord ve Hindistan Valisi Lytton tarafından Londra'ya gönderilen raporlarda Sultan Abdülhamit'in 93 Harbinde ki İngilizlerin tutumundan dolayı Hindistan Müslümanlarını İngiltere'ye karşı bir ayaklanma tertip ettiği belirtilmiştir. II. Abdülhamid ise, hatıratında "Bir gün oç alma zamanı gelecektir ve Hintliler İngiliz boyunduruğundan kurtulacaktır" diyerek Hindistan'ın İngiliz sömürgesi olmasından hicap duyduğunu belirtmiştir.³

II. Abdülhamit, Hindistan'daki ulema ile irtibat kurarak Gazete aracılığı ile propaganda yaptırmış ve Osmanlı konsolosluğundan da bilgiler toplamak suretiyle bölgenin nabzını her daim kontrol etmiştir. Bu coğrafyada ki Müslümanların ise Osmanlı'ya karşı sempati kazanmasını amaçlamıştır.

² Cezmi Eraslan, **II. Abdülhamid ve İslam Birliği**, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2019, s. 111.

³ Azmi Özcan, **Pan-İslamizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)**, Ankara: İSAM Yayınları, 1977, s. 64.

II. Meşrutiyet dönemine gelindiğine ise, II. Meşrutiyet dönemi, II. Abdülhamid'in muhaliflerinin baş kaldırmasıyla ve padişahın ise isyanı bastıramamasıyla sonuçlanan olayların ardından 1908'de meşrutiyetin tekrar ilanı ile başlayan dönemdir. Toplam 14 yıl süren bu dönemde Balkan savaşı ve Birinci Dünya Savaşı gibi büyük savaşlar yaşanmıştır. II. Meşrutiyet, ilk etapta Hindistan Müslümanları tarafından coşkuyla karşılanmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı, Hindistan Müslüman Birliği (All-İndia Muslim League) ve Şii Konferansı (All-İndia Shia Conference) tarafından çok büyük sevinç ile kutlanmıştır. Hindistan'da ki Müslüman basın ise Osmanlı Devleti'nde ki bu gelişmeleri "Doğunun uyanmasının bir işareti" olarak nitelendirmekteydi. 1909'da II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi ise Hindistan Müslümanları tarafından Jön Türkler'in niyetleri ve hilafet hakkında samimiyetleri adına şüphe uyandırdı. Hindistan Müslümanları açık bir şekilde II. Abdülhamit'in tarafını tutmuşlar ve tahttan indirilmesini protesto etmişlerdir.

Hindistan Müslümanları, II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini hilafetin sonu olarak nitelendirmişler ve Hindistan Müslümanları, "Jön Türklerin elinde oyuncak olacak halifeyi tanımayacağız." gibi açıklamalar bile yapmışlardır. Öte yandan İngilizler ise Jön Türkleri dinsizlikle itham ederek Müslümanları Osmanlı'ya karşı soğutmaya da çalışmışlardır. Jön Türklerin II. Abdülhamid'i tahttan indirmesi sadece Hindistan Müslümanları özelinde değil tüm İslam Dünyasında büyük bir itibar kaybı yaratmıştır. Bu sebepten dolayı ihtilal sonrası İslam Dünyasından destek bulmak amacıyla propagandalar düzenlenmiştir.

1911 Trablusgarp savaşı ile birlikte Hindistan'da ki pan-İslamcılık yeni bir döneme girmiştir. İtalyanların Trablusgarp'ı işgal etmeleri haberi Hindistan Müslümanları üzerinde şok etkisi yaratmış ve gelişmeleri merakla takip etmişlerdir. Eskiden olduğu gibi bu vesile ile de yardımlar toplanmaya başlamıştır. Trablusgarp ile ilgili haberler basın yoluyla halka intikal edilmiş, Muhammed Ali'nin ünlü gazetesi Comrade ayrıca bir savaş eki bile çıkarmış ve aynı zamanda yardım kampanyası da başlatmıştır. Ayrıca Zemindar, Vatan Paişa Ahbar, Vekil, Observer ve Hablü'l-metin gibi gazetelerden de Osmanlı'ya destek gelmiştir. Savaşta zarar gören Osmanlı askerlerinin yaralarını sarmak için ilk adım 2 Ekim 1911'de Kalküta'da Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyetine Yardım Komitesi kurularak atılmıştır. Çok geçmeden

basınında çağrısı sonuç vermiş ve Pencab, Bengal ve Orta Hindistan bölgelerinde yardım kampanyaları başarılı olmuştur. Trablusgarp Savaşı Osmanlı'ya büyük bir darbe indirmiştir. Trablusgarp Savaşının hemen ardından Balkan Savaşı da hezimetle sonuçlanmış ve Osmanlı Edirne'ye kadar olan topraklarını kaybetmiştir. Trablusgarp Savaşında da olduğu gibi Hindistan Müslümanları açısından yine tüm dikkatler Osmanlı üzerine yoğunlaşmıştır. Yoğun bir ilginin yanı sıra müthiş tepkiler de ortaya çıkmıştır. Fakat eskiye nazaran bu tepkiler daha disiplinli ve düzenli olmuştur. Hindistan Müslüman Uleması tarihte ilk defa aralarında ki bütün anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak Osmanlı meselesi üzerine birlik oluşturmuşlardır. Diyubendiler, Barelvililer, Farang-i Mahaliler, Nedvet'ül-ulema ve Şiiler bir araya gelmiş ve Osmanlı devletini desteklemenin farz olduğunu, zekatlarının Osmanlı'ya gönderilebileceğine dair fetvalar yayınlamışlardır. Ekim 1912'de Şevket Ali Comrade'de bir yazı yayınlamış ve Osmanlı ile birlikte savaşmak üzere birlikler oluşturmaya başlamıştır. Kısa sürede birçok gönüllü çıkmış ancak İngiliz-Hindistan hükümeti tarafından kabul görmeyerek engellenmeye çalışılmıştır. Yine Birçok gazete de yardım kampanyası yapılmaya devam etmiştir. Bu yardım kampanyalarında toplanan miktar 1913 yılına gelindiğinde tüm dünyanın Osmanlı için topladığı miktarın yarısından fazlasını bulmuştu.⁴

Tezin ilk bölümünde, II. Abdülhamid'in ana siyasi görüşü olan ve bu siyasi görüşü yabancı devletlere karşı bir güç olarak kullandığı hilafet politikası ve bu politikanın Hindistan Müslümanlarının üzerine yansımaları, tahttan indirildiğinde Hindistan'da gerçekleşen protesto ve tepkiler işlenmiştir. Birinci bölümde, hilafet ve hilafet politikası kısaca açıklanmış ardından bu politikanın iç politika, dış politika ve Hindistan Müslümanlarına yansımaları incelenmiştir. Daha sonra ikinci meşrutiyet ile ülkenin rejim değişikliği konu edinilmiş, bu değişikliğin hemen ardından gerçekleşen 31 Mart Olayı ve II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi anlatılmıştır. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinin ardından Hindistan Müslümanlarının bu konuya tepkileri ve protestoları incelenmiştir. İkinci Bölümde, II. Meşrutiyet ilanından sonra yönetimi eline alan Jön Türklerin, Hindistan Müslümanları ile münasebetleri konu alınmıştır. Bu bölümde, Osmanlı Devleti adına büyük trajedilerin yaşandığı Trablusgarp savaşı ve Balkan Savaşları konu edinilmiştir. Bu savaşlar

⁴ Özcan, s. 242.

sırasında Hindistan Müslümanlarının ne tepki verdikleri, nasıl ve ne şekilde Osmanlı Devleti'ne yardım ettikleri anlatılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise I. Dünya Savaşı Öncesinde Hindistan coğrafyasında yaşanan Osmanlı Devleti ile İngilizlerin nüfuz mücadelesi ve bu nüfuz mücadelesi sırasında Osmanlı Devleti'nin ne gibi politikalar uyguladığı veya uygulamaya çalıştığı konu olarak ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE OSMANLI-HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI İLİŞKİLERİNİN DOĞUŞU

1.1. Yeni Politika Hilafet

Arapça Khlf kökünden gelen halife kelimesi, mana olarak arkadan gelen, sonradan gelen anlamındadır. İslam literatüründe ise Hz. Muhammed'den sonra onun vekilliğini, Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapan hükümdara verilen addır. Kamus-ı Türkî'de ise "Hatemü'l-enbiya efendimize vekâleten umum ehl-i İslam'a imamet ve amiriyet ve şeriat-ı İslamiye'yi himaye etmek vazife-i mukaddesi" olarak anlamlandırılmıştır.⁵ Hilafetin 1517 yılında Osmanlı Devleti'ne geçmesine karşın bu durumun tam manasıyla siyasi bir güç olarak kullanılması II. Abdülhamid devrinde kendini göstermiştir. Bu durumun ana nedeni ise Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askeri anlamda gücünün yetmediğinin görülmesi ve manevi ağırlığı olan bu unvandan destek bulma ümididir.⁶ Esasen II. Abdülhamid'in tahta geçmesinden kısa bir süre sonra ilan edilen Meşrutiyet ve 1876 anayasası Osmanlı Devleti'nde hilafet politikasına geçişin adeta habercisi olmuştur.⁷ IV. ve XI. maddeler bu anayasada hilafet politikasının başladığının göstergesidir. Anayasa tüm Müslümanların koruyucusunun padişah olduğunu şu madde ile belirtmiştir; "Zatı hazireti padişahi hasbel hilâfe dini islâmın hamisi ve bilcümle tebeai osmaniye'nin hükümdar ve padişahıdır" (Madde IV). Ayrıca devletin dinin İslam olduğunu resmi olarak belirten madde ise; "Devleti Osmaniye'nin dini din-i islâmdır. Bu esası vikaye ile beraber asayişî halkı ve adabı umumiyeyi ihlâl etmemek şartile memaliki Osmaniye'de maruf olan bilcümle edyanın serbestli icrası ve cemaatı muhtelifeye verilmiş olan imtiyazatı mezhebiye'nin kemakân cereyanı Devletin tahdi himayetindedir" (Madde XI).⁸ Ayrıca balkanların elden çıkmasıyla Osmanlı'da

⁵ Şemseddin Sami, **Kamus-ı Türkî**, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2021, s. 585.

⁶ Eraslan, s. 190.

⁷ Özcan, s. 54.

⁸ 1876 Kanun-ı Esasi, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1876-k%C3%A2n%C3%BBn-i-es%C3%A2s%C3%AE/> Erişim Tarihi: 10/08/2022.

Müslim-Gayrimüslim nüfus dengesinin Müslümanlardan yana olarak değişmesi, Müslüman tebaanın gayrimüslimlere olan tavrının ise Osmanlı-Rus savaşının ortaya çıkardığı yıkım ile kötü manada değişmesi ve İngiltere'nin balkan ayaklanmalarında tarafsız kalarak Osmanlı siyasi çevrelerinde büyük hayal kırıklığı yaratması hilafet politikasına geçişteki mihenk taşlarıdır.⁹

1.1.1. İç Politika İçin Hilafet Politikası

II. Abdülhamid politikası, cumhuriyet döneminde sadece akademik ve popüler tarih araştırmalarında değil siyasi gelişmelerinde zeminini hazırlamış ve adeta kimlik mücadelelerinin tartışma konusu olmuştur. Abdülhamid tahta geçtikten kısa bir süre sonra meşrutiyet ilan edilmiş ve ülkenin anayasası Kanun-i Esasi, yasama organı Meclis-i Umumi, yürütme organı ise padişah olmuştur (1876-1878). Yaklaşık 2 yıl süren meşrutiyet döneminde yoğun ve felaketlerle biten bir siyasi süreç meydana gelmiştir. Meşrutiyetin ilanından kısa süre sonra 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) patlak vermiş, padişah II. Abdülhamid ise çevresindeki kadro ne derse onay vermiş ve meşrutiyet dönemi II. Abdülhamid için mevcut politikaları sorgulama, test etme, bir başka ifadeyle oyunun kurallarını öğrenme dönemi olmuştur.¹⁰ 1877- 78 Osmanlı-Rus Savaşı ve ardından imzalanan Berlin Anlaşması meşrutiyet devrinin sonu olmuştur. Her ne kadar II. Abdülhamid, 1880'e kadar meşrutiyet rejimine geri döneceği hakkında birtakım ifadeleri olsa da (ayrıca anayasa resmi olarak asla kaldırılmamıştır.) 30 yıl boyunca mutlak bir hükümdar olarak hüküm sürmüştür.¹¹ Meşrutiyetten sonra II. Abdülhamid döneminde önceki padişahlara nazaran Osmanlı siyasetinde sarayın devlet işlerinde hükümet yerine ön plana çıktığı bir gerçektir.¹² Bu durum Osmanlı politikasında çok önemli bir husustur. Şöyle ki II. Abdülhamid gerek dış politika olsun gerekse iç politika olsun tek karar merciiydi. 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sonucunda balkan topraklarının elden çıkması ve buradan Anadolu topraklarına Müslüman göçleri Osmanlı da Müslim gayrimüslim nüfus dengesini açık ara Müslüman lehinde değiştirmesi, Osmanlı Müslüman tebaasının gayrimüslimlere olan tavrı olumsuz yönde değişmiş ve İngiltere'de balkan

⁹ Eraslan, s. 172.

¹⁰ Çetinsaya, s. 357.

¹¹ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2020, s. 99.

¹² Eraslan, s. 174.

ayaklanmalarında tarafsız olmuş böylece II. Abdülhamid ise bu gelişmeleri göz önünde bulundurarak Osmanlının hilafet politikasıyla yönetilmesinde karar kılmıştır.

II. Abdülhamid döneminde hilafet politikalarına göz atacak olursak şu sonuçlar elimize geçmektedir: II. Abdülhamid hükümdarlığı sırasında eğitim üzerinde önemle durmuş, eğitim kurumlarına Hristiyan emsalleri ile yarışabilmeleri için fazlaca imkan ve kaynak sağlamıştır. II. Abdülhamid, yabancı güçlerin destek çıkmasıyla Osmanlıda Arapların ve diğer ayrılıkçı düşünceye sahip tebaanın Osmanlıdan bir bir yitip gideceğini düşündüğünden bu tip birçok faaliyeti olmuştur. Daha çok Müslümanların birlik ve beraberlik içerisinde yaşaması için propagandalar yapmıştır. Din adamlarının ve ulemanın şartları iyileştirilmiş cami ve diğer dini ibadethanelerin yapımı onarımı için ciddi bir bütçe ayırarak hilafet siyaseti doğrultusunda politikalarını belirlemiştir. Müslümanların birlik ve beraberliği için çok çaba harcayan Abdülhamid, Arapçayı Osmanlı'nın resmi dili yapma düşüncesini bile düşünmüştür. Ancak Abdülhamid, böyle bir şeyin Türklüğün sonu olur düşüncesi ile bu uygulamasından vazgeçmiş, ancak daha sonları Müslümanlığı birleştireceğini düşündüğünden ve o zaman ki Osmanlıcanın Arapçayla arasında fark olmadığını düşünerek Arapçayı resmi dil yapmamasından dolayı hayıflanmıştır.¹³ Tüm bu politikalar ile I. Dünya savaşına kadar Arapların Osmanlı Devleti'ne çok büyük sıkıntılar yaratmaması II. Abdülhamid'in bu konuda ki başarısını göstermektedir. II. Abdülhamid'in Hilafet politikalarında iç mesele hususunda yaptığı uygulamaların parlayan yıldızı ise elbette ki 1901-1908 yılları arasında Şam-Medine arasına kurulan Hicaz demiryoludur.¹⁴ Bu uygulama, hacca giden hacı adaylarına çok yardımcı olmuş ve böylelikle Abdülhamid'in düşündüğü tasarladığı Müslümanların birlik ve beraberliği hususuna yani hilafet politikasına çok büyük katkı sağlamıştır.

II. Abdülhamid, Mevlevi, Kadiri, Halveti ve Rufai tarikatlarını desteklemiş ve halk içinde itibarlarının yükselmesini sağlamıştır. Ayrıca devlet memurlarının mesai saatleri, namaz ve oruç gibi ibadetlerin saatlerine göre tasarlanmış ve insanların dini görevlerini yerine getirmesine önayak olunmuştur. İnsanların Dini değerleri sarsarak

¹³ Özcan, s. 63.

¹⁴ Zürcher, s. 103.

zihinlerini bulandıracak her türlü kitap, dergi ve tiyatro oyunları yasaklanmıştır.¹⁵ Abdülhamid'in din ile ilgili koyduğu yasaklardan biri de İstanbul'un Müslüman mahallelerinde içki satışının yasaklanması mevzusudur. II. Abdülhamid, 28 Mart 1889'da İstanbul'da Müslüman mahallelerinde meyhane açılmasını ve içki satılmasını yasaklamıştır. Sultan II. Abdülhamid, içki içmenin sosyal hayatı negatif yönde etkileyeceğini ve sarhoşların iç güvenliği bozacağını düşünmüş, dünyada da bu tip yasakların olduğunu belirtmiştir. Ayrıca II. Abdülhamid, kadınların kılık kıyafeti ile ilgili düzenlemeler yapmış, kadınların İslam'a aykırı kıyafetler giyinmesini yasaklamıştır.¹⁶

Tüm bu uygulamalara bakılarak II. Abdülhamid iç siyasette hem dini kuralları uygulamış hem de Müslümanların birliği siyaseti yani hilafet politikasını büyük bir itina ile hayata geçirmiştir.

1.1.2. Dış Politika İçin Hilafet Politikası

II. Abdülhamid, Osmanlı vatandaşı olmayan diğer ülkelerde yaşayan Müslümanlar ile ilişkisini hiç şüphesiz hacaz bölgesine gelen hacılar ile geliştirmiştir. Her yıl Müslüman coğrafyalardan (Orta Asya, Güneydoğu Asya-Hindistan, İran vs.) binlerce hacı adayı Osmanlı topraklarına gelirdi. Bu coğrafyalardan gelen Müslümanlar ve onların lideri olan din adamları en iyi şekilde ağırlanır, şeyhlere yardım edilirdi. Bu dönemde II. Abdülhamid, Bu coğrafyalardan gelen yerel lider ve din adamları vasıtasıyla İslam Birliği düşüncesi hakkında halkı aydınlatmayı amaç edinmiş, bu bölgelerde artan İngiliz ve Rus baskısını hafifletmeye çalışmıştır.

II. Abdülhamid, İran ile de çeşitli münasebetlerde bulunmuştur. Özellikle 2882 yılından itibaren İran ile ilişkiler gelişmiş, Osmanlı Sultanı ve İran Şahı birbirlerine çeşitli jestler yaparak aralarında ki dostluğu ve samimiyeti geliştirmiştir. Buna örnek olarak Osmanlı Devleti'nin, Şiileri memnun etmek maksadıyla, onların kutsal kabul ettikleri Kerbela ve Atebat-ı Âliyye gibi yerlerde düzenlemeler yapmasını

¹⁵ Mahmut Akpınar, "Emperyalizmle Mücadelede İç ve Dış Politikanın Bir Enstrümanı Olarak II. Abdülhamid'in İslam Birliği Siyaseti", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık, S.2, 2012, s. 91.

¹⁶ Eraslan, s. 224.

gösterebiliriz.¹⁷ Ancak 1888 yılından itibaren Osmanlının, İran ile ilgili münasebetlerinde mesafeli durduğunu söyleyebiliriz. Bunun nedeni ise Şiiilerin II. Abdülhamid'in uyguladığı İslam birliği politikasına tehdit olarak görülmesidir. II. Abdülhamid, İran'ın Şiilik vasıtası ile Osmanlı topraklarında nüfuz elde etmeye çalıştığını görmüş ve İran'a karşı mesafesini koymuştur.

II. Abdülhamid, Çin'de yaşayan Müslümanlar ile de çeşitli bağlantılar kurmuştur. Çin'de ki Müslümanların 1842 yılında imzalanan Nankin Anlaşması ile emperyalist Avrupa devletleri tarafından bölünüp sömürgeleştiğini görürüz. II. Abdülhamid ise Avrupalıların bu sömürsünden istifade etmek istemiştir. Çin'de ise halife adına hutbe okutulması ve buradaki Müslüman nüfusu milyonlara tekabül etmesi Osmanlı yönetimini büyük bir beklenti içine sokmuştur. Buradaki halk ise kısa zamanda örgütlenmiş ve emperyalist devletlere karşı ayaklanmıştır. Almanlar ise bu ayaklanmaya karşı halifeden destek istemiştir. II. Abdülhamid ise bu yardım çağrısına olumlu yanıt vermiş ve bölgede ki insanların öfkesini dindirmek adına nasihatçi olarak mirliiva Enver Bey gönderilmiştir. Böylece Osmanlı Devleti Çin'de ki Müslümanlarla yakın ilişki içine girmiş ve aralarında samimiyet ve dostluk inşa edilmeye başlanmıştır. Yine buradan gelen hacılara kolaylıklar sağlanmış ve hac ibadetlerini rahatlıkla yapabilmeleri sağlanmıştır.

II. Abdülhamid'in bu çerçevedeki yaptığı siyaset İslam birliği ve Panislamizm adını almış, II. Abdülhamid ise bu isimden hiç rahatsız olmamış aksine sevindirici bulmuştur. Bu doğrultuda oluşan Osmanlı siyaseti ve imajı, devletin güçsüzlüğünün üzeri bir nebze de olsa örtülmüş, dış baskılara karşı devlet biraz olsun nefes almaya başlamıştır.¹⁸

1.1.3. Hindistan Müslümanları İçin Hilafet Politikası

Osmanlı Devleti, Hindistan'da ki ilk şebbenderliğini¹⁹ 1849 yılında Ağa Kubalı Muhammed ve Hacı Habib'in Bombay şebbenderi olarak atanmasıyla açmıştır. Ancak İngilizlerin Osmanlı şebbenderliği faaliyetlerinin dikkatini çekmesi II.

¹⁷ Akpınar, s. 102.

¹⁸ Akpınar, s. 114.

¹⁹ Osmanlı Devleti'nde başlara tüccarlar arasında ki ihtilafı çözmek için kullanılan memur olsa da sonraları "konsolosluğa" dönüşen kurumdur.

Abdülhamid döneminde olmuştur.²⁰ Hiç şüphesiz Hindistan'da açılan şehbenderliğin en önemli vazifesi buradaki Müslümanların Osmanlı ile ilişkilerini pekiştirmek adına idi. Bu şehbenderlik sayesinde Osmanlı ve Hindistan Müslümanları arasında mektuplaşma, hediyeler takdim etme ve sonra değineceğimiz Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne yardımları gibi hususlar gerçekleşmiştir.

Ahmed Cevdet Paşa Hindistan bölgesi hakkında bir layiha sunmuştur. Bu layihaya da Hindistan'da baş gösteren Rus-İngiliz çekişmesi konu alınmıştır. Layihaya göre İngilizlerin kara askerlerinin az olmasına karşın Hindistan'ın büyük bölümünde gücü elinde tutmasının iki sebebi vardı. İlk sebep denizlerde İngiltere'nin mutlak hâkim olduğundan dolayı Hindistan'ın sahil kısmının elinde olması kaçınılmazdı. Bu sebeple sahil kısmından eminlerdi. İkinci sebep ise kara tarafında herhangi bir karşı koyma ya da direnme ile karşılaşmamalarından dolayı idi. Fakat Afganistan idaresi ya da emirliği çok kuvvetli bir direniş gösterecekti. İngilizlerin bir ara oraya göz diktiğini ve İngiliz askerinin Afganistan'ın merkezi olan Kabil kentine kadar geldiklerini belirtmiştir. Ahmed Cevdet Paşa, Afganların karşılık vererek İngilizleri yendiğini ve memleketlerini kurtardıklarını layihasında sunmuştur. Ahmed Cevdet Paşa İngilizlerin bir kuvvetle karşı karşıya kaldıklarında yelkenleri hemen suya indirdiklerinden bahsederek Afganların karşılığında sonra onları okşayıp iltifat edip kullanmaya başladıklarını yazmıştır. Hatta İngilizler, Afgan Emirinin Rusya tarafına geçmemesi için bir hayli meblağda para verdiklerinden bile bahsetmiştir.²¹

Ahmed Cevdet Paşa İngilizlerin Hindistan Müslümanlarından sakındığını ancak Hindistan'da çoğunluğun Müslüman olmadığını belirtmiştir. Bu durumda Müslümanlar İngiltere için tehdit olacak kuvvette değillerdi. Ancak İngilizler, Asya'da adım adım ilerlemekte olan Rusya'nın Hindistan'a kadar gelmesinden çekinmekteydiler. İngiltere Asya'da ki hükümdarları Ruslara kaptırmamak adına kendi tarafına çekmek için zaman zaman memurlar göndermekteydi. Bu yüzden Müslümanlar azınlık olarak görünse de İngilizlerin Rusya'yı durdurması için önem teşkil ediyorlardı. Ahmed Cevdet Paşa ise bunun kendi kendilerine yapabilecekleri

²⁰ Özcan, s. 144.

²¹ BOA., Y.EE, 0041/164/1-2, 27 Nisan 1909.

bir iş olmadığını ve bu hususta ilk olarak Osmanlı Devleti'ne yani Hilafet-i İslamiyeye müracaat etmelerinin lazım olduğunu düşünmekteydi.²²

Ahmed Cevdet Paşa layihasında Mustafa Reşit Paşanın Afganlar üzerindeki emellerinden de bahsetmiştir. Reşit Paşa, Buhara, Hokand ve Afgan emirliklerinde bir konfederasyon kurma amacındaydı. Böyle bir konfederasyon kurulsaydı Orta Asya'da Rusya'nın ilerleyişine bir set çekileceği ve İngilizlerinde işine geleceğini belirtmiştir. Reşit Paşanın bu arzusu ise hayal olarak kalmıştır. Ahmed Cevdet Paşa bunun sebebinin İngilizlerin çok bencil bir devlet olduğunu ve diğer devletlerin menfaatlerden pay kapmasını bile istemediklerinden dolayı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Hindistanlıların arkasında bir kuvvetin olmasından korktuklarından dolayı Reşit Paşanın bu emeline sıcak bakmamışlardır.²³ Ayrıca Kâmil Paşa'da Hindistan'da Rusların asıl maksadının işgal etmek olduğunu maksadına ulaşmak için bir çok İslam ülkesini fethetmesi gerektiğini bunun için öncelik olarak Osmanlı devletini kuvvetten düşürmek isteyeceklerini yazmıştır. Bunun içinde siyasi ve askeri tedbirlerin alınmasının gerektiğini düşünmüştür.²⁴

Rusya'nın ilerleyerek Hayva ve Buhara'yı işgal ederek Semerkand bölgesini aldıklarında ise İngilizler büyük bir telaşa kapıldılar. Halbuki daha önce Semerkand'da Rusya'nın bir ordusu bile vardı. Rusya bu tarihten sonra Hindistan'a girmek üzere hazırlıklarını yapmaya başlamıştı. Çok geçmeden Ruslar ile Afganlar arasında bir muharebe ortaya çıktı. Ruslar Türkmenleri kullanarak Afganlıları hezimete uğrattılar ve haylice ileri gittiler. İngilizler ise daha da telaşlanarak Rusya ile savaş ilan etme derecesine kadar geldiler. Ancak siyasi sebeplerden ötürü bu savaş gerçekleşmemiştir. Ruslar ise Türkmenler ile birlikte Afganlıları perişan etmiş ve gücünü buraya kadar ilerletmiştir.²⁵

Ahmed Cevdet Paşa'nın layihasına göre Hindistan coğrafyasında İngiliz hakimiyetini tehdit eden tek varlık Rusya idi. Ruslar da tehdit etmenin yolunu Hindistan'da ki Müslümanların yaşadığı bölgeyi ele geçirerek sağlamıştır. Bahsettiğimiz gibi

²² BOA., Y.EE, 0041/164/3-4, 27 Nisan 1909.

²³ BOA., Y.EE, 0041/164/4-5, 27 Nisan 1909.

²⁴ BOA., Y.EE, 86/42/1-2-3-4, 27 Nisan 1909.

²⁵ BOA., Y.EE, 0041/164/5-13, 27 Nisan 1909.

Müslümanlar bu coğrafyada azınlık konumundaydılar. Ancak İngiliz-Rus Çekişmesinde çok önemli rolleri vardı. Bu yüzden bu coğrafya için çok önem arz eden bir topluluktur diyebiliriz.

Bir diğer layihada ise Hindistan'a bir telgraf sistemi temin etmek ve vergilerin çok ağır olması üzerinedir. Bu layihada vergilerin çok ağır olduğu halkın bu vergileri ödeyecek gücünün olmadığı İngiltere parlamentosuna kadar taşındığından bahsedilmiştir. Ayrıca yerel gazetelerin serbest olması ve silah taşıma özgürlüğünün olması da bu layihada bahsedilmiştir. Layihanın ana konusu olan telgraf sisteminin temininde ise Roter şirketiyle anlaşıldığını belirtmiştir.²⁶ Telgraf sistemi Osmanlı ile Hindistan arasında ki görüşmeler yazışmalar haberleşmeler için çok önem arz etmektedir. Layihada da bu önem vurgulanmıştır. Telgraf sistemiyle ilişkiler daha çok ilerlemiş ve Hindistan Müslümanları ile Osmanlı Devleti'nin irtibatları artmıştır.

II. Abdülhamid'in saltanatının ilk yıllarına kadar Osmanlı ile Hindistan Müslümanları arasında siyasi manada gelişmelerin görülmediğini söyleyebiliriz. 1876 yılında başlayan Bulgar ayaklanmalarına ve savunmasız Müslümanların bu ayaklanmalarda öldürülmesine Hindistan Müslümanlarının büyük tepkiler içinde olduğunu ve Padişahı desteklediklerini basında çıkan yazılardan anlamaktayız. Büyük Doğu Bunalımı olarak adlandırılan bu dönemde Hindistan Müslümanları balkanlarda Türklerin katledilmesine oldukça tepkili olduğunu 17 Ağustos 1876 yılında Urdu Ahbar Gazetesinde çıkan şu yazı ile öğrenebiliriz:

Türkiye'nin içinde bulunduğu zor durumda Müslümanların Türkler için yapabilecekleri her şeyi yapmaları farzdır. Müslümanların Hindistan da veya başka yerde taşıdıkları şeref ve haysiyetin Büyük Türk İmparatorluğu'nun varlığından dolayı olduğu bir gerçektir ve eğer bu imparatorluk yok olursa Müslümanlar son derece önemsiz olacak ve kimse onları ciddiye almayacaktır.²⁷

²⁶ BOA., Y.EE, 0041/164/001, 27 Nisan 1909.

²⁷ Özcan, s. 86.

Osmanlının böylesine bunalımlı geçen zamanlarında Hindistan Müslümanları, çeşitli maddi yardımlar için birlik olmuşlar ve Osmanlı'ya yardım etmek adına bağışlar toplamışlardır. Bilindiği üzere Osmanlı Sünni Müslümanların lideri durumundaydı yani Sünniliği temsil etmekteydi. Tabii ki Osmanlı, Hindistan'dan bir yardım gelecektse Sünnilerden gelmesini beklerdi. Ancak Hindistan Müslümanlarında durum öyle olmadı ve Şii Müslümanlarda Osmanlı Devleti'ne yardımlarda bulundu. Bedreddin Tyabci, Muhammed Ali Rogay, Seyyid Emir Ali ve Çırak Ali gibi bölgenin ileri gelen Şiileri bizzat Osmanlı Devleti'ne yardım faaliyetlerini yürüten kişiler olmuştur. Aligarh Institute Gazette, Şiilerin Sunnilere bu olumlu yaklaşımını şöyle ele almıştır:

Mutluluk verici bir şekilde aydın Şiiler bir takım ön yargıları atarak samimiyetle diğer Müslümanlarla (Sünnilerle) birlikte faaliyetlere başladılar İslam'ın bu iki büyük mezhebinin dini ve milli birlik için ortak meselelere böyle sahip çıkmalarından dolayı Müslümanlar sevinmelidir.

Ayrıca, Hindistan Müslümanları Osmanlı'dan hisse senedi alarak, halifeyi borç yükünden kurtarmayı ve Osmanlının sadece Müslümanlara borçlanarak gayri Müslimlerin baskısından kurtulacağı amaçlanıyordu.²⁸

Bu tarihlerde Hindistan, İngiliz egemenliği altında bir sömürü kolonisiydi. Hindistan Müslümanları ise II. Abdülhamid döneminde padişaha derin bir sevgi beslemekteydi. İngilizlerin Osmanlı Devleti'ni desteklemelerini isteyen Hindistan Müslümanları, İngiliz hükümetine birçok bildiri ve dilekçe göndererek bu sevgilerini de resmiyete dökmüşlerdir. Bu bildiriler genelde güzel bir üslupla yazılsa da zaman zaman sert cümlelerde kurmuşlardır. Örnek olarak Nuru'l-Enver, Nesiru'ul Ahbar ve Pencab-ı Ahbar gibi Hindistan Müslümanlarının yerel gazetelerinde yayınlanan şu bildiriye gösterebiliriz:

Osmanlı Sultanı bir bakıma Müslümanların yaşadığı bütün memleketlerin sultanıdır. Bu yüzden bütün İslam dünyası ona biat eder ve onun için gerekirse hayatını feda etmeye hazırdır. Onu hedef alan herhangi bir hareket bütün

²⁸ Özcan, s. 88.

Müslümanları hedef almış sayılır. Bu durumda Sultan'a herhangi bir zarar verilirse Müslümanların sessiz ve hareketsiz kalacağını zannetmek mümkün müdür? ...Böyle bir durumda bütün İslam dünyası silahlanarak onun düşmanlarına karşı koymak zorundadır.²⁹

Bu dönemde Bombay Müslümanları tarafından İngiltere Kraliçesine çeşitli mazbatalar gönderildiğini de görmekteyiz. Bu mazbatada Hindistan Müslümanları, Osmanlı-Rus savaşının İngiltere tarafından engellenemediği takdirde sonucunun İngiltere lehine de iyi olmayacağını, ayrıca Tüm doğu ülkelerini de tehlikeye atacıklarını belirtmişlerdir.³⁰ II. Abdülhamid ise Hindistan Müslümanlarının hem maddi hem manevi desteklerinden son derece memnun olmuş ve 7 Şubat 1877'de İstanbul gazetelerinde yayınlanmasını emretmiştir.³¹

1889 yılında Japon prensinin Osmanlı'ya ziyaretine karşılık ve Osmanlı-Japon ilişkilerini kuvvetlendirmek adına Ertuğrul Firkateyni Japonya'ya yollanmıştır. Japonya yolunda birçok Asya ülkesine uğrayan Ertuğrul Firkateyni, 14 Temmuz 1889 tarihinde Hindistan'a da uğramıştır. Ertuğrul Firkateyni Hilafet sancağı taşımaktaydı. Bu bağlamda firkateyn Hindistan Müslümanları tarafından büyük bir coşkuyla karşılandı. Bu dönemde İngiliz sömürsünde olan halk, bağımsız toprak diyerek Hindistan kıyılarına mezkûr Osmanlı firkateyninin içinde namazlar kılmışlar ve dualar etmişlerdir.³²

II. Abdülhamid hem Arap yarımadasında savunmasını güçlendirmek hem de İslam aleminde nüfuzunu genişletmek amacıyla 2 Mayıs 1900 tarihinde bir irade yayınlarak hicaz demiryolu projesini başlattı. Bu demiryolu ile payitaht ve Mekke-Medine birbirine bağlanacaktı. Ancak bu proje için maddi bir sermaye yoktu. Daha çok İslam aleminin yardımlarıyla bu projenin hayata geçirilmesi bekleniyordu. II. Abdülhamid tarafından projeye 50.000 lira bağışlanarak ilk adım atıldı. 1909 yılına gelindiğinde projenin yaklaşık yarısı İslam aleminden gelen yardımlarla

²⁹ Özcan, s. 88.

³⁰ Gökhan Çetinsaya, "II. Abdülhamid'in İlk Yıllarında İslam Birliği Hareketi (1876-1878)", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1988, s. 101.

³¹ Eraslan, s. 115.

³² Şahin, s. 740.

tamamlandı.³³ Bu yardımların büyük kısmı Hindistan Müslümanlarından gelen bağışlardan oluşuyordu. Hindistan Müslümanları sırf bu yardım kampanyası için Hicaz Demiryolu Komitesini kurdular. Bu komitede önde gelen isimler Bombay Camii imamı Seyyid Abdülhak, Haydarabatlı Mevlâna, Abdülkayyum ve El-vekil gazetesi sahibi Muhammed İnşauallah idi. Muhammed İnşauallah Efendi vasıtası ile Hicaz Demir Yoluna yardım yapan ve gönderen kişilere madalya verilmiştir.³⁴ Ayrıca Padişahın durumdan duyduğu memnuniyet ve selamlarının gönderilmesi için İnşauallah Efendiye mektup gönderilmiştir.³⁵ 1908 yılına gelindiğinde demiryolu Medine'ye ulaşmıştır. Bu duruma Hindistan Müslümanları büyük sevinç göstermiş ve II. Abdülhamid'e sayısız tebrik mektubu göndermişlerdir. Bu meselenin Hindistan Müslümanları için önemi ise, Osmanlı'nın gücünün göstergesi olması ve İslami duygularının açığa çıkmasıdır.

Hindistan Müslümanları Ermeni meselesinde de Osmanlı'nın yanında olmuşlardır. Ermeni meselesi Avrupa'da Osmanlı Devleti'nin iç meselesi olmaktan çıkmış adeta Hıristiyan-Müslüman mücadelesine dönüşmüştür. Hindistan Müslümanların arasında olay hemen duyuldu. Durum karşısında Hindistan Müslümanları, hilafeti korumak amacı ile Osmanlı'nın adeta sözcülüğünü yapmışlar ve sert bir üslupla Avrupa'nın bu meseleye dair görüşlerini eleştirmişlerdir.³⁶

Hindistanlı Müslümanların adeta duygularını dile getiren ve Daily Telegraph Gazetesinde yayınlanan Hindli Abdurrahman'ın mektubu Hindistan Müslümanlarının Osmanlıya bağlılığını ve sevgisini göstermiştir. Hindli Abdurrahman bu mektubunda Osmanlı Devleti'ne olan sevgisini ve hilafetin temsilcisine olan saygısını dile getirmiştir.³⁷

Hindistan Müslümanları, gerçekleşen her olaydan, her fırsattan yararlanarak Osmanlı Devleti'ne sevgi ve bağlılıklarını göstermişlerdir. Ayrıca padişahın her tahta çıkış

³³ Özcan, s. 142.

³⁴ BOA., İ.Tal., 462/8/1-9, 4 Ağustos 1909.

³⁵ BOA., MB.İ., 143/60/1, 8 Haziran 1910.

³⁶ Özcan, s. 141.

³⁷ BOA., Y.EE, 147/3/1-2, 27 Nisan 1909.

yıldönümünde, dini gecelerde tebrik telgrafı göndermişler ve padişaha dualar etmişlerdir. II. Abdülhamid bu mesajları karşılıksız bırakmamıştır.³⁸

Hindistanlı Müslümanlar, Osmanlı Devleti'nde yaşanan meşrutiyetin ilanını Osmanlı halkı gibi sevinçle karşılamıştır. Adeta onların sevincine ortak olmuşlardır. Hindistan Müslümanları bahsettiğimiz gibi Osmanlı Devleti'ne hem büyük saygı hemde büyük bir sevgi beslemekteydi. Hal böyle olunca pek tabii ki Osmanlı Devleti'nde olan güzel gelişmeler onları da sevindirmekteydi. Buna örnek olarak Hindistan Cemaat-i Şiiye Reisi Nahcal Hüseyin'in Şiilere ve diğer cemaatlere tanınan eşitlikten dolayı padişaha tebrikat ve saygıda bulunması için huzur-u hümayuna kabul edilmesini gösterebiliriz. Osmanlı zaten Hindistan'da Sünni-Şii ayrımı yapmıyordu. Ancak Meşrutiyetin getirdiği eşitlik kavramı onlara da sirayet etmiş olacak ki durumdan memnuniyetlerini belirtmişlerdir.³⁹

1.2. II. Meşrutiyetin İlanı

1900'lü yıllara gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğunda muhalefet iyice dağılmış hatta yok olmuş durumdaydı. 1896 yılında gerçekleşen başarısız darbe girişimden sonra Abdülhamid'in yoğun baskı ve sansürü özellikle İstanbul'da amacına ulaşmış, 1907 yılına kadar padişaha tehdit olarak algılanan hiçbir örgüt gözükmemiştir. Ancak Makedonya ve çevresinde durum biraz farklıydı. Burada kendini İttihat ve Terakki cemiyeti mensubu olarak tanıtmaya da bu cemiyetin ideallerine bağlı olan bürokrat ve askerler yoğunlukta idi. 1903 yılına gelindiğinde Eski ittihatçı ve o sırada Selanik te Makedonya'nın en rütbeli askeri olan müşire bağlı subaylardan biri olarak bulunan Kazım Nami'ye göre Makedonya'nın tüm önemli şehirlerinde bahsettiğimiz cemahtan kişiler vardı. İttihat ve Terakki'nin ideallerine bağlı olup kendini öyle tanıtmayan kişiler de tabii ki İstanbul'da da vardı. İstanbul'da geçmişte İttihat ve Terakki'nin kalesi olan askeri okullarda ki öğrencilerde İttihat ve Terakki Cemiyetinin fikirlerini hala yaşamaktaydı. Osmanlı Devleti'nde fiilen gözükmeyen ama var olan İttihat ve Terakki ruhu adeta tekrar filizlenmeyi bekliyordu. 1902 yılından itibaren de okullardaki askeri faaliyetler artmaya başlamıştı.⁴⁰

³⁸ Eraslan, s. 324.

³⁹ BOA., MB.İ, 132/63/1, 18 Mayıs 1909.

⁴⁰ Erik Jan Zürcher, **Millî Mücadelede İttihatçılık**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2021, s. 43.

Osmanlı İmparatorluğunda muhalefet Prens Sebahattin ve Ahmet Rıza önderliğinde iki gruba ayrılmış durumdaydı. Prens Sebahattin grubu imparatorluğa yabancı müdahalesi ile Abdülhamid'in tahttan indirilebileceğini savunurken Ahmet Rıza'nın Grubu bu durumda bağımsızlığın kaybolacağından endişelendiği için bu görüşü doğru bulmuyordu. Prens Sebahattin'in 1906'da Teşebbüs-i Şahsi ve Âdem-i Merkeziyet Cemiyetini kurmasıyla iki grup birbirinden tamamen ayrıldı. Ahmet Rıza önderliğinde ki daha milliyetçi ve meşrutiyetçi olan grup için 1905-1906 yılları hayati önem taşıyordu. 1904-1905 Rus-Japon savaşının bitimiyle ilk kez bir Asya devleti Avrupa'nın önemli bir imparatorluğunu yenmiştir. Bu durum Jön Türklerin hayranlık besleyeceği Japonya örneğini gözler önüne sermiştir. Hemen ardından Rusya'nın meşruti yönetime geçmesi, İran da bile meşruti bir devrimin olması, Osmanlı muhalefetini etkilemiştir. İstanbul'da ki ittihatçıların önde gelenlerinden olan ve yakalanıp Erzincan'a sürgün edildikten sonra Paris'e kaçan Dr. Bahaettin Şakir, Ahmet Rıza Örgütünün etkisizliğini görmüş ve İttihat Terakki'nin önemli şahsiyetlerinden olan Dr. Nazım ile birlikte İttihat ve Terakki Cemiyetine sağlam bir örgütsel temel sağlamıştır. Bu değişimle birlikte İttihat ve Terakki Cemiyetinin adında küçük bir değişikliğe gidilmiş, cemiyetin ismi Terakki ve İttihat Cemiyeti olmuştur. Ahmet Rıza ise etkili bir siyasetçiden çok bir teorisyen olarak kalmıştır. 1896 yılından beri birçok küçük cemiyet kurulmuş ama 1906 yılına gelene dek hiçbiri gerçek örgütlenme ağı kurmayı başaramamışlardır. Örgütlenme ağı olarak başarı 1906 yılında Selanik'te kurulan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ile sağlanmıştır. Bu cemiyet genç subaylardan ve eski ittihatçılardan oluşmaktaydı. Cemiyetin en önemli ismi ise Mehmet Talat isimli posta memuru idi. Eski bir ittihatçı olan Mehmet Talat, İttihat ve Terakki Cemiyetine katıldığı için Edirne'den Selanik'e sürülmüştü. Mehmet Talat'ın örgütlenme dehası ile 2. Ordu (Makedonya) ve 3. Ordu'dan (Edirne) subaylar bir bir cemiyete katılıyordu. Bu durumda 3. Ordu'nun kurmay subaylarından Binbaşı Enver'de çok etkili olmuştur. Cemiyet Paris'te ki muhaliflerle temas kurmuş Ahmet Rıza'nın grubunun kendi görüşlerine daha yakın olduğu gerekçesi ile Ahmet Rıza Grubuyla birleşme kararı almışlardır. Ekim 1907'de gerçekleşen bu olayla birlikte örgüt asıl ismi olan ve meşrutiyetin ilanını gerçekleştiren İttihat ve Terakki Cemiyeti ismine geri dönmüştür.⁴¹

⁴¹ Zürcher, s. 116.

23 Temmuz 1908 tarihinde ilan edilen II. Meşrutiyet, bahsettiğimiz 2. ve 3. Ordulardaki İttihatçı subayların eylemlerinin sonucu olarak doğmuştur. Bu devrim, yalnızca halkın düzeni değiştirmek istemesinden dolayı değil İttihat ve Terakki Cemiyetinin propagandasından etkilenmiş askerlerin de katıldığı bir halk hareketiydi. Devrimden önce yine İttihat ve Terakki Cemiyetinin propaganda ve desteğiyle vergi ayaklanmaları şeklinde ortaya çıkmış örgütlü halk direnişleri olmuştur. Bu vergi ayaklanmaları var olan mutlakiyetçi düzeni temelinden sarsarak artık taşrada kanun ve düzenin sağlanmasının zorlaştığını göstermiştir. 1908 yılının temmuz ayına gelindiğinde ise rejim değişikliğinin kaçınılmaz olduğu gerçeği gün yüzüne çıkmıştır.⁴²

İttihat ve Terakki Cemiyeti, Meşrutiyetin yeniden ilanını halka açıklamak üzere bütün büyük kentlere başlarında itttihatçı subaylar olan heyetler göndererek değişimin sultan değil cemiyet tarafından yapıldığı hakkında propaganda yapmışlardır. Ama bu durum Asya ve İstanbul'da farklı görünmekteydi. Abdülhamid yönetimi sansür uygulamaktaydı. İttihatçıların kalesi olan Makedonya bölgesinden gelen haberler burada halka ulaşması engelleniyordu. Böylece sultan durum hakkında görüşlerini halka tamamıyla iletmeyi başarıyordu. II. Abdülhamid, danışmanları tarafından etkilenip ülkenin meşrutiyet yönetimine hazır olmadığı düşüncesine kapılsa da artık kendi rızası ile meşrutiyet yönetiminin zamanının geldiğini düşünmüş ve II. Meşrutiyetin kapıları açılmıştır. Bundan dolayı İstanbul ve Asya'da halkın tepkisi Makedonya'daki halkın tepkisiyle aynı olmuş ve meşrutiyetin ilanı sevinç gösterileri ile Müslüman, Musevi, Hristiyan her kesim tarafından kutlanmıştır. Yurtdışında bulunan muhalifler ve imparatorluk içinde sürgünde olanlar İstanbul'a dönmüşler ve kahramanlar gibi karşılanmışlardır. Ancak bu kişiler Dr. Bahaettin Şakir ve Dr. Nazım dışında nüfuzlu konumlara gelememişler, İttihat ve Terakki Cemiyetinde siyasal güç Selanik'ten gelenlerde kalmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti, yirmi yıldır eleştirdiği ve tamamen karşısında olduğu Sultan Abdülhamid'i tahttan indirmediği gibi iktidarı da kendi denetimine almamıştır. Cemiyet Sultana hiç güvenmedikleri halde onu tahttan indirecek kudreti kendilerinde görmemekteydiler. Bunun başlıca sebebi Sultanın hatırı sayılır birçok kimse tarafından kahraman olarak görmesiydi. Öte yandan Osmanlı'da otoritenin en önemli koşulu yaş ve kıdemdir. İttihat ve

⁴² Aykut Kansu, **1908 Devrimi**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, s. 95.

Terakki Cemiyetinin büyük çoğunluğu ise genç yüzbaşı, binbaşı ve küçük bürokratlardan oluşuyordu. Bunu kendilerinde görmeyen cemiyet mensupları Sadrazam Sait Paşanın hükümeti eline almasını tercih etmişlerdir.⁴³

1.3. 31 Mart Olayı ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi

Temmuz 1908'de meşrutiyetin ilanı İttihat ve Terakki Cemiyeti için beklenmedik bir başarıdır. Padişahın ise birdenbire direnmekten vazgeçip meşrutiyet yanlılarına teslim olması ülkeyi ve bürokratları büyük bir kargaşaya sürüklemiştir. Bürokrasi mekanizmasının hemen hemen hiç çalışmayacak hale geldiği ortamda özgürlük nedir bilmeyen halkında kendi sorunlarını kendilerinin çözmeye kalkışması ülke siyasetinin tıkanmasının önünü açmaktaydı. Trabzon'da halkın valilerine görevden alınmasını, aksi halde onu zorla makamından indireceklerini söylüyorlardı. Halkın isteğinin geri çevirdiği taktirde ortaya çıkacak olaylardan çekinen Dahiliye Nazırı Memduh Paşa ise valinin görevine son verdi. Konya ve Bursa'da da Abdülhamid'in casusları hapsedilmiş, rüşvetçi ve yetersiz memurların görevinden alınması valilere tebliğ edilmişti. İstanbul'da ise halk eski rejimin mensuplarını cezalandırmak istemektedir. Ancak halkı kontrol altına alacak bir otoritenin de bulunduğundan söz edemeyiz. Bu durumun kontrol altına alınmadığı taktirde ülke içi karışıklık ve anarşinin doğması çok büyük ihtimaldi. Ülke de bu otoriteyi sağlayacak saygınlıkta olan yegâne unsur ise İttihat ve Terakki Cemiyetiydi. Cemiyet, meşrutiyetin ilan edilmesinden hemen sonra saraya yakın çevrede bulunan grubu ve Abdülhamid'in hafiye teşkilatını yani casusluk ağını ortadan kaldırmak üzere harekete geçmiştir. Sultan Abdülhamid ise, Sadrazam Sait Paşa'nın önerisine uyarak bütün siyasi suçlular ve sürgünler için genel af ilan etti. İttihat ve Terakki Cemiyeti kısa sürede kadrodaki rüşvetçi ve liyakatli olduğunu düşünmediği memurları görevlerinden alıp yerlerine daha açık görüşlü ve liyakatli olduğunu düşündükleri adamları getirmeyi başarmıştır. Tüm bu olaylara baktığımızda, meşrutiyet yönetimini getiren ve saygınlığı artan İttihat ve Terakki Cemiyetinin iktidarı ellerine alabilecek durumda olduklarını görmekteyiz. Ancak bu böyle olmamış iktidarı o anda görevde olan kabineye bırakmış ve kendilerini meşrutiyetin ve anayasanın başında koruyucusu, denetleyici olarak görmüşler ve kenara çekilmişlerdir.⁴⁴

⁴³ Zürcher, s. 120.

⁴⁴ Feroz Ahmad, **İttihat ve Terakki 1908-1914**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1999, s. 32.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, tüm bu başarılarına rağmen 1909 yılının başlarına kadar iki farklı muhalefet ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu muhalefetlerden biri liberal görüşte olan Ahrar Fırkası diğeri ise muhafazakâr ve dinci grupların oluşturduğu İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti idi. Ahrar fırkası gerek seçimlerde ki hüsrana gerekse fikir çatışmalarından dolayı öfke duyarken İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti ise devletin laikleştiği ve şeriatın kaldırıldığını gerekçe göstererek muhalefet yapıyordu. Ancak ortada şeriatın kalkması veya laikliğin gelmesi gibi bir durum söz konusu değildi. Sadaret makamında da bazı çalkantılı olaylar oluyordu. Sait paşa istifaya zorlanmış İngiliz taraftarı ve liberal görüşlü olan Kıbrıslı Kâmil Paşa, Sait Paşa yerine atanmıştır. Kâmil Paşanın istifası üzerine ise Hüseyin Hilmi Paşa makama getirildi. Tüm bu gerilim ortamı ve sadaret makamında ki çalkantılardan sonra 12 Nisan 1909 tarihinin (30 Mart 1325) gecesinde başkent İstanbul'da İslam'ın ve şeriatın geri gelmesini isteyen 1. Ordu'ya bağlı askerler tarafından silahlı bir ayaklanma yaşanmıştır.⁴⁵ Ayasofya Meydanında toplanan askerler şeriat istiyorlardı. Hükümet ise İstanbul'da ki bu havanın farkındaydı ancak böyle bir şey de beklemiyorlardı. Ayaklananlar Harbiye Nazırının ve Meclis Başkanının istifasını talep etmişlerdi. Ayrıca şeriatın geri getirilmesi ve Müslüman kadınların sokağa çıkmamasını da istemişlerdi. Padişah şeyhülislamı göndererek askerlerle konuşmasını istemiş, şeyhülislam ise askerleri yatıştırmak adına kendi isteklerinin de hemen hemen aynı olduğunu söylemiştir. Diğer yandan meclis kargaşasına içine girmiş korkan mebuslar kaçmaya başlamış, sadrazam ise yanına harbiye nazırını alarak padişaha istifasını sunmuş ve hemen kabul edilmiştir. Korkuyla dağılan İttihat ve Terakki Cemiyeti mebuslarının yerini ise Ahrar Fırkası üyeleri doldurmuştur. İttihatçılar Abdülhamid'i anayasayı ve anayasaya uygun hükümeti yıkmakla suçluyor, bunun hesabının sorulacağını söylüyorlardı. 3. Ordu ise hala İttihat ve Terakki cemiyetine ve anayasaya bağlı şekilde duruyordu. 3. Ordu mensubu askerlerden oluşan başlarında ise Mahmut Şevket Paşanın olduğu hareket ordusu, isyancı birlikleri disipline sokmak ve İstanbul'da ki nizamı korumak amacıyla Selanik'ten ayrılıyordu. 23 nisanı 24 nisana bağlayan gece İstanbul'a girmiştir. Hareket Ordusu önemli bir direnişle karşılaşmadan isyanları bastırmayı başarmıştır. İsyana bastırıldıktan sonra iki adet askeri mahkeme kurulmuştur. Çok sayıda isyancı

⁴⁵ Aykut Kansu, **İttihatçıların Rejim ve İktidar Mücadelesi 1908-1913**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2021, s. 82.

bu mahkemelerde yargılanıp idam edilmiştir. Ayrıca Ahrar Fırkası üyeleri de tutuklanmış ancak İngilizlerin baskıları sonucu serbest bırakılmışlardır. 27 Nisan'da ise meclis Sultan Abdülhamid'i tahttan indirmeyi kararlaştırmıştır. Şeyhülislam istemeye istemeye verdiği fetva ile bu durumu onaylamıştır. Sultan Abdülhamid'in yerine ise kardeşi Mehmet Reşat getirilmiştir.⁴⁶ Karşı devrim olarak adlandırdığımız bu isyanlar padişah değişikliği ile son bulmuş, meşrutiyet rejimi ile İttihat ve Terakki Cemiyeti bu düelloların kazanan tarafları olarak çıkmıştır.

1.4. II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesine Karşı Hindistan'daki Tepkiler ve Düzenlenen Protestolar

II. Abdülhamid, 27 Nisan 1909 tarihinde Meclis-i Umumi Millinin aldığı Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilmesi kararı ve şeyhülislam Mehmed Ziyaeddin Efendi tarafından Padişahın haline fetva verilmesiyle tahttan indirilmiştir.⁴⁷

Abdülhamid'in tahttan indirilmesini protesto etmek isteyen Hindistan'daki çeşitli Müslümanlar bazı mitingler tertip etmişlerdir. Şehinderhane'ye yani o dönemki Hindistan Bombay konsolosluğuna bu konuda birtakım telgraflar gelmiştir. Bu telgraflarda çeşitli yayın organlarında Osmanlıda padişah değişimi olayı ile ilgili heyecanlı fikirler yayımlandığı belirtilmiştir. Bu fikirleri yatıştırmak için dönemin baş şebkenderi yani baş konsolosu Emin Bey çok çaba sarfetmiştir. Birçok gazetede Sultan Reşat'ın cülus törenine dair kendisine gelen telgrafları gazetelerde yayımlatmış ve bu sayede Hindistan'daki Müslüman ahalinin yeni sultana sempati beslemesini amaçlamıştır. Ayrıca Emin Bey O dönem ki Bombay Eyaleti İttihad-ı İslam Cemiyeti Katib-i Umumisi (Genel Sekreteri) ile bu konu hakkında görüşmüşlerdir. İstanbul'dan gelen cülus törenine dair telgrafi gazetelerde yayımlatması için Katib-i Umumi'ye bir mektup aracılığı ile telgrafi göndermiştir. Sonrasında Genel sekreteri konsolosluğa çağırarak İstanbul'da cereyan eden olayların tamamıyla dine uygun olduğunun vatandaşlara anlatımı ve bu konuda sözünün geçirilmesini istemiştir. Ayrıca bundan sonra Padişah Sultan Mehmet Han'ın nam-ı hümayunlarını yani isimlerinin hutbede geçilmesini de talep etmiştir.⁴⁸ Baş şebkenderin bu istekleri tabii ki yerine getirilmiştir. Ancak Hindistan

⁴⁶ Ahmad, s. 66.

⁴⁷ Necmettin Alkan, Emanuel Karasu ve II. Abdülhamid, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2010, s. 186.

⁴⁸ BOA., HR.TO., 360/78/1-2 18 Mayıs 1919.

Müslümanlarının Abdülhamid Sevgisi hiç bitmemiştir. Hindistanlı Müslümanların çoğu Abdülhamid'in tahttan indirilmesini istemedikleri için düzenlenen bu protestolara destek vermiştir. Hindistan Müslümanları, her ne kadar Abdülhamid'in hal edilmesini sindiremeseler de hilafete olan bağlılıkları, halife ile olan bağlarını koparmalarına engel olmuştur.

Hindistan Müslümanlarının yaşadığı bölgedeki bu protestolar bize Abdülhamid'i ne kadar çok sevdiklerini ve benimsediklerini göstermektedir. Bu coğrafyada Abdülhamid, önemli bir figürdür. Bu figürün bir anda tahttan indirilmesi ve Hindistan Müslümanlarının bu duruma tepki göstermesi gayet doğaldır. Bu sevginin ve benimsemenin, tahttan indirildiğinde protesto edilecek derecede saygınlığın kaynağı ise tabii ki Abdülhamid'in uyguladığı Hilafet politikasıdır. Bu olaylardan Abdülhamid'in hilafet politikasının Hindistan'daki Müslümanlara aşırı derece tesirli olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra Bombay gazetesinde Bedrettin Abdullah Kör tarafından adeta halkın bu konu hakkında duygularını tercüme edecek bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazıda Abdülhamid'in bu asrın en büyük padişahı olduğu ve İslam alemine özellikle de Osmanlı milletine yaptığı hizmetleri inkâr etmenin küfranı nimet yani nankörlük olduğunu yazmıştır. Abdülhamid'in Osmanlı devletini yeniden dirilttiğini ve tek başına bütün Avrupa diplomatlarına karşı büyük maharet ve başarıyla müdafaa ettiğini, Abdülhamid'in yerine Osmanlı memleketinde geçecek adam olmadığını açıkça belirtmiştir. Hindistanlı Müslümanların ise Abdülhamid'in tahttan indirilmesini ve yerine Sultan Mehmet Reşat'ın getirilmesini protesto etmesiyle büyük bir "dini koruma" çabası gösterdiğini ve hiçbir padişahın Abdülhamid kadar İslam'ı düşünmediğini yazmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyetinin ise iktidara gelip hükümeti istediği gibi idare etmek için Abdülhamid'i tahttan indirdiklerini yazısında yayınlamıştır. Hatta Amerika ve Avrupa'nın bile Abdülhamid'in yerine geçenin adaletli ve doğru olmadığını gördüğünü belirtmiştir. Buna rağmen her ne olursa olsun protestolarının ve feryatlarının Osmanlı Devleti üzerine etki meydana getirmeyeceğini ve hutbede Halife-i Cedid Sultan Mehmed

Han Hamid Hazretlerinin İsimlerinin zikredildiğini münasip gördüğünü ve Cenab-ı Hakkın halifeye bütün işlerinde, konularda başarı ve ihsan dileklerini iletmiştir.⁴⁹

Hindistanlı Müslümanlar Bombay Gazetesinde Yayınlanan ve tercüme edilen bu belgeye göre Abdülhamid'i ne kadar sevdiklerini saygı duyduklarını göstermişlerdir. Abdülhamid'i adeta İslam'ın tek savunucu lideri olarak görmüşlerdir. İttihat ve Terakkiyi ise kendi emelleri uğruna haksız yere padişahı indirmekle suçlamışlardır. Abdülhamid'i çok sevmelerinden ve yerine başka kimsenin geçemeyeceğini düşündüklerinden ötürü tahttan indirilmesini protesto etseler de Osmanlı'ya zarar vermemek amacıyla olan Hindistan Müslümanları, yeni padişahın hutbede isminin okunmasını uygun görerek yeni halifeyi resmen tanıdıklarını göstermişlerdir.

Bölümün başında da konu olan Başşehbender Emin Bey ile görüşen Bombay Eyaleti İttihad-ı İslam Cemiyeti Genel Sekreteri Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ve halkın bu duruma karşı görüşlerini Emin Bey'e bildirmiştir. Bildirdiği bu görüşlerde Osmanlı Devleti'nin siyasetiyle alakadar olmayan Hindistan Müslümanlarının bile, İstanbul'da gerçekleşen saltanat değişiminden pek etkilenmeseler de, onlar hilafetin sahibi olan Osmanlı'nın genel durumundan manen de olsa tarifi mümkün olmayacak kadar alakadar olduğunu belirtmiştir. Şeyhülislamın aldığı karara ise saygı duyduklarını ve bu karara kimsenin diyecek sözünün olmadığını söylemiştir. Ancak Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Hükümeti'nden bir isteği varsa o da mübarek ve kutsal olan mekânlarının şartlarının iyileştirilmesi olduğunu Emin Bey'e iletmiştir. Hindistan Müslümanlarının, Sultan Abdülhamid'e olan hürmet ve muhabbetlerinin ortada olduğunu fakat hiçbir zaman Osmanlı Hükümeti'ne karşı bir harekette bulunmak arzusunda olmadıklarını söylemiştir. İslam Aleminin maddi ve manevi ihtiyaçları muhafaza edilip bu ihtiyaçlar giderildiği müddetçe Müslümanların, daima hilafet makamına şükran kalacağını belirtmiştir. Halife-i cedidin muvaffak olmalarını temenni ederim diye ekleyen genel sekreter, Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne karşı besledikleri duygularını, düşüncelerini ve bundan sonra nasıl bir ilişkide olacaklarını açıkça belirtmiştir. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi meselesini artık sindirebilen Hindistanlı Müslümanlar Mekke, Medine, Kudüs gibi şehirlerde bulunan kutsal yerlerin ihtiyaçlarının giderilmesi halinde her zaman olduğu gibi

⁴⁹ BOA., HR.TO., 360/78/4 18 Mayıs 1909.

Osmanlı Devleti'ni destekleyeceklerini ve halifenin arkasında olacaklarını göstermişlerdir.⁵⁰

Hindistanlı Müslümanlar Abdülhamid'in tahttan indirilmesine çok üzölmüşler defalarca durumun düzeltilmesi için mektuplar, telgraflar gönderseler de durumun düzelmeyeceğini anladıklarından istemeyerek de olsa durumu kabul edip hala hilafetin temsilcisi olan Osmanlı Devleti ile bağlarını koparmamışlardır.

⁵⁰ BOA., HR.TO., 360/78/3 18 Mayıs 1919.

İKİNCİ BÖLÜM:

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE OSMANLI-HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI İLİŞKİLERİ

2.1. Jön Türkler ve Hindistan Müslümanları

II. Abdülhamid, hilafeti başlı başına bir politika olarak benimsemiş ve bu doğrultuda ülkeyi yönetmiştir. II. Abdülhamid'in bir anda tahttan indirilmesi hilafet politikasını benimseyen ve ona göre yaşayan halkın tepkisini çekmiştir. Hal böyle olunca bu kimseler Jön Türkler'e yani İttihat ve Terakki Cemiyetine, iktidara çıktıklarında muhalif olmuşlardır. Yaşanan taht değişikliği Hindistan coğrafyasında yaşayan ve Abdülhamid'e derin bir sevgi besleyen Müslüman halkın da tepkisini çekmiştir. Ancak her ne kadar Abdülhamid'i çok sevseler de Hindistan Müslümanları, Abdülhamid'i Müslümanların başı olan halife olduğu için saygı duymaktaydı. Bu durumda taht değişikliği Hindistan Müslümanlarının epeyce tepkisini çekse de makama olan saygılarının önüne geçmemiş ve yeni halifeye bağlılıklarını bildirmişlerdir. Yaşanan taht değişikliğinin sonucunda Osmanlı ile Hindistan Müslümanları arasında ki bağ kopmamış, Osmanlının gelecekte ki dar günlerin de yardımı Hindistan Müslümanları koşturmuş. İlişkilerin devamının ara verilmeden devam ettiğinin kanıtı da Abdülhamid döneminde Hicaz Demiryolu Projesine yapılan katkılara teşekkür mahiyetinde verilen madalyaların taht değişikliğinden sonra da verilmeye devam etmesidir. Ayrıca Hindistan'ın Lahor şehrinde Vatan Gazetesi sahibi Mehmed İnşallah Efendi'nin Hicaz Demiryolu projesi için topladığı yardımlara Padişah Mehmed Reşat tarafından teşekkür mektubu bile yazmıştır.⁵¹

Osmanlı aydınları olarak tanımlanan Jön Türkler, Hindistan Müslümanlarının önde gelen aydınları ile hem meşrutiyetin ilanından önce hem de meşrutiyetin ilanından sonra birçok görüşme gerçekleştirmişlerdir. Hatta bazı Hindistanlı Müslüman aydınlar Jön Türklerden ilham aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu ilham alanların arasında Ebu'l-Kelam Azad isimli şahıs özellikle dikkat çekmektedir. Ebu'l-Kelam Azad, Osmanlı

⁵¹ BOA., MB.İ., 143/60/1, 8 Haziran 1910.

topraklarına yaptığı ziyarette, adını yazmadığı bir grup Jön Türk ile görüşmüş ve Hindistan'da ki İngiliz hakimiyeti ile ilgili konuşmuşlardır. Bir diğer isim ise Emir Ali'dir. Emir Ali'de Londra'da zaman zaman Jön Türklerle bir araya gelmekteydi. Ahmed Rıza Bey tarafından yazılmış bir mektupta açık açık hem Emir Ali ile Jön Türklerin arasında ki sıcak ilişkiden bahsetmiş hem de Emir Ali'nin Jön Türklerin düşüncesine etki ettiğini işaret etmiştir.⁵²

Osmanlı Devleti'nde taht değişikliği yapılması İngilizleri her ne kadar tedirgin etse de hoşnutta etmiştir. Çünkü İngiliz Devleti İngiltere- Osmanlı arasında ki gerilimin baş sorumlusunu II. Abdülhamid olarak görmekteydi. Yine İngilizler Hindistan'da Panislamizm düşüncesi görmek istemiyorlardı. Hal böyle olunca İngilizler çeşitli propagandalar la İttihat ve Terakki Cemiyetini Hindistanlı Müslümanlara dinsiz ve inançsız ihtilalciler olarak tavsif etmişlerdir. Hindistanlı Müslümanlarda bu durumu endişe ederek karşılamış ve çok üzölmüşlerdir. İttihat ve Terakki Cemiyetinin hilafete olan tutumuna karşı Hindistan Müslümanların endişesi temelsiz sebeplere dayanmamaktaydı. O sıralarda Osmanlı Devleti'nde hilafete bağlı olan kimseler de endişe duymaktaydı. İttihat ve Terakki Cemiyeti ise iktidara gelir gelmez balkan buhranına bir çözüm bulamamış ve ardı ardına toprak kaybetmeye başlamıştır. Muhtemeldir ki bu sebepten dolayı Müslüman coğrafyalardan destek bulabilmek için çeşitli propaganda arayışı içine girmişlerdir. Örnek olarak ise İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinden oluşan bir grup Mekke'ye gitmiş ve çeşitli ölkelerden gelen alimlerden yardım ve destek sağlamak adına bir dizi görüşme gerçekleştirdiklerini söyleyebiliriz. Bu yardım ve destekleri sağlamak adına Osmanlı Donanma Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyet kurulduktan sonra tanıtım ve yardım toplama amacıyla Ali Asgar Efendi Hindistan'a gönderilmiştir. Ali Asgar Efendi raporlarında, Hindistan'da Osmanlı'da olan olaylara karşı kötü bir intibanın olduğunu ve bu yüzden yardım ve tanıtımda başarısız olduğunu yazmıştır. Durumu İstanbul'a bildiren Ali Asgar Efendi Hilafete bağlı olduğunu ve cemiyet tarafından gönderildiğini belirtecek bir mektup istemiştir. Ali Asgar Efendi Hindistan'da birçok yeri ziyaret ederek tanıtımlarda bulunmuş ve bu tanıtımlarda başarılı olarak kötü intibanın silinmesini sağlamıştır. Ali Asgar Efendi tekrar İstanbul'a yazmış ve fazla miktarda yardımın toplanabileceğinin haberini vermiştir. Bu tanıtım faaliyetlerinden

⁵² Özcan, s. 215.

rahatsız olan İngilizler, Ali Asgar Efendi'ye zorluk çıkarmışlardır. Ali Asgar Efendi, Osmanlı'ya durumu bildirmiş Osmanlı Devleti ise İngiliz dış işlerine birçok müracaat yapsa da sonuçsuz kalmıştır.⁵³

2.2. Trablusgarp Savaşı ve Hindistan Müslümanları

II. Abdülhamid'in saltanatının ilk yıllarından itibaren yaşanan toprak kayıpları II. Meşrutiyetin ilanı ile de devam etti. Osmanlı topraklarına göz diken devletlerin arasına İtalya'da katıldı. İtalya, Osmanlı topraklarından olan Trablusgarp'ı ele geçirmek istiyordu. İtalya, Bosna-Hersek krizinin yarattığı atmosfer ile 1911 yılında Trablusgarp'ı işgal etmek için harekete geçti. Bu sırada Osmanlı Devleti ise II. Meşrutiyetin getirdiği karışıklıklar ile uğraşmaktaydı. İtalya'nın Trablusgarp'ı ele geçirme emelleri ilk olarak Habeşistan'a başarısız çıkarmalarının ardından ortaya çıktı. 1891-1894-1896 yıllarında 3 başarısız saldırı düzenleyen İtalya, bu tarihten sonra Trablusgarp'ta önemli yaptırımlar yapmış ve Osmanlı ile bu topraklarda ticari ve ekonomik münasebetlerde bulunmuştur. Osmanlı, İtalya'nın Trablusgarp'ta ki faaliyetlerinden şüphelenmemiş değildi. Ama İtalya'nın Osmanlı topraklarına saldıracağına da ihtimal vermemişti. Almanlar ve Fransızların İkinci Fas bunalımı ile bölgede birbiriyle münakaşa halinde bulunması İtalya'nın da işine gelmiş ve hemen 29 Eylül 1911 yılında Osmanlı Devleti'ne ultimatoma vermiştir. Bu ultimatoda Trablusgarp ve Bingazi'nin diğer Kuzey Afrika yerlerine oranla uygarlıktan uzak bırakıldığını, Osmanlı subay ve memurlarının İtalyanlara olduğu gibi diğer bütün yabancılara kötü muamele yaptığını, bütün uyarılara rağmen Osmanlı Devleti'nin bu olaylara çözüm bulamadığını gerekçe göstererek Trablus ve Bingazi kentlerini işgal etmeye karar verdiklerini ve Osmanlı Devletinden, Trablusgarp'a karşı koyma ya da direnme yapmalarına dair emir vermelerini istediklerini belirtmişlerdir. Osmanlı Devleti ise aynı gün ultimatoma karşı olarak bütün suçlamaları reddetmiş ve İtalya ile görüşmeye açık olduğunu, toprak bütünlüğünü ihlal etmeden İtalya ile görüşebileceklerini ancak isteklerini yerine getirmeyeceklerini bildirmiştir. İtalya cevabı alır almaz 29 Eylül 1911 günü Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir.⁵⁴

Savaş başladıktan sonra Osmanlı Devleti'nin Trablus'a kuvvet göndermesi pek mümkün olmadı. Çünkü İtalya Ege Denizine hakimdi. Dolayısıyla denizden ulaşım

⁵³ Özcan s. 228.

⁵⁴ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914**, İstanbul: Timaş Yayınları, 2017, s. 621.

mümkün değildi. İngiltere ise bu savaşa tarafsız kalmış ancak Osmanlı'nın topraklarından geçmesini istemediğinden Osmanlı Mısır'dan da geçememiş ve karayolu ile de kuvvet gönderememiştir. Sonuç olarak Osmanlı Devleti orada bulunan askerleri ve bölgede kurulan direnme gücü ile birlikte kaçak olarak Tunus ve Mısırdan aldığı silahlarla savaşmak zorunda kalmıştır. İtalya, çok kolay bir şekilde savaşı kazanacağını düşünmüş ancak bu böyle olmamıştır. Denizden gelen tehdidi savurmayı bilen askerler, büyük bir direnişe imza attılar. Ancak gerekli mühimmat ve asker sayısına sahip olmayan Türk askeri İtalyanları kıyılarından söküp atmayı başaramadı. Osmanlı Devleti içerde olan karışıklıklarla uğraşırken bir de böylesine dış tehditler altında savaşta başarılı olması pek muhtemel değildi. Tüm bu olaylar olurken balkanlarda zuhur eden olaylar ve iç karışıklıklar Almanya'yı tedirgin etmiş, Osmanlı'ya Trablusgarp'tan çekilip Balkanlara yoğunluk vermesi ve İtalyanlarla barış imzalaması tavsiyesinde bulunmuştur. 18 Ekim 1912 yılında İsviçre'nin Ouchy(uşi) kentinde taraflar barış imzalamış ve Osmanlı Kuzey Afrika'da ki son toprağını da kaybetmiştir.⁵⁵

İtalya'nın Trablusgarp'a saldırmasının haberi Hindistan'da ki Müslümanlarda derin bir endişe oluşturdu. Büyük bir merakla gelişen olayları izlemekteydiler. Hindistanlı Müslümanların bu savaşa olan tepkilerinin diğer savaşlara olan tepkilerinden farkı para ve yardım toplama faaliyetlerinde ki yoğunluktu. Müslümanlar çok yüksek miktarlarda para toplayarak Osmanlı Devleti'ne yardım etme isteğinde bunuyorlardı. Hindistan'ın birçok kentinde toplantı ve gösteriler düzenlemiş ve bu olayı "İtalyan eşkıyalığı" olarak adlandırmışlardır. Hindistan'da yerel bir gazete olan Comrade ayrıca bir savaş eki bile çıkarmıştır. Bazı haftalık çıkan gazeteler de gündem yoğunluğundan günlük gazete çıkarmaya başlamışlardır. Savaşta zarar gören Müslümanlara yardım etme adımları ilk olarak 2 Ekim 1911 tarihinde Kalküta'da Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin kurulmasıyla atılmıştır. Cemiyet daha sonra Trablusgarp'a bir tıbbi heyet bile göndermiştir. O dönem bölgede ki en önemli Müslüman siyasi teşkilat olan Hindistan Müslüman Birliği, bir müzakere düzenlemiş ve bu müzakerenin sonunda bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri İtalyanlara nefret sözcükleriyle başlamış, Osmanlıyı desteklerini İngilizlere dahil herkese açık açık göstermiş ve İngiliz hükümetinden bu olaya el atarak Osmanlı menfaatlerinde

⁵⁵ Armaoğlu, s. 624.

hareket etmelerini istemişlerdir. Müslümanlara göre İngiltere, dünyada en çok Müslüman nüfusa sahip olduğu ülke olduğu için Osmanlı'ya mutlaka yardım etmeliydi. Hindistan Müslümanları her ne kadar İngilizleri Osmanlı lehinde hareket etmeleri için çaba sarfetse de İngilizler tabii ki dış politikasında sadece Hindistan Müslümanlarının görüşlerine göre hareket etmeyecekti. Ayrıca Hindistan Valisi Hardinge'nin de Hindistan'dan fazla tehdit beklemediğini bildirmesiyle bu durum değişmemiş oldu.⁵⁶

Trablusgarp Savaşında Hindistan'ın Osmanlıya hem maddi hem manevi yardımlarının fazlalığı arşiv belgelerinde sabittir. Arşiv belgelerine baktığımızda ise bu yardımlar genel de gazeteler ve sahipleri aracılığı ile toplanıyordu. Gazeteler aracılığı ile olan yardımların dışında çeşitli örgütlenmelerde Osmanlı'ya yardım tahsis ediyordu.⁵⁷ Yardım eden gazetelerin başında, Vekil gazetesi ve Zemindar Gazetesi gelmekteydi. Bu gazeteler çeşitli tanıtım faaliyetleriyle halktan bağış toplayıp Osmanlı Devleti'ne göndermekteydi. Zemindar Gazetesi'nin müdürü tarafından 175 İngiliz lirasıyla 13 şilin 8 penci havi bir çek, Trablusgarp'ta şehit olanların ailelerine gönderilmiştir.⁵⁸ Kişisel olarak yardım edenlerin en önemlileri ise, Ali Tahsin, Zafer Ali Han, Tatar Ali Han gibi isimlerdir. Gazeteler dışında ki yardımlar ise Aligor Mektebi talebeleri⁵⁹, National Bank of Indian⁶⁰, Hindistan Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından toplanmıştır.

Trablusgarp Savaşının sonunda Balkan harbinin başladığı sıralarda Londra'da ki Hindistanlı Müslümanlar Birliği İngiltere Dışişleri bakanlığına savaşta ki durumlarla ilgili bir yazı yazmıştır. Bu yazı, Hindistan Müslüman Birliği'nin İngiltere dışişleri bakanına Çanakkale Boğazında ve Ege Denizinde İtalya'nın faaliyetlerinin vahametini ve durumun düzeltilmesi için yalvardıkları ile başlamaktadır. Kendisini komite olarak adlandıran birlik, Avrupa'nın kabul etmiş olduğu ahlaki vicdana ters olan olayların olduğunu, Tün doğu dünyasının alevlendirilmeye çalışıldığını, iki ülke arasında düşmanlık yaratmak için hiçbir gerekçe olmadığını ileri sürmüşlerdir. Komite, Sultanın Asya'da ki mülklerine karşı İtalyalıların eylemlerinin ve bazı

⁵⁶ Özcan, s. 234.

⁵⁷ BOA., BEO., 4005/300319/1-3, 20 Şubat 1912.

⁵⁸ BOA., BEO., 4027/301968/1-4, 4 Nisan 1912.

⁵⁹ BOA., BEO., 3988/2990060/1-3, 9 Ocak 1912.

⁶⁰ BOA., BEO., 3986/298890/1-9, 4 Ocak 1912.

tarafsız güçlerin de Türkiye'nin zararlarından yararlanmak için beklediğini yazmışlardır. Müslümanlar savaş yerine gitmek istiyorlar ve İngilizlerin de bu savaşı bastırmalarını istiyorlardı. Tüm Müslüman dünyasının da İngiltere Kralının adalet ve adillığın koruyucusu olarak gördüğünü bildirmişlerdir. Komite son olarak bu düşüncelerini göz önünde bulundurarak majestelerinin bu tür adımlar atmasından memnuniyet duyacaklarını ve dua edeceklerini yazmışlardır. Bu mektup Kazım Hussain Tarafından İngiltere Dışişleri bakanlığına yazılmıştır.⁶¹ Hindistanlı Müslümanlar İngiliz Devletini ikna ederek Osmanlı tarafına çekmek istediğini görüyoruz. Bu belge hem Osmanlı'ya ne kadar yardım etmek istediklerini hem de İngiliz Devletine olan inancını göstermektedir. Trablusgarp'ta yaşanan "İtalya zorbalığını" İngiltere'nin el atarak bitirmesi için adeta yalvarmışlardır.

Olaylara İngiltere açısından bakıldığında ise Hindistan Müslümanlarının Osmanlıya yardım etme gayelerinin büyüklüğü ve İngiltere'nin Trablusgarp savaşında takındığı tavır beğenmeyip eleştirmeleri İngilizleri "Panislamizm tehlikesinin" giderek büyüdüğü düşüncesine ister istemez itmiştir. The Times gazetesinde 3 Eylül 1912 tarihinde yer alan Hindistan muhabiri tarafından yazılan makale de savaşın büyük bir yankı uyandırdığını ve İstanbul'dan Hindistan Müslümanlarına propaganda için ajanlar gönderildiğini yazmaktaydı. Ayrıca yine The Times gazetesinde Panislamizm'in eskisi gibi olmadığı şu an farklı olduğu belirtilmiştir. Eskiden Abdülhamid merkezli ve Abdülhamid destekli bir Panislamizm varken şu an tamamen kendiliğinden ve daha yaygın olduğu belirtilmiştir.⁶² Ayrıca İngiltere Kralı'nın parlamentonun açılışında yaptığı konuşmada Trablusgarp savaşına değinmiştir.⁶³ Bu durum da Trablusgarp savaşının İngilizler açısından bir göstergesidir.

Trablusgarp Savaşı devam ederken Sebilürreşad dergisinde Hindistan Müslümanlarının savaşa dair endişesi ve isyanına yer verilmiştir. Sebilürreşad dergisinde birçok devlete dair haberler yazılmaktaydı. Bu devletler arasında Hindistan'da yer almaktadır. Sebilürreşad dergisine göre, Hindistan'da ki gazeteler

⁶¹ BOA., BEO., 4045/303337/1-7, 28 Mayıs 1912.

⁶² Hasan Tamer Kerimoğlu, Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yaptıkları Yardımlar, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, Cilt 12, Sayı 2, 2012, s. 167.

⁶³ BOA., HR.SFR.3, 669/6/1-8, 14 Şubat 1912.

derginin eline ulaşmıştır. Bu gazetelerde Bombay, Medaris, Haydarabat, Delhi gibi şehirlerde İtalyanların Bingazi’de icra ettikleri harekât ve vahşiliklerine karşı dinen ve Osmanlı Devleti’ne besledikleri sevgiden dolayı Hint Hükümeti vasıtasıyla İngiltere Devleti’ne yeniden protestolara başladıkları haberini almışlardır. İngiltere Kralı ve Kraliçesi Hindistan’a bir seyahat düzenlemiş ve bu seyahatleri esnasında birçok insan Trablusgarp savaşına dair endişelerini Krala iletmışlerdir. Kral ise bu durum için Hindistan Müslümanlarına ilgileneceğine dair söz vermiştir. Sebilürreşad dergisi Hindistan haberlerini, Hindistan Müslümanlarının İtalyanlardan nefret ettiğini ve İtalyan ticaretini boykot ettiklerini ve bu boykot sonucunda verdikleri zararın ise iki milyon İngiliz lirası olduğunu ekleyerek bitirmiştir.⁶⁴

Osmanlı Devleti, Trablusgarp savaşı bittiğinde yeni bir savaşla karşılaşmak durumunda kalıyordu. Bu savaş ise 1912-1913 yılları arasında gerçekleşen Balkan savaşıdır. Osmanlı bu savaşta baş aktör olan Rusya ile krize girmiş ve sonuçları yine ağır olmuştur. Yine tüm bu ağır sonuçlara maruz kalan Osmanlı Devleti’ne, Hindistan Müslümanları tekrar yardım eli uzatmıştır.

2.3. Balkan Savaşları ve Hindistan Müslümanları

Balkan Savaşlarının sebebini bir temele oturtulacak ise bu temel Fransız İhtilali ile atılmaya başlamıştır. Fransız İhtilali’nin sonucu olarak doğan milliyetçilik ve liberalizm akımları balkanlarda büyük bir fikri uyanışa sebep olmuştur. Jön Türklerin iktidara gelmesiyle de bütün imparatorluk topraklarında Türkleştirme ve Türkçülük politikası güdülmüş ve bu durum Balkan coğrafyasında adeta ters tepmiştir.

Savaş yıllarına gelmeden önce Balkan devletlerinin genel durumundan da söz etmek gerekir. Sırp, 1389 yılında yapılan Kosova savaşında ki Sırbistan Krallığını yeniden canlandırma peşindeydi. Bulgarlar, bağımsızlığını kazanalı çok olmamıştı ve topraklarını büyütme amacındaydı. Yunanlar ise eski Bizans İmparatorluğunu yeniden canlandırma hayali olan Megalo Idea peşindeydi. Arka planda gözükten ve Balkan coğrafyasını Osmanlı aleyhine kullanarak boğazlara yaklaşmak isteyen Rusya ise bu amacı için üç farklı politika izlemiştir. Birinci politikaları, Balkan coğrafyasında ki karışıklıktan yararlanıp boğazları Rus gemilerine açmaktı ancak bu

⁶⁴ **Sebilürreşad** (Mart 1328), 164710, cilt 08, Sayı 184, s. 31.

başarısız olacaktı. İkinci politikası, Osmanlı ve Bulgaristan arasında barışı sağlayıp aracı rolünü üstlenerek bütün balkanları Rusya'nın etkisi altına alma amacıydı. Ancak bu durum Rusya'nın temel politikasına ters düşmüş ve gerçekleşmemiştir. Üçüncü politika ise balkanlarda ki Slav devletleri birleştirerek Rusya'nın nüfuzu altına alıp Osmanlı Devleti'ne karşı birleştirmektir. Bu politika ise olumlu sonuç verdi ve savaşın tarafları gün yüzüne çıkmaya başladı. Başarılı olan son politikanın da önünde birden fazla engel bulunmaktaydı. Makedonya toprakları için Sırp-Bulgar ve Bulgar-Yunan gerilimi halihazırda beklemekteydi. Makedonya sorunu bir kenara bırakılarak 13 Mart 1912 yılında Sırp-Bulgar ittifakı, 29 Mayıs 1912 yılında Bulgar-Yunan ittifakı Rusya'nın ön ayak olmasıyla gerçekleşmiştir. Bu ittifaklardan sonra Karadağ'da Mayıs 1912'de Yunanistan ile Ağustos 1912'de Bulgaristan ile anlaşma yaparak ittifaka dahil olmuştur. Görüldüğü üzere kurulan ittifakların hepsinde Bulgaristan göze çarpmaktadır. Topraklarını büyütme konusunda da en hırslı devlet yine Bulgaristan'dır. Savaş sonunda en karlı devlet olmalarına karşın bu kar ilerde Balkan Savaşlarının ikincisini ele aldığımızda göreceğimiz üzere başlarına dert açacaktır. Bu ittifak kurulduktan sonra ittifak olan ülkeler, Osmanlı Devleti'ne savaş çıkarmak için bahane yaratmaya başlamışlardır. Bulgar çeteciler faaliyetlerini arttırmış, Makedonya'da bombalar patlamış, çetecilerin faaliyetleri Müslüman halka yönelmeye başlamıştır. Türkler de buna karşılık vermeye başlayınca Bulgaristan ayağa kalkmıştır. Bulgaristan'ın asıl amacı ise hala devam eden Trablusgarp savaşının bitmeden balkan savaşının çıkmasıdır. Yunan komitacılar da faaliyetlerine hız vermiş ve Makedonya'yı karıştırmaya başlamışlardır. İtalya ve Karadağ'ın kışkırtmalarıyla Arnavutluk'ta da isyan çıkmış ve bağımsızlık istemişlerdir.⁶⁵

Tüm bu gerçekleşen olaylardan sonra 8 Ekim 1912 yılında Karadağ Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. 17 Ekim 1912 yılında Bulgaristan ve Sırbistan Osmanlı Devleti'ne Savaş ilan etti ve iki gün sonra da Yunanistan'ın savaş ilan etmesiyle Balkan Savaşları başlamış oldu. Savaş başlamadan hemen önce Eylül ayında Osmanlı ile Balkan devletlerinin ilişkileri giderek kötüleşmeye başlamıştı. Savaş adeta geliyor demekteydi ancak Osmanlı Devleti askerî açıdan iyi durumda olmadığı için savaşı geciktirmek istiyordu. Balkan Devletleri, Osmanlı'dan Makedonya'da ıslahatlar yapmasını istemişlerdi. Ancak istenilen bu ıslahatlar

⁶⁵ Armaoğlu, s. 642.

Osmanlı'nın adeta Makedonya topraklarını bu devletlere vermesiydi. İstekler, Osmanlı'nın Makedonya'dan askerlerini çekmesi, Makedonya'nın etnik gruplara ayrılması, her etnik kökenin kendi meclisi ve askerlerinin olması gibiydi. Bu isteklere Osmanlı Devleti cevap dahi verme ihtiyacında olmadı. Zaten Balkan devletleri bu isteklerine karşılık bulamayınca Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişlerdi. Osmanlı Devleti, savaşa çok kötü şartlar altında girmişti. Savaşın başladığı ilk günden itibaren askerlerin yiyeceği ve beslenmesi sorun olmuştu. Ayrıca Osmanlı ordusunda ki komutanlar siyasi olarak anlaşmazlıklar ve çatışmalar içerisindeydi. Bu anlaşmazlık durumu ve askerlerin yiyeceğinin bile olmadığı durum Osmanlı Devleti'nin savaşa ne denli zor şartlarda girdiğinin de göstergesidir.⁶⁶

Balkan devletlerinin askeri gücü 400 bin Bulgar askeri, 260 bin Sırp askeri, 125 bin Yunan askeri ve 40-45 bin civarı Karadağ askerinden oluşmaktaydı. Yunanistan'ın ise 57 parçalık bir deniz gücünde bulunuyordu. Osmanlı Devleti'nin ise 500 bin civarında bir askerinin savaşa girdiğini söyleyebiliriz. Osmanlı devletinde kuvvetler ikiye ayrılmıştı. Doğu ordusu Bulgarlarla batı ordusu Sırlarla savaşmaktaydı. Ekim 1912 sonuna gelindiğinde Osmanlı, Makedonya da Balkan devletlerinin bozgununa uğramıştı. Bulgarlar Edirne'yi işgal etmiş ve Çatalca'ya kadar gelmiş bulunuyordu. Sırlar Arnavutluk'un kuzey bölgelerine kadar ilerlemiş, Yunanlılar da Çanakkale Boğazına egemen olmuş durumdaydı. Bu durum Rusya'yı, olası bir Bulgarların İstanbul'a girip boğaza egemen olmasından ve Yunanistan'ın Çanakkale Boğazına egemen durumundan dolayı endişeye sürüklemiştir. Kasım 1912 tarihinde de Bulgarlar Çatalca'dan İstanbul'a girmek için taarruza geçmiş ancak Osmanlı Devleti bu taarruzu engellemiştir. Osmanlı daha önceden Bulgaristan'a bir mütareke teklif etmişti ancak olumlu yanıt alamamıştı. Taarruzun kendi açılarından başarısız olacağını anlayan Bulgarlar mütareke yapmaya razı oldular. 3 Aralık 1912 yılında mütareke imzalanmıştır. Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ mütarekeyi imzaladılar. Ancak Yunanistan Osmanlı Devleti'nin bazı şartları kabul etmediğinden mütarekeden çekildi. Mütarekenin imzalanmasından sonra 13 Aralık 1912 tarihinde Londra'da savaşta taraflar barış görüşmelerinde başladı. Görüşmeler de Balkan devletleri Edirne'yi isterken Osmanlı Devleti Edirne'yi vermeye yanaşmadı. Hal böyle olunca 6 Ocak 1913 Yılında görüşmeler kesildi. Bu olaydan sonra Osmanlı

⁶⁶ Armaoğlu, s. 648.

Devleti'nde meşhur Bab-ı Ali Baskını gerçekleşti ve İttihat Terakki Cemiyeti ihtilalle hükümeti yıkıp yerine Mahmud Şevket Paşa'yı getirdi. Bu tarihe kadar geri planda olan İttihat ve Terakki Cemiyeti, artık devleti fiilen yönetmeye başlamıştı. Adeta Edirne'yi kurtarmak için görev başına gelen İttihat Terakki Cemiyeti ve Mahmud Şevket Paşa, Edirne'yi kurtaramadılar. Yanya 6 Mart'ta, Edirne 26 Mart'ta, İşkodra 23 Nisan'da teslim oldular. Osmanlı Devleti ise birçok toprağını kaybetmiş, Avrupa'ya sınırı Midye-Enez çizgisi olmuş, Girit'te ki haklarından vazgeçmiş zorunda kalmış, şekilde Londra Barışı denilen anlaşmayı imzalamak zorunda kalmıştır. Londra barışı ve Osmanlı'nın ilk başkentlerinden olan ve Osmanlı için çok büyük önem arz eden Edirne'nin elden gitmesinden dolayı Osmanlı Devleti iç karışıklıklara sürüklenmiş ve sadrazam Mahmud Şevket Paşa bir suikast sonucu öldürülmüştür. Bu olay üzerine Mahmud Şevket Paşa'nın yerine Mısırlı Prens Said Halim Paşa getirilmiştir. Böylelikle sadrazamın fazla tanınmayan biri olmasından dolayı İttihat ve Terakki Cemiyeti, hükümet üzerinde etkinliğini dahada fazlaştırmış ve kabinenin en nüfuzlu kişisi Talat Bey olmuştur.⁶⁷

Balkanlarda barış imzalanmıştı ama hareketlilik hiç bitmemişti. Bu hareketlilik özellikle iki toprak üzerinde ortaya çıkmıştı: Arnavutluk ve Makedonya. Arnavutluk topraklarında çıkan sorun, İtalya'nın araya girmesiyle ortadan kalkmıştı. Makedonya topraklarında çıkan sorun ise giderek büyümüşü. Osmanlı Devleti'nin balkanlardan çekilmesiyle oluşan büyük boşluğu ve dengesizliği, Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan kendileri doldurmak istemişlerdi. Bu üç devlet kendi aralarında bir çekişmeye gitmişlerdi. İlk Savaşın sonunda hem Bulgaristan hem Yunanistan Selanik'i ele geçirmek istemiştir ancak Yunanistan daha erken davranarak burayı almıştır. Gerilim iki devlet ittifak olarak girdiği savaşta bile devam etmekteydi. Esas anlaşmazlık ise Sırbistan ve Bulgaristan arasında çıkmıştır. Konu tabii ki yine Makedonya idi. Sebebi ise iki devletinde ihtiraslı olup daha fazla toprak istemeleri idi. Birinci savaşın sonunda Londra'da devam eden barış görüşmeleri sırasında Bulgaristan'ın hem Yunanistan hem de Sırbistan'la münasebetleri giderek gerginleşmekteydi. Bu sebepten dolayı Yunanistan ve Sırbistan daha fazla yakınlaşmış ve daha Londra Barışı imzalanmamışken kendi aralarında ittifak anlaşması yapmışlardı. Sırbistan ve Yunanistan Mayıs 1913 tarihine gelindiğinde

⁶⁷ Kansu, s. 430.

ittifaklarıyla sıkı sıkıya bağlanmaya hazirken Yunanistan Osmanlı Devleti'ni de ittifaka çekmek istedi. Ancak Osmanlı bu ittifaktan başlarda çekindiğinden pek yanaşmadı. Bulgar ordularının 30 Haziran 1913 gecesini Makedonya'da Vardar nehri üzerinde toplanmış olan Sırp-Yunan birliklerine karşı saldırıya geçti. Bu suretle İkinci Balkan Savaşı ortaya çıkmıştır. Sırbistan ve Yunanistan Bulgaristan'ı ağır yenilgilere uğrattırırken Osmanlı Devleti de bu ortamdan yararlanmak istemiştir. Bu karmaşa ortamında Edirne'yi geri almak isteyen kabine üyeleri vardı. Ancak Londra barışına ters düşecek bu geri alma planı büyük devletleri ayağa kaldıracığı endişesiyle kabine arasında görüş ayrılıkları çıksa da Edirne'nin geri alınması kararı çıktı. Türk askerinin Edirne'ye girmesi çok zor olmadı. Rusya bu duruma hiç ses çıkarmadı çünkü Bulgarların İstanbul tehdidi ortadan kalkacaktı. Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Barış Anlaşması imzalandı. Bu barışa göre Türk-Bulgar sınırı Meriç nehrine dayanmış Edirne, Kırklareli ve Dimetoka geri alınmıştır. Osmanlı-Bulgar arasında yapılan barış anlaşmasında diğer önemli konu ise Osmanlı Devleti sınırlarının içinde kalan Bulgarlar ve Bulgaristan Devleti içinde kalan Türklerdi. Bulgaristan'da kalan Türkler için 4 yıl içinde Osmanlı devletine göç etme hakkı verilmişti. Orda kalacaklar içinde din ve mezheplerini rahatça yaşama hakkı verilmişti. Osmanlı devletinde kalan Bulgarlar ve diğer Hıristiyan uyruklu vatandaşlara da hak ve ayrıcalıkları aynen verilecekti.⁶⁸

Balkan savaşlarının sonucunda ise özellikle Birinci Balkan Savaşı'nda ki ard arda gelen yenilgiler prestij bakımından Osmanlı Devleti'ne büyük zarar vermiştir. Böylelikle Osmanlı Devleti'nin sonunun geldiği ufukta gözükmekteydi. Bu savaşta Osmanlı Devleti büyük kayıplar vermiş ve yaralarını sarmak için diğer Müslüman devletler hatırı sayılır yardımları Osmanlı için seferber etmeye devam etmiştir. Bu yardımların payının en büyük kısmını tabii ki Hindistan Müslümanları oluşturmuştur.

Trablusgarp savaşından beri Hindistan Müslümanlarının dikkatleri Osmanlı Devleti üzerine zaten toplanmıştı. Balkan Savaşının haberi Hindistan Müslümanlarına ulaştığında ortalık iyice karışmıştı. Savaş haberlerine yoğun ilginin yanında çok büyük bir tepki de görülüyordu. Ancak protestolar bu sefer daha düzenli ve disiplinliydi. Hindistan Müslümanları, Osmanlı lehinde mitingler düzenleyeceğinin

⁶⁸ Armaoğlu, s. 672.

haberini vermek için ve Balkan savaşının önlenmesi için İngiltere hükümetine telgraf bile göndermişlerdir.⁶⁹ Hindistan coğrafyasında ki ulemalar tarihte eşi benzeri olmayacak şekilde görüş ayrılıklarını bir kenara bırakıp Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu sıkıntılı duruma odaklanmışlardı. Diyubendiler, Bireviler, Firengi Mahalliler, Nedvetü'l-ulema ve Şiiler bu mesele hakkında birlik olmuşlardı. Ülke de Osmanlı'yı desteklemenin ve onlara yardım etmenin farz olduğuna dair fetvalar bile yayınlanmıştır.⁷⁰ Böylesine bir birleşmenin sonucu olarak Osmanlı Devleti'ne en fazla yardımın Hindistan Müslümanlarından olduğuna da pek şaşırılmamak gerek.

Hindistanlı Müslümanlar tarafından neşrolunan bütün gazete ve dergiler neredeyse hep savaş ve savaş ile ilgili yorumlardan oluşmaktaydı. Büyük gazeteler ise muhabirlerini Osmanlı Devleti'ne göndererek gelişmeleri hem en hızlı şekilde hem de geniş bir biçim de gazetelerinde yayınlamak istemiştir. Muhabirler ise gönderdiği haberlere Enver Paşa, Talat Paşa, Niyazi Bey ve Mahmud Şevket Paşa gibi İttihat Terakki Cemiyeti'nin ve ülkenin en önemli siyaset adamlarının resimlerini gazetelerde yayımlıyordu. Bu isimler kısa süre içerisinde de Hindistan Müslümanlarının kahramanı olmuş, bütün ev ve dükkanlarda resimleri asılmıştır. Başlarda Abdülhamid'in tahttan indirilmesini hoş karşılamayan Hindistan Müslümanları artık hilafetin yeni koruyucularıyla barışmıştı.⁷¹

Ekim 1912 tarihin de Şevket Ali, Comrade gazetesinde bir yazı yayımlamış ve "Balkan gangsterlerine karşı savaşmak için gönüllü birlikler oluşturmaya" davet etmiştir. Şevket Ali kendisinin de ilk gönüllü olduğunu açıkça belirtmiştir. Kısa süre içerisinde gönüllü sayısı çok büyük rakamlara ulaştığında Şevket Ali, İngiliz-Hindistan hükümetinden izin almak için harekete geçmiştir. Ruslarında gönüllü olarak balkan devletlerinin yanında savaştıklarını gerekçe göstermiş ancak tarafsızlığını bozacağı için İngilizler tarafından kabul edilmemiştir. Hindistan Müslümanlarının adeta duygularına tercüman olacak faaliyetler gösteren bu gazetelerin yanında toplanan yardımlar da Hindistan Müslümanlarının duygularını ifade eden kanıtlardır. Comrade, El Hilal, Zemindar gibi gazeteler yardım kampanyaları düzenlemiş, yardım kampanyaları başarılı olmuş, aşırı derece de yardım toplanmış, yardımlar

⁶⁹ BOA., HR.SFR.3, 730/36/1-4, 10 Ekim 1912.

⁷⁰ Özcan, s. 243.

⁷¹ Özcan, s. 243.

adeta yağmur gibi yağmaya başlamıştı. Bu yardımların sonucunda 1913 yılının mayıs ayına gelindiğinde tüm dünyanın Osmanlı Devleti için topladığı yardımın 2 katından fazlası sadece Hindistan Müslümanları tarafından toplanmıştı. Bu yardımlar gerek nakdi gerekse insani yardımlardı. İnsani yardımların en önemlisi tabii ki Osmanlı Devleti'nin yaralarını sarmak için Hindistan Müslümanlarının gönderdiği Kızılay heyetidir. 12 Ekim 1912 tarihinde ilk defa Şevket Ali tarafından Osmanlı Devleti'ne bir tıp ekibi yollama fikri ortaya atılmıştır. Comrade gazetesinde, Charing Cross Hastanesinde vazife yapmış ünlü Doktor Muhtar Ahmed Ensari başkanlığında bir ekibin hazırlıklara başladığı duyuruldu. Bu hazırlıklar ise Osmanlı Kızılay'ı Başkanı Hüseyin Hilmi Paşa'nın "Yaralı askerlerinizin için savaş alanlarında acil olarak hastaneler kurulması gerekmektedir" şeklinde ki telgrafla daha da hız kazandı. Bir ay gibi kısa bir süre de hazırlıklar tamamlandı. 24 dört kişiden oluşan kadro da 5 doktor ve 19 hasta bakıcı vardı. İngiliz-Hindistan hükümetinden de kolaylık görmüşler ve önlerine herhangi bir engel çıkmamıştır. 24 Kişilik ekip 15 Aralık 1912 tarihinde Bombay'dan hareket etmiştir. Bu gönderilen Kızılay heyeti hâkî Renginde yarı askeri bir üniforma giymişler ve yakalarında da "el-vefdü't-tıbbiye min biladil-Hind" yazmaktaydı. İstanbul'a ulaşan bu heyet Enver Paşa da dahil birçok büyük isimle tanışma ve görüşme fırsatı da bulmuşlardır. Büyük fedakarlıklarla sürdürülen sekiz aylık hizmetten sonra gönderilen Kızılay heyeti 1913 yılının temmuz ayında Hindistan'a geri döndü.⁷² Hindistan Kızılay heyetinin Osmanlı'ya yardım için gelmesi, Hindistan Müslümanlarının Osmanlılara ne kadar yakın olduklarının en önemli göstergesidir. Heyetin başı olan Doktor Muhtar Ahmed Ensari'nin şu sözleri bu durumu kanıtlamaktadır:

Bizim Türkiye'ye gidişimize kadar Türkler Hindistanlı kardeşleri hakkında çok az bir bilgiye sahipti. Kızılay faaliyetlerinin en önemli neticesi Türk milleti ile Hindistanlılar arasında oluşan birlik bağlarıdır.⁷³

Hindistan Müslümanlarının yardım ettiği ve önemli bir sorun olan bir diğer konu ise Balkanlardan gelen Müslümanların Osmanlı'da iskân edilmesiydi. Rumeli Muhacirlerine Yardım Cemiyeti adında bu konuya değinecek bir cemiyet

⁷² Özcan, s. 250.

⁷³ Özcan, s. 251.

kurulmuştur. Bu fikrin sahipleri ise Muhammed Ali ve Zafer Ali Han'dır. Osmanlı hükümeti de bu cemiyete her türlü yardım ve desteği yapacaklarını bildirdiler. Talat ve Esad Paşa gibi önemli isimlerde bu cemiyete dahil olmuştur. Kızılay heyeti ile gelen Doktor Ensari ve Zafer Ali Han, Anadolu'da birçok yeri gezmiş ve en uygun yerin Adana olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca bu projenin bütün masrafları da Hindistan Müslümanları tarafından karşılanmıştır. Hindistan Müslümanları bu konuda da Osmanlı'ya desteklerini esirgememiş ve I. Dünya Savaşı'na kadar desteklerini devam ettirmişlerdir. Hindistan Müslümanlarının bir diğer faaliyeti ise Osmanlı tahvillerini satın alarak Osmanlı Devleti'ne yardımda bulunma projesiydi. Doktor Ensari, bu projenin propagandasını yapmak için Hindistan'da geniş bir gezi bile düşünmüştür. Propagandasında Hindistan Müslümanlarına hem yatırım yaparak paralarını çoğaltacağını hem de kardeş ülke olan Osmanlı Devleti ve orada yaşayan Müslüman kardeşlerine yardım fırsatı olduğunu söylüyordu. Osmanlı tahvilleri 1913'te Hindistan Milli Bankası aracılığı ile satışa sunuldu. Ancak İngiliz-Hindistan Hükümeti bu konuya pek sıcak bakmadığını söylemeliyiz. İngiliz-Hindistan hükümeti açık şekilde tahvil satışını engellemeseler de tahvillerin garantisinin olmadığı propagandasını yapmışlardır. Bundan dolayı tahvillerde beklenen satışta gerçekleşmemiştir.⁷⁴

İngiltere'nin Osmanlı'da yaşanan bu olaylara karşı tavrı da Hindistan Müslümanları için önem arz etmektedir. Hindistan Müslümanları Osmanlı'nın içinde bulunduğu duruma üzüldüğü kadar İngiltere'nin tavrına da çok üzülmüştür. İngiltere yaşanan savaşlarda tarafsızlığını korumuştur. Osmanlı Devleti'ni desteklemesini isteyen Hindistan Müslümanları ise İngiltere'nin tarafsızlığını protesto etmekten çekinmemişlerdir. İngiltere'nin savaşlara olan tavrından dolayı çıkan bu protestolar, İngiliz politikacıları bile rahatsız edecek boyutlara ulaşmıştır. İngiltere tabii ki sadece Hindistan Müslümanlarına göre politikalarını belirleyemeyeceğinde tarafsızlık politikasını kendi menfaatlerine daha uygun bulmuşlardır. Ancak yine de İngiltere savaşta hiçbir tarafın kesin zaferini istemiyordu. Çünkü aksi olacak bütün gelişmeler İngiltere'yi zor durumda bırakacaktı. Özellikle de Osmanlı Devleti'nin olası bir hezimet yaşaması Hindistan Müslümanlarını iyice ayağa kaldırıp bu sıkıntıları daha da arttırabilirdi. Savaşın başlarında Osmanlı büyük kayıplar verirken Hindistan

⁷⁴ Özcan, s. 253.

Valisi, Hindistan Müslümanlarını kontrol edebileceğine dair Londra'ya yazılar yazmış ve Londra da ki bu durumu düşünen politikacıları az da olsa ferahlatmıştır. Bu gelişmelerden sonra İngiltere politikasını değiştirerek tamamen Asya'ya hapsolmuş bir Osmanlı Devleti istemekteydi. Bu durum da Hindistan Müslümanlarına büyük bir yıkım yaşattı. Adeta ihanete uğramış gibi oldular ve bunu da açıkça belirttiler. Hindistan Müslümanlarının yayımladığı gazetelerde artık İngiltere'nin İslam düşmanı olduğu gibi yazılar görünmeye başlamıştır. Hindistan Müslümanlarının protestosu ve tavrı böyle devam ederken Kanpur Camii olayı cereyan etti. Olay, belediyenin yolu genişletmek için Temmuz 1913 yılında camiinin abdesthanesini yıkmasından dolayı çıkmıştır. Müslümanlar ise bunun dinlerine saygısızlık olduğunu belirterek galeyana gelmiş ve protestolarına devam etmişlerdir. Hatta kolluk kuvvetleri Müslüman halka ateş açmış ve birçok Hindistanlı Müslüman ölmüştür. Netice de Hindistan Müslümanlarının iyice galeyana gelmesinden korkan İngiliz-Hindistan Hükümeti belediyenin kararını iptal edip Müslümanların isteğini yerine getirmiştir. Sonrasında Temmuz 1913'te Osmanlı Devleti Edirne'yi geri almıştır. İngiltere ise bu durumda Londra Anlaşmasına sadık kalmaları için Osmanlı'ya baskı da yapmamıştır. Bunun sebeplerinden biri de Hindistan Müslümanlarının ayaklanmalarının giderek büyümemesidir. Savaşın sona ermesiyle de İngiliz-Hindistan Hükümeti büyük oranda rahatlamıştır.⁷⁵

Hindistan Müslümanlarının Osmanlı'yı ilgilendiren diğer bir konu ise Encümen-i Huddam-ı Ka'be'nin kurulmasıdır. Bu cemiyetin kuruluş amacı İslam için değerli olan bölgelerin gayrimüslimlerin taarruzundan korumaktır. Cemiyetin kurulma fikri Müşir Hüseyin Kıdvai ve Mevlâna Abdülbari tarafından ortaya atıldı. Cemiyete dair ilk ilan 31 Mart 1913 tarihinde Amritsar'da bir toplantıda yapıldı. Bu toplantıda cemiyetin kurulduğu açıklandı. Kurucular, Osmanlı'nın fazlaca sıkıntılarla uğraştığı ve git gide zayıfladığından mukaddes toprakların tehlike de olduğunu açıkladılar. Olası tehlikelere karşı bir donanmanın kurulması ve Hindistanlı Müslüman gençlerin eğitim için yurt dışına gönderilmesi planlandı. Daha sonra hedeflerine Müslüman okul, hastaneler açmak ve Hindistan'dan gidecek hacılara kolaylık sağlamak gibi faaliyetleri de eklediler. Cemiyetin üyeleri Kabe'nin şerefini koruyacaklarına ve bu yolda canlarını feda edeceklerine dair yemin ediyorlardı ve üyelik işaretini

⁷⁵ Özcan, s. 268.

üzerlerinde taşıyorlardı. Ayrıca bu yemin esnasında da Kur'an-ı Kerim üzerinde de yemin ediliyordu. Bu açıdan gerek Kur'an-ı Kerim üstüne yemin etmek gerekse yemin metni İttihat ve Terakki Cemiyeti ile benzerlikte taşımaktaydı. Cemiyet toplantılarında “Allah’a inanların peygambere de inanmaları ve sevmeleri gerektiği, peygamberi sevenlerinde Kâbe gibi kutsal yerleri de korumaya mecbur olduğu” gibi konuşmalar yapılıyordu.⁷⁶

Cemiyet faaliyete geçmesiyle kısa süre de birçok üye kazanmıştı. Cemiyet bu süreçte birtakım zorluklarla da karşılaşmıştır. Bu zorluklara en önemli örneği ise halkın şüphe ile yaklaşmasıdır. Cemiyetin sorumsuz ve Müslümanların başına büyük dertler açacağı bile iddia ediliyordu. Karşılaşılan bu tip sorunlardan dolayı okul ve yetimhane açmak gibi hedefler için gerekli maddi kaynak bulunamadığından başarısız olmuştur. Ancak hac organizasyonu için birtakım temeller atılmıştır. Hindistan’da bu hac organizasyonları İngiliz tekelinde bulunuyordu. Bu tekeli kırmak adına Şevket Ali bir şirket kurarak bu organizasyonu kendisi hazırlamak için girişimlerde bulundu. Hatta Şevket Ali, bu konuda Osmanlı Devletinden yardım da talep etmiştir. Şevket Ali’nin kardeşi olan Muhammed Ali, Talat paşaya yazdığı mektubunda hacca giden Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Propagandası yaparak Arapları Osmanlı ile yakınlaştıracaklarını da belirtiyordu. Bu mektuplaşmaya bakarsak Osmanlı’lar da cemiyetin faaliyetleriyle yakından ilgilenmekteydi. Ancak kısa süre sonra I. Dünya Savaşının patlak vermesi bu konuda da mesafe alınmasını engellemiştir. Encümen-i Hüddam-ı Ka’be Hindistan dışında da bazı Müslüman ülkelerde duyulmuştur. Özellikle Mısır, Fas gibi memleketlerden Cemiyet ile iletişim kuranlar bile olmuştur. Ancak tüzük gereği sadece Hindistan vatandaşı olanların cemiyete katıldığından onları cemiyet bünyesine dahil edememişlerdir. Bunun yanında kendi ülkelerinde bir cemiyet kurmalarını tavsiye etmişlerdir. Cemiyetin kurulmasına giden süreçte başlarda Şiiler ve Diyubendiler isteksiz görünmekteydi ancak daha sonra onlarda önemli katkılarda bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti’nin konuya nasıl baktığına dair elimizde pek argüman yoktur. Bu yüzden sadece Hindistan’da olan kaynaklar bu konuda ki verilerdir.⁷⁷

⁷⁶ Özcan, s. 262.

⁷⁷ Semanur Ercan, “II. Meşrutiyet, Millî Mücadele ve Erken Cumhuriyette Bir Hintli: Abdurrahman Peşaveri ve Faaliyetleri (1912-1925)”, **Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi**, Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul 2019, s. 43.

İngilizler Hindistan Müslümanlarının Balkan Harbi için Osmanlı Devleti'ne Yapılan yardımları engellemeye çalışmıştır. Balkan harbi münasebetiyle Ordu harcamaları için Hindistan Müslümanlarının ileri gelen zenginlerinden bazıları zekatlarını ve yardımlarını Osmanlı Devleti'ne bağışlamak üzere bir miktar para göndermek istemişlerdir. Ancak İngiltere Devletinin izini olmadan bu işe kalkışmaktan da çekinmişlerdir. Bu durum ise Osmanlı Devleti'ne ve iane-i harbiye komisyonuna ihbar edilmiştir. Bu durum karşısında Osmanlı Devleti, Hariciye Nezareti aracılığı ile İngiltere hükümeti ile bir dizi görüşme yaparak yapılan yardımların usulünceleneceğini ve bu durumu uygun görmeleri gerektiğini bildirmiştir.⁷⁸

Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanlarının yardım çabalarının farkındaydı ve bu yardımların engellenmemesi için İngiltere ile görüşme yapacak kadar istekliydi. Bunun gibi Müslümanların yardım çabaları ise Meşrutî rejim ile yönetilen Osmanlı Devleti'ni ister istemez Hilafet politikasına yani panislamist politikayı kullanmaya itmiştir. Aslında başlarda panislamist düşünceye karşı çıkan Osmanlı Devleti, devletin yararına olacağı düşüncesiyle Müslüman topluluklar ile yaklaşmanın uygun olacağı düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır. Bunun sonucunda ise Osmanlı Mensubu olan ya da olmayan Müslüman topluluklar ile ilişkiler yeniden geliştirilmeye başlanmıştır. Bu durumun en büyük örneği ise Hindistan Müslümanları ile olan münasebetlerdir. Hindistan Müslümanlarının yardım gayretleri ve hilafete olan bağlılıkları iki devletin yaklaşmasını sağlamıştır.

⁷⁸ BOA., BEO., 4108/308060/3, 4 Kasım 1912.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ HİNDİSTAN
MÜSLÜMANLARI ÜZERİNDE OSMANLI-İNGİLTERE
ARASINDA NÜFUZ MÜCADELESİ

3.1. Hilafet Politikasının Yeniden Yükselişi ve Birinci Dünya Savaşı Öncesi Hindistan Müslümanları ile İlişkilerin Seyri

İngiltere’de, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin pasilamist politikayı devam ettirdiği düşüncesi hakimdi. Ancak 1913 yılına gelene kadar aktif bir panislamist düşünce İttihat ve Terakki Cemiyetinde mevcut değildi. Yaklaşık 33 yıl İslam üzerine kurulu bir siyaset ile yönetilen Osmanlı Devleti’nde II. Meşrutiyet ile gelen rejim değişikliği İslam’ın devlet yönetiminde ana unsur olmasını da pek değiştirmedeği gibi devletin resmî ideolojisi daha çok Osmanlıcılıktan yanaydı. Ancak ülke içerisinde ki gayri müslim unsurların devlet aleyhine olan kendi yollarına gitme tercihi Osmanlıcılık politikasının gerçekleşmesini engelliyordu. Osmanlı Devleti’nin içinde de panislamist düşünceye sahip kişi sayısı da fazlaydı. Bu düşünceye sahip kişi kişiler özellikle Trablusgarp savaşında da etkili olmuşlardı. Fakat yeni yönetim, bu fikirlerin ana politika olmasını, yabancı devletlerin tepki göstereceğinden dolayı benimsemekten çekinmişlerdir. Bu yüzden yeni yönetim, panislamın sadece manevi ya da maddi yönlerinden faydalanmakla yetiniyordu.⁷⁹

Her ne kadar Osmanlı Devleti’nde yaşanan rejim değişikliği ve panislam siyasetin baş kahramanı II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesi gibi olaylar panislamist politikanın sonu gibi görünse de yeni gelen hükümetler İslami hassasiyetleri korumaya devam etmiştir. Bu duruma örnek olarak, Divan-ı Harp’te mahkûm

⁷⁹ Özcan, s. 270.

olanların bir sene sonra Peygamberin doğum gününde serbest bırakılması ve 1917’de Peygambere küfreden bir öğretmenin tutuklanması gibi hadiseleri gösterebiliriz.⁸⁰

Ancak Balkan savaşlarıyla gelen felaketler ve Osmanlı Devleti’nde yaşanan nüfus yapısındaki değişiklik ile artık Osmanlı Devleti’nin nüfusunun çoğunluğunu Türk ve Müslümanların teşkil etmesi, panislamist düşüncenin yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır. Osmanlı hükümetinin İngiltere ve Fransa’dan beklediği desteği bulamaması da dış siyasette panislamın önemini arttırmıştır. Bu yüzden Osmanlı Devleti’nin İngiltere ve Fransa’ya olan eğilimi yerini Almanlara olan eğilime bırakarak Osmanlı-Alman yakınlaşmasını sağlamıştır. Ayrıca Almanların İngiltere ve Fransa gibi büyük Müslüman sömürgeleri olmadığından panislam siyasetinden bir rahatsızlığı da olmayacaktır. Trablusgarp ve Balkan savaşlarında Müslümanların yoğun destek vermesi İttihat ve Terakki Cemiyetini panislamist politikaya teşvik etmiştir. Bütün bu gelişmeler sonucunda tehditlere karşı direnebilmenin en etkili silahının panislam politikası olduğunu anlayan İttihat ve Terakki bu politika çerçevesinde dış siyasetini şekillendirmiştir.⁸¹

Panislam siyasetinin ön plana çıkmasından sonra Müslümanlarla bağları kuvvetlendirmek adına birçok Osmanlı vatandaşı değişik sebepleri bahane göstererek Hindistan’a gitmiştir. 1913 yılından Birinci Dünya Savaşına kadar olan sürede gidenlerin arasında kayda değer olan kişiler, Sebilurreşad gazetesi yazarı Tefik Bey, Dr. Adnan Adıvar, Dr. Kemal Ömer ve Kuşçubaşı Eşref’in kardeşi Hacı Sami ile Yüzbaşı Mustafa Sadık Bey idi.

Tefik Bey, Hindistan’da yaklaşık bir yıl bulunmuş ve Hindistan Müslümanlarının Osmanlı sevgisi, İngiltere’nin bu coğrafyada ki yönetim biçimi gibi konuları gazetesinde yazmıştır. Dr. Adnan Adıvar ve Kemal Ömer beyler ise Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti adına Hindistan Müslümanlarının yaptıkları yardımlara teşekkür etmek için gitmişlerdir.

⁸⁰ Lokman Akbaş, “II. Meşrutiyet Döneminde İslamcılık ve İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti”, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir 2015, s. 58.

⁸¹ Özcan, s. 271.

3.2. III. Ağa Han Sır Muhammed Şah Aracılığıyla İngilizlerin Hindistan Müslümanları ile Yakınlaşma Çalışmaları

III. Ağa Han, 1885 yılında 8 yaşındayken babasını ölmesiyle birlikte Hindistan'da ki Şii Müslümanların başı olmuştur. Ayrıca Hindistan, İran, Orta Asya, Suriye ve Doğu Afrika'da yaşayan İsmaililerin dini lideri de olmuştur. Gençliğini Fransa'da geçiren Ağa Han, İslam kültürünün yanında batı kültürüne de hakimdi. 1902 yılında İngiltere Kralı'nın naibinin danışma meclisi üyeliğine seçilen III. Ağa Han, 1906 yılında kendi girişimiyle "All India Muslim League" yani "Tüm Hindistan Müslümanları Birliği"ni kurdu. Hindistan Müslümanlarının siyasi haklarını korumayı esas alan bu birlik, daha ilk toplantısında İngiltere'ye bağlılığını da bildirmiştir. Birliğin kurulmasından sonra 40 yıl boyunca III. Ağa Han Hindistan Müslümanlarını lideri olarak görülmüştür.⁸²

1911 yılı Hindistan'da ki panislamist faaliyetler için büyük önem teşkil etmektedir. Bu yılda yapılan Trablusgarp Savaşı Hindistan Müslümanları tarafından büyük tepkilere yol açmış, Tüm Hindistan Müslümanları Birliği de III. Ağa Han liderliğinde olayı gündeme taşımıştır. Ağa Han, Hindistan'da ki Müslümanların ayrılıkçı fikirlerinin bastırılması için İngilizlerin Trablusgarp savaşında İtalya'yı frenlemesi gerektiği düşüncesini savunmuştur. Ağa Han, Balkan Savaşlarında da Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'nin yanında olduğunu İngiliz Hükümetine bildirmiştir. I. Balkan Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte bu sefer Balkan devletleri kendi aralarında anlaşamadılar. Bu fırsattan istifade ederek Osmanlı Devleti kaybettiği toprakları kazanmak için harekete geçmiştir. Bunun sonucunda Osmanlı Devleti Doğu Trakya ve Edirneyi Tekrar topraklarına katmıştır. Tüm bu olaylar yaşanırken Hindistan Müslümanları da Osmanlı taraftarlığını daha organize ve yüksek sesle duyurmaya başlamıştır. Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne yardımları çığ gibi büyümüş ve Osmanlılar için tüm dünyada toplanan yardımın yarısından fazlasını Hindistan Müslümanları oluşturmuştur. Comrade Gazetesi yayıncısı Muhammed Ali ise bu yardımların en önemli şahsiyeti olarak karşımıza çıkmıştır. Hindistan da daha önce bir Müslüman üniversitesi açılması için toplanan parayı da Osmanlıya göndermek isteyen Muhammed Ali III. Ağa Han'ın karşı çıkmasıyla bu hayalini gerçekleştirememiştir.⁸³

⁸² Mehmet Beşirli, III. Ağa Han'ın İslam Politikası ve Hindistan Müslümanları 1913, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 6, Sayı 6, 2015, s. 65.

⁸³ Beşirli, s. 67.

1913 yılında Hindistan Müslümanları, Balkan Savaşları için hararetle tartışmaların sürdüğü dönemde Tüm Hindistan Müslüman Birliğinin faaliyetleri de sorgulanmaya başlamıştır. Özellikle III. Ağa Han'ın İslam, İngiltere ve Hindistan Müslümanları üçgeninde ki rolünü batılı diplomatlar inceleme yapıp hükümetlerine bilgi aktarıyordu. Örneğin Hindistan'da ki Almanya Konsolosu Luxburg ve Büyükelçi Lichnowsky Hindistan Müslümanlarının arasında yaşadığı gerilimi ülkelerine aktarmaktaydı. 14 Büyükelçi Lichnowsky, Temmuz 1913 tarihinde yapılan Tüm Hindistan Müslümanları Birliği yıllık toplantısında III. Ağa Han'ın konuşmasını "Ağa Han'ın Müslüman Siyaseti Hakkında" başlığı ile dönemin Başbakanı von Bethmann Hollweg'e iletmiştir. Büyükelçi raporunda Ağa Han hakkında Dünkü Londra Tüm Hindistan İslam Buluşmasının yıllık toplantısında birliğin Başkanı Ağa Han dikkate değer bir konuşma yaptı ve bu Hint soylusunun Doğu Afrika, Orta Asya ve Hindistan'da birçok müridinin olduğunu yazmıştır. III. Ağa Han'ı Avrupai bir eğitim almış, birçok ülke gezmiş ve hem uluslararası hem de İngiliz toplumunda tanınmış bir şahsiyet olarak tanıtmıştır. Ayrıca büyükelçi, III. Ağa Han'ın bu konuşmasında, Türkiye'nin bağımsız bir devlet olarak kalmasının mühim olduğunu ancak hem Türkiye'nin hem de Hindistan Müslümanlarının bağımsızlığını sürdürmek için İngiltere ile iyi ilişkiler kurması gerektiği tezini savunduğunu belirtmiştir.⁸⁴

Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'nin bu derece destekçisi olduğunu gören İngilizler, I. Dünya Savaşı arifesinde olası bir İngiliz-Osmanlı Savaşında Hindistan Müslümanlarını kontrol altına almak ve olası savaşta İslami bağın oluşturacağı tehditlerden kaygılanmışlardır. Bu sebeple İngiliz yetkililer olası savaşta Hindistan Müslümanları için alınacak tedbirler üzerine düşüncelerini yazılı hale getirmeye başlamıştır. Doğu üzerine büyük tecrübe ve bilgisi olan Lord Cromer İngilizler ile Osmanlı'nın herhangi bir mücadelesinin olmadığını bir beyanname hazırlayarak Müslümanlara bildirmek gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda da Hindistan Müslümanlarının lideri konumunda olarak görünen III. Ağa Han ile görüşebileceğini ve beyannamesini ona teslim edebileceğini bildirmiştir.⁸⁵

⁸⁴ Beşirli, s. 68.

⁸⁵ Gülsüm Polat, Şii Nizari Mezhebi İmamı III. Ağa Han'ın I. Dünya Savaşı Yılları Faaliyetleri, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Cilt 2, Sayı 68, 2013, s. 57.

III. Ağa Han, I. Dünya Savaşı yıllarında, öncesinde ve sonrasında İngiliz politikasını destekleyen bir tutum ortaya koymuştur. Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği cihadın Hindistan Müslümanları açısından bir başkaldırıya dönüşmemesi için de büyük çaba sarfetmiştir. Ancak Ağa Han'nın İngiliz Tarafdarlığı ve Müslümanların İngilizlere itaat etmesi gibi istekleri Hindistan Müslümanları arasında pek destek görmedi. Hindistan Müslümanlarının diğer önde gelen kişilikleri de III. Ağa Han'ı İslam düşmanı ve İngiltere uşağı olarak tanımlamıştır. Buna örnek olarak Ebul Kalam Azad'ın III. Ağa Han için “Kendilerine lider diyen bazı kimseler ile kafirler ve münafıklar kırk senedir Avrupalı şeytanlarla bir olup Hilafeti ve Hindistan'da baş gösteren panislamist harekâtı yıkmaya çalışıyor.” sözleri gösterilebilir.⁸⁶

3.3. Hindistan Müslümanlarının İngiltere Aracılığı ile Bağdat Bölgesine Yaptığı Yardımın Osmanlı Devleti Tarafından Sakıncalı Bulunması

Hindistan Müslümanlarının, Osmanlı Devleti'ne hem maddi hem manevi birçok yardımda bulunduğu açık bir şekilde barizdir. Osmanlı Devleti ise bu durumdan memnun ve müteşekkir olduğunu açıkça belirtmiştir. Ancak Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanlarının İngiliz boyunduruğu altında yaşadığını da göz önüne almıştır. Her yapılan yadıma her destek çağrısına gözü kapalı şekilde müteşekkir olmamış, tedbirin getirdiği şüphe ile bakmayı da ihmal etmemiştir. Bunun bütün sebebi ise Hindistan Müslümanlarının İngilizler tarafından yönetilmesi ve yapılan yardımların da halihazırda Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında kendilerini desteklemeyen tarafsız kalan İngilizlerin bir oyunu olabileceği şüphesidir. Bağdat'ta bulunan Ordu Komutanlığı tarafından Dahiliye Nezaret-i Vekalet ve Hariciye Nezaret-i Celilelerine gönderilen telgraf ise bu durumun kanıtı niteliğindedir. Bu telgrafta, Hindistan İslam hükümdarlarından birkaç aile tarafından fukaraya verilmek üzere toplanmış bir meblağın Bağdat İngiliz Konsolosluğunca tahsis edildiği on bin rubyenin konsolosluk tarafından bölgede siyaset için kullanıldığı açık şekilde yazılmıştır. Nəcəf, Kerbela ve Hatimiye'de bazı teşkilat ve teşebbüs için bu paraların harcandığı Ordu Komutanlığı tarafından İstanbul'a bildirilmiştir. Bu durum Ordu Komutanlığı tarafından “Harcanan paralar bir fikr-i siyasiye ile tevzi ve bazı muvafık muhtarlar tayin ve mahkemeler tesis edilmiştir.” şeklinde açıklanmıştır.⁸⁷

⁸⁶ Polat, s. 72.

⁸⁷ BOA., BEO., 4045/303333/1, 28 Mayıs 1912.

Bağdat'ta bulunan ordu komutanlığının İstanbul'a gönderdiği bu telgraf, o dönemde Osmanlı Devleti'nin her ne kadar yardıma ihtiyacı olsa da gelen yardımları bir şekilde kontrol ettiği ve şüphe duyduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Osmanlı Devleti, yapılan bu şüpheli yardımlar için muhtar ve mahkeme bile tahsis etmiştir.

3.4. İttihat ve Terakki Cemiyeti Tarafından Hindistan'da Kurulan Gizli Cemiyetler

Hindistan Müslümanları, Osmanlı Devleti'nin yaklaşan büyük savaşa katılmasından korkmuş ve katılmasını istememiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti ise Almanya ile yakınlaşmış ve bunu gören İngiltere ise Osmanlı Devleti'nin tarafsız olarak kalmasını sağlamaya çalışmıştır. Bunun sebebi ise İngiltere'nin, Osmanlı Devleti ile büyük bir bağı olan Hindistan Müslümanlarının olası bir tepki veya isyandan çekinmesidir. İttihat ve Terakki Cemiyeti liderleri ise Rusya haricinde bir büyük devletin yanında savaşa girmeyi zorunlu olarak görmüşlerdir. Bunun akabinde savaşın fiilen başlamasından sonra Osmanlı Devleti 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanya ile gizli bir ittifak anlaşması yapmıştır. Osmanlı Devleti, kaybettiği toprakları geri alma arzusu ve savaşın hemen biteceğine inanmasından dolayı bu savaşa girmiştir. Almanya ise Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan hilafet gücünü kullanmak adına Osmanlı Devleti ile ittifak olmuştur. Osmanlı Devleti de Almanya'nın bu düşüncesine katılmış, halifenin ilan edeceği cihat çağrısına Rusya, İngiltere ve Fransa'nın sömürü altında olan Müslümanları kendi tarafına çekerek büyük bir tesir yaratıp isyanlar çıkarmayı hedeflemiştir.⁸⁸

Ancak bu dönemde Osmanlı Devleti, henüz gizli olan bir anlaşmayla tarafsızlığını bozmasından dolayı acele etmeyip bir denge politikası gütmek istiyordu. Bunun yanında da Rusya ve İngiltere'nin sömürüsü altında olan Kafkasya, Kırım ve Hindistan'da ki Müslümanlarında örgütlenmesi için birtakım çalışmalar da başlatmışlardı. Buna kanıt ve örnek olarak Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa'nın Hariciye Nezaretine gönderdiği telgraf gösterilebilir. Hüseyin Hilmi Paşa bu telgrafta, Rusya'nın tebaası olan ve Müslüman çoğunluğun yaşadığı Kırım ve Kafkasya'da, bunların yanında İngiliz tebaası olan Hindistan Müslümanlarının bulunduğu coğrafyada bir hafiye teşkilatı bulunduğundan bahsetmiştir. Sonrasında

⁸⁸ Ercan, s. 35.

ekleyerek şayet Rusya Hükümeti, Osmanlı Devleti'nin aleyhinde hareket ederse büyük bir kalkışma meydana geleceğinin, cemiyet-i mezkure azalarından birinin Dersaadet ile yazışmalarında geçtiğini ve bu yazışmanın Avusturya'da bir gazetede yayınlandığını Hariciye Nezaretine haber etmiştir. Ayrıca Hüseyin Hilmi Paşa, bu yazışmanın gazetelerde yayınlanmasından dolayı henüz gizli olan bir anlaşmanın ortaya çıkacağından ve tarafsızlık durumunun bozulacağından dolayı Osmanlı Devleti'nin tehlikeye girebileceğini ve bu tehlikeye karşı tedbirin alınması gerektiğini Viyana'dan Osmanlı Devleti'ne bildirmiştir.⁸⁹ Hüseyin Hilmi Paşanın telgrafı, Osmanlı Devleti'nin o dönemde Almanya ile imzalanan ittifak anlaşmasının ortaya çıkmasından endişe duyduğunu göstermektedir. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin, düşmanı olacak coğrafyalarda yaşayan Müslüman halkın da örgütlenmesi ve hilafet gücünün kullanılması amacıyla birtakım faaliyetleri de olmuştur.

⁸⁹ BOA., HR.SYS., 2401/61/3, 7 Ağustos 1914.

SONUÇ

Hindistan Müslümanları, dünyanın her yerindeki Müslümanların durumları ile daima alakadar olmuşlardır. Bu durum bütün Müslümanlara geçerli olsa da Hindistan Müslümanlarının Türklere olan sevgi ve saygısı diğerlerine göre farklı olmuştur. Yeri gelmiş, Türklerin sevincine ve üzüntüsüne ortak olmuşlardır. Şüphesiz bu durumu oluşmasını dini sebeplere dayanan ortak paydalara bağlayabiliriz. Ancak dini sebeplerin yanında tarihi öneme sahip birkaç sebepte vardır. Tarihi sebepler ise, İstanbul'un fethi ve Hilafetin Osmanlı Devleti'ne geçmesidir. İstanbul'un fethi, Osmanlı ile Hindistan Müslümanlarının ilişkilerinin başlangıcı olması sebebiyle tarihi önem arz etmektedir. Hilafetin Osmanlı Devleti'ne geçmesiyle birlikte kutsal mekanların sahibinin Osmanlı Devleti olması nedeniyle ilişkiler gelişmiş, Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne olan sevgi ve saygısı katlanarak çoğalmıştır.

19. Yüzyılın ortalarında Hindistan'da İslam hakimiyetinin son kalıntıları da ortadan kalkınca, burada yaşayan Müslümanlar, dünyanın en güçlü İslam Devleti olan Osmanlı Devleti'ne bir başka bakmışlardır. Bu bakış, çok kuvvetli bir yakınlık hissi olarak nitelendirilebilir. Kendi yaşadıkları çaresizlik ve Osmanlı Devleti'nin İslam'ı temsil etmesi gibi sebeplerden dolayı iki milletin yakınlığı hiç ulaşmadığı seviyelere ulaşmaya başlamıştır. 1850'li yıllara gelindiğinde Osmanlı Devleti ile Hindistan'a hâkim olan İngilizlerin iyi ilişkileri, Hindistan Müslümanlarının duygularını açığa çıkarmasını adeta teşvik ediyordu. İngiltere de bu duruma sıcak bakıyor, Hindistan Müslümanlarını destekliyordu. Ancak 1870'li yıllara gelindiğinde Osmanlı Devleti ile İngiliz Devletinin arasının soğuklaşması, Hindistan Müslümanlarına bir takım zorluk çıkarmaya başlamıştır. Bu soğukluk neticesinde Hindistan Müslümanları İngiltere'ye İngiltere ise Hindistan Müslümanlarına şüphe ve tereddüt ile bakmaya başlamıştır.

1877-78 yıllarında yaşanan Doksan üç Harbinden sonra İngiltere Devleti, Hindistan'da ki Panislamcı gelişmeleri dikkatle takip etmeye başlamıştır. Bu tarihten önce Asya'da ki Rus yayılmasını engellemek adına hilafetin Hindistan'da ki nüfuzunun artmasına göz yummuş hatta desteklemiştir. Ancak bahsedildiği gibi Osmanlı-İngiliz ilişkilerinin soğuması ile İngiltere Hilafet politikasının Hindistan'da nüfuz kazanmasına göz yummamıştır.

Farklı dönemlerde Hindistan valiliği yapan İngiliz bürokratlar, zaman zaman Londra'ya uyarılar göndermiş, İngiltere'nin çıkarları için Hindistan Müslümanlarının Osmanlı'ya olan sevgi ve hassasiyetlerinin dikkate alınması gerektiğini istemişlerdir. Ancak İngiliz politikacılar, dış politikalarını Hindistan Müslümanlarının arzularına göre tayin etme gibi düşünceye girmemişlerdir. Bu düşünceye girmeseler de zaman zaman politikacılar bu faktörü göz önünde bulundurmuşlardır.

Hindistan Müslümanlarına Osmanlı Devleti'nin bakış açısından bakılırsa, Osmanlı Devleti'nin yaklaşımının maddi yardım ve destek olduğu sonucuna varılır. Osmanlı Devleti'nin o dönemlerde büyük bir yıkım ve maddi sorunla karşı karşıya kaldığı düşünülürse bu durum gayet doğaldır. Osmanlı Devleti, maddi ve manevi olarak Hindistan Müslümanlarının desteğini alırken bir yandan da onları İngilizlere karşı siyasi bir güç olarak kullanma arzusundaydı. Ancak Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanlarını İngilizlere karşı siyasi ve askeri olarak mücadele etmek için harekete geçiremeyeceğinin farkındaydı. II. Abdülhamid'e göre bu durum onları birbirine kırdırtmaktan başka hiçbir işe yaramayacaktı. II. Abdülhamid, böyle görünerek Hindistan Müslümanlarını İngilizlere karşı pazarlık unsuru olarak kullanmaya çalışmıştır.

II. Meşrutiyetin ilanı ve kısa süre sonra da II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ile birlikte Osmanlı Devleti ve Hindistan Müslümanları ilişkilerinde yeni bir döneme girilmiştir. Başlarda II. Meşrutiyet'in ilanına sevinen ve coşkulu kutlamalar yapan Hindistan Müslümanları, II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ile yoğun protesto ve tepkilere başlamışlardı. Bu durum Hindistan Müslümanlarının II. Abdülhamid'i ne kadar çok sevdiklerini kanıtlar niteliktedir. Yaptıkları protestolar, her ne kadar çok sert olsa da hiçbir zaman şiddet ve saldırganlığa yönelik bir yapıya sahip olmamıştır.

Hindistan Müslümanları, II. Abdülhamid'i ne kadar çok seviyorlarsa Hilafet makamına da o kadar çok saygı duymaktaydılar. Bu nedenle II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle oluşan protestolar yavaş yavaş yerini eskiden olduğu gibi sevgi ve saygıya bırakmıştır. Tezin de ana amaçlarından biri II. Abdülhamid sonrasında Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'nde her ne kadar hoşlarına gitmeyecek olaylar yaşansa da sevgi ve saygılarını koruduklarının kanıtlanmasıdır.

II. Meşrutiyet ve Abdülhamid'in tahttan indirilmesi olaylarını gerçekleştiren Jön Türkler ile Hindistan Müslümanlarının ilişkilerine değinmekte fayda vardır. Jön Türkler ve yeni yeni ortaya çıkan modern ve eğitimli Hindistan Müslümanlarının temel siyasi görüşleri birbirine çok benzemektedir. İki tafta liberal, demokratik ve anayasal beklentiler içerisindeydi. Aralarında ki bu benzerlik, birbirlerine olan beklentileri de en üst noktaya çıkarmıştı. Bu durum iki taraf açısından da hayal kırıklığına sebebiyet vermiştir. Ancak Hindistan Müslümanları, Türkler ve Hilafete olan sevgi saygı ve ilgilerini hiç kaybetmemişlerdir.

KAYNAKÇA

- Ahmad F (1999) *İttihat ve Terakki 1908-1914* (Kaynak Yayınları, İstanbul).
- Akbaş L (2015) II. Meşrutiyet Döneminde İslamcılık ve İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Akpınar M (2012) Emperyalizmle Mücadelede İç ve Dış Politikanın Bir Enstrümanı Olarak II. Abdülhamid'in İslam Birliği Siyaseti. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2: 79-119.
- Alkan N (2010) Emanuel Karasu ve II. Abdülhamid. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11(1): 179-195.
- Armaoğlu F (2017) 19. *Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914* (Timaş Yayınları, İstanbul).
- Beşirli M (2015) III. Ağa Han'ın İslam Politikası ve Hindistan Müslümanları 1913. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi* 6 (6): 63-74.
- Çetinsaya G (1988) II. Abdülhamid'in İlk Yıllarında İslam Birliği Hareketi (1876–1878). Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eraslan C (2019) *II. Abdülhamid ve İslam Birliği* (Ötüken Neşriyat, İstanbul).
- Ercan S (2019) II. Meşrutiyet, Milli Mücadele ve Erken Cumhuriyette Bir Hintli: Abdurrahman Peşaveri ve Faaliyetleri (1912-1925). Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kansu A (2017) *1908 Devrimi* (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Kansu A (2021) *İttihatçıların Rejim ve İktidar Mücadelesi 1908-1913* (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Kerimoğlu H T (2012) Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yaptıkları Yardımlar. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 2 (12): 161-181.
- Özcan A (2020) *Pan-İslamizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877- 1924)* (İsam Yayınları, Ankara).
- Polat G (2013) Şii Nizari Mezhebi İmamı III. Ağa Han'ın I. Dünya Savaşı Yılları Faaliyetleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 68 (2): 55-74.

Sami Ő (2021) *Kamus-ı Tűrki* (Yeditepe Yayın Evi İstanbul).

Őahin H (2019) Osmanlı Devleti ile Hindistan Műslűmanlarının Tarihi Baęı ve Hindistan Hilafet Hareketi. *Kafkas Ŭniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű Dergisi* 4: 731-754.

Zűrcher E J (2021) *Milli Műcadelede İttihatçılık* (İletiŐim Yayınları, İstanbul).

Zűrcher E J (2021) *ModernleŐen Tűrkiye'nin Tarihi* (İletiŐim Yayınları, İstanbul).

Kanun-ı Esasi (1876) <https://www.anayasa.gov.tr> (10/08/2022)

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 3986/298890, N. 9/ 4 Ocak 1912

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 3988/2990060, N. 3/ 9 Ocak 1912

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 4005/300319, N. 3/ 20 Şubat 1912

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 4027/301968, N. 4/ 4 Nisan 1912

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 4045/303333, N. 1/ 28 Mayıs 1912.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 4045/303337, N. 7/ 28 Mayıs 1912

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 4108/308060, N. 3/ 4 Kasım 1912.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Belgrat Sefareti (HR.SFR.3), 669/6, N. 8/ 14 Şubat 1912.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Belgrat Sefareti (HR.SFR.3), 730/36, N. 4/ 10 Ekim 1912.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), 2401/61, N. 3/ 7 Ağustos 1914

BaŐbakanlık Osmanlı ArŐivi (BOA), Hariciye Nezareti Tercűme Odası (HR.TO), 360/78, N. 2/ 18 Mayıs 1919.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İrade Taltifat (İ.Tal), 462/8, N. 9/ 4 Ağustos 1909.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Mabeyn-İrade (MB.İ), 132/63, N. 1/ 18 Mayıs 1909.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Mabeyn- İrade (MB.İ), 143/60, N. 1/ 8 Haziran 1910

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Yıldız Esas Evrakı (Y.EE), 0041/164, N. 2/ 27 Nisan 1909.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Yıldız Esas Evrakı (Y.EE), 147/3, N. 2/ 27 Nisan 1909.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Yıldız Esas Evrakı (Y.EE), 86/42, N. 4/ 27 Nisan 1909.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sebilürreşad Dergisi (Mart 1328), 164710, cilt 08, Sayı 184, s. 031.

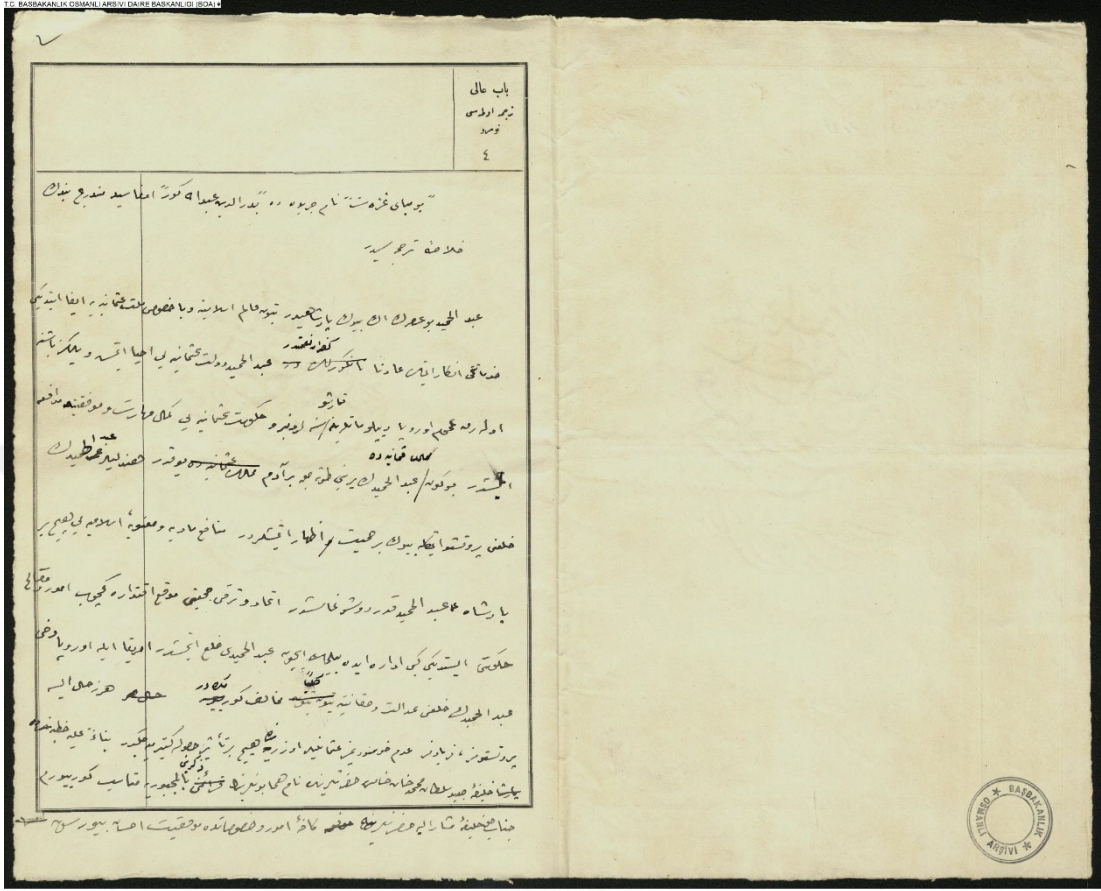
EKLER

Ek 1. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini protesto için Hindistan'da akd edilen mitingler, gazeteler tarafından neşrolunan makaleler ile bu konuda şebenderhane tarafından alınan tedbirler.

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

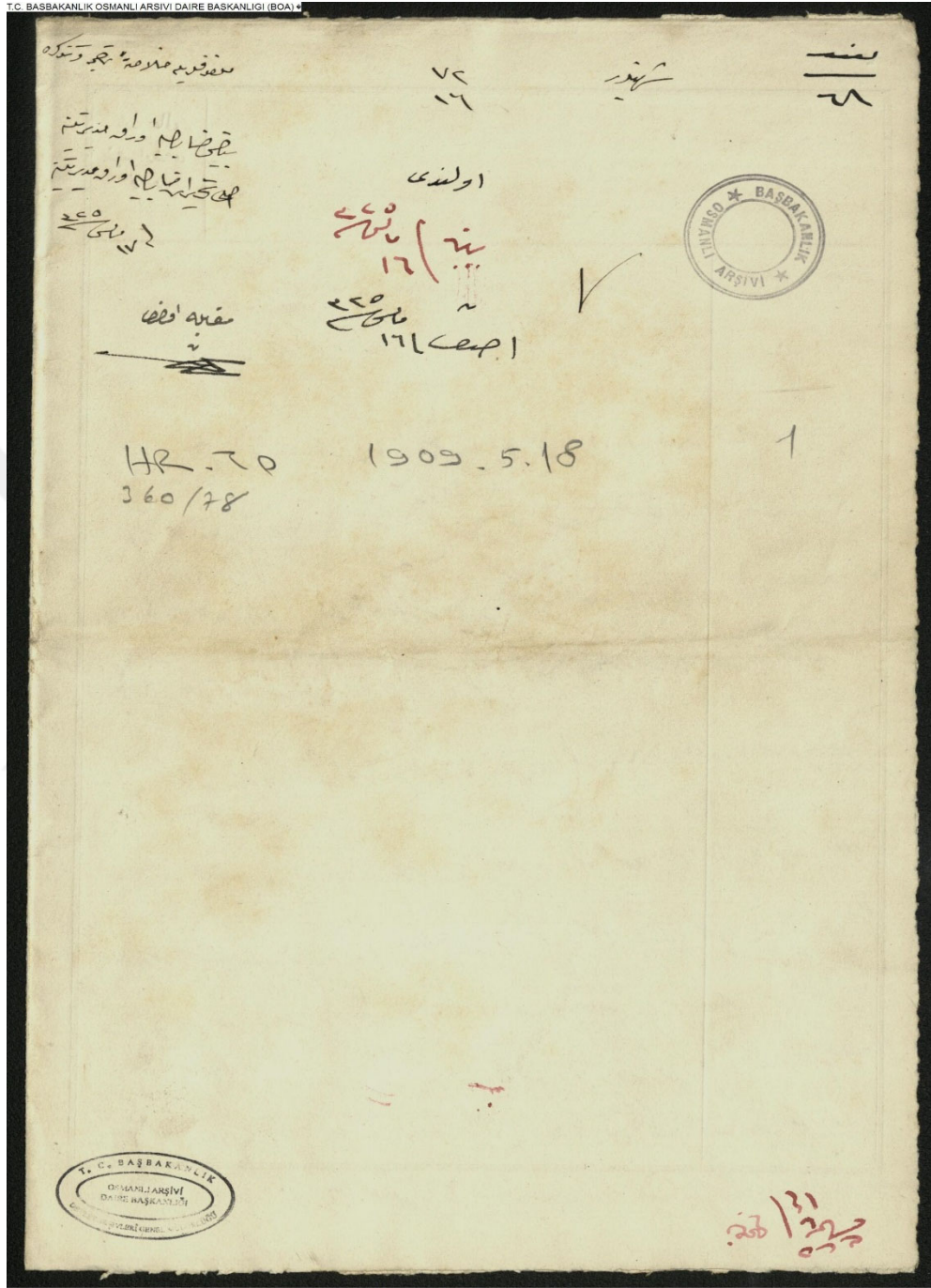
بَاب عالی نمبر اولوی نومرو	نمبر	مع	نوع نبر
۱۸	۱۸	۱۸	۱۸
<p>عبد الحمید خلق پرستو آیتوں ہندستان استقامت مختلف سوسائٹیز خندہ ہمنہ</p> <p>ترتیب ایلی و شہزاد خانہ برآمدہ برطانیہ تفسیرات لکھنؤ و لاہور و برسا لکھنؤ</p> <p>تفصیل لکھنؤ و لاہور و برسا لکھنؤ و برسا لکھنؤ و برسا لکھنؤ</p> <p>مقامی معیہ نقاشی نثری اور خطی و قاری افسرہ خطی و خطی و خطی و خطی</p> <p>مقامی معیہ نقاشی نثری اور خطی و قاری افسرہ خطی و خطی و خطی و خطی</p> <p>تفصیل لکھنؤ و لاہور و برسا لکھنؤ و برسا لکھنؤ و برسا لکھنؤ</p> <p>مقامی معیہ نقاشی نثری اور خطی و قاری افسرہ خطی و خطی و خطی و خطی</p>	<p>خواجہ نظام الدین صاحب</p> <p>تاریخہ بومی با شہزاد لکھنؤ و لاہور ۱۶ نورولو</p> <p>تجزیات برجوید</p>	<p>۹۸</p> <p>۱۸</p>	<p>نوع نبر</p>
OSMANLI ARŞİVİ			
HR.TO			
360	78	1-1	442 (3241505)

Ek 2. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini protesto için Hindistan'da akd edilen mitingler, gazeteler tarafından neşrolunan makaleler ile bu konuda şebbenderhane tarafından alınan tedbirler.

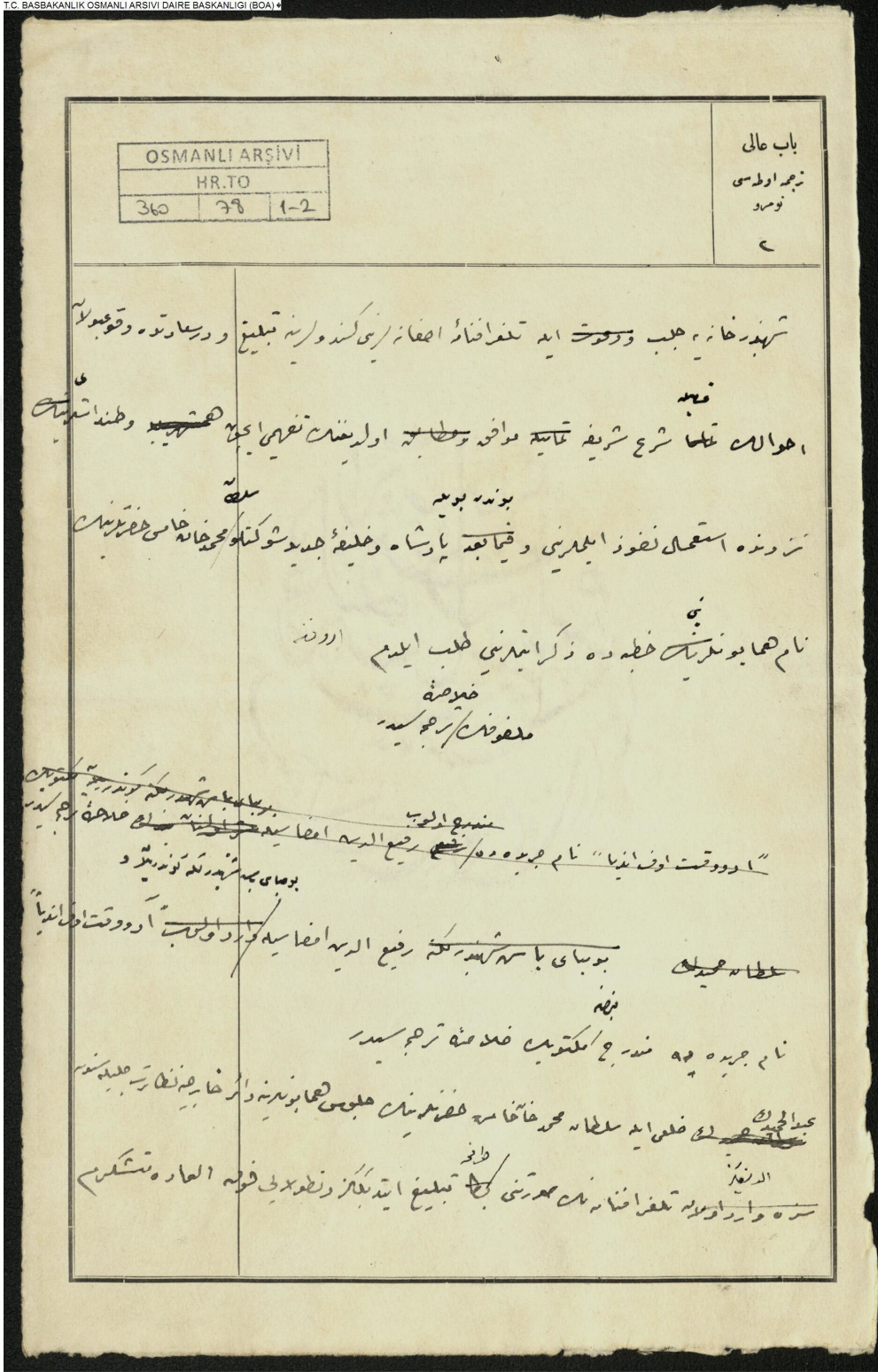
HR.TO.00360.00078.001

Ek 3. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini protesto için Hindistan'da akd edilen mitingler, gazeteler tarafından neşrolunan makaleler ile bu konuda şebenderhane tarafından alınan tedbirler.

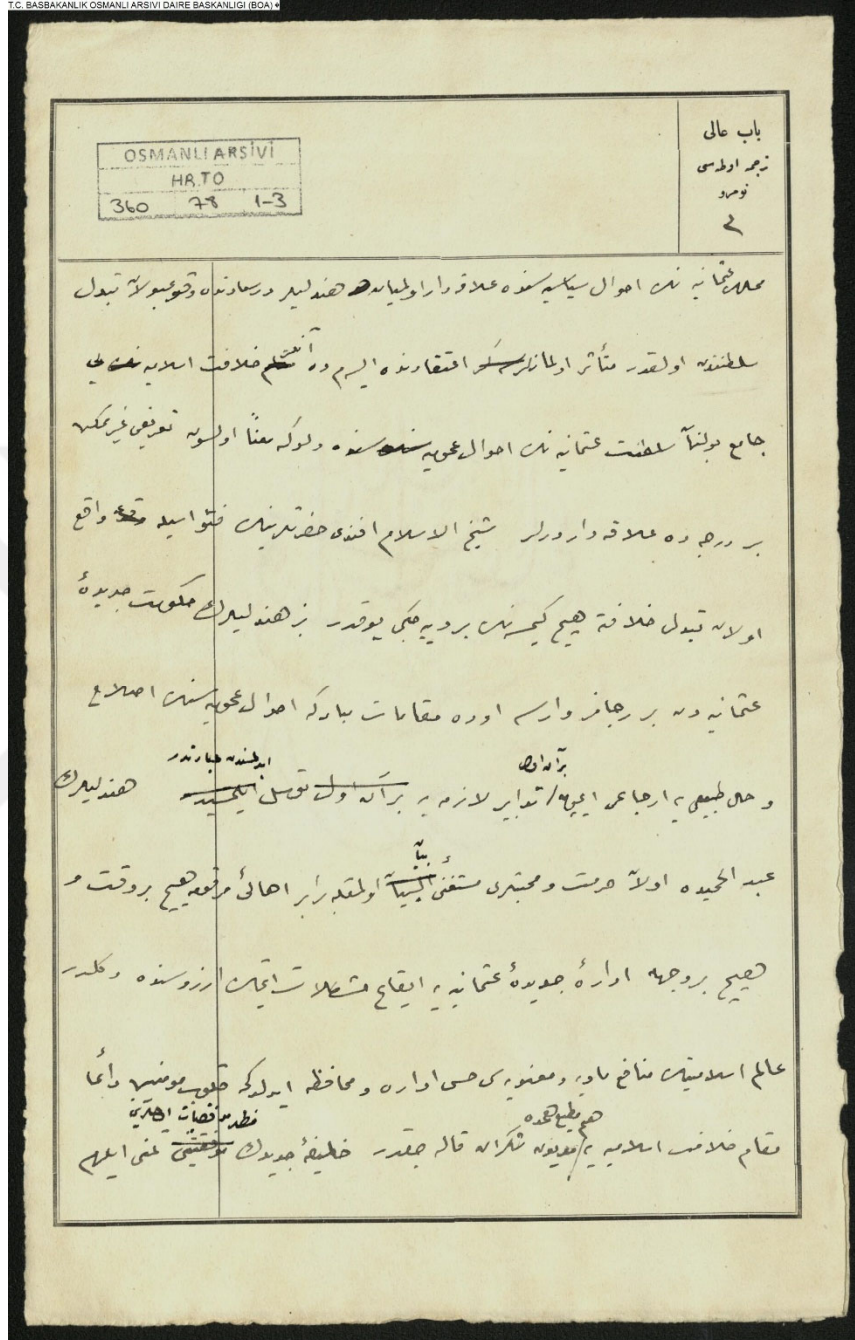

HR.TO.00360.00078.001

Ek 4. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini protesto için Hindistan'da akd edilen mitingler, gazeteler tarafından neşrolunan makaleler ile bu konuda şebbenderhane tarafından alınan tedbirler.

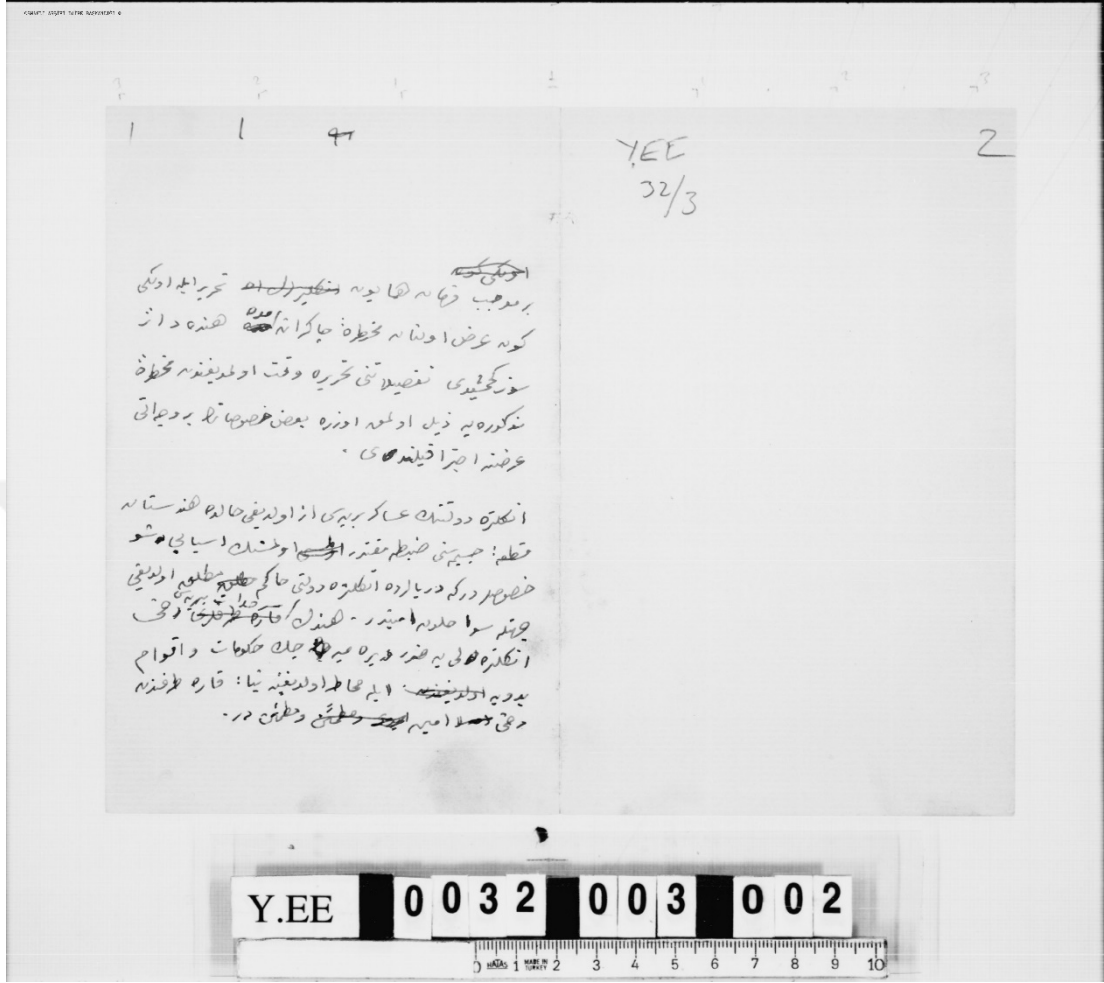

Ek 5. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini protesto için Hindistan'da akd edilen mitingler, gazeteler tarafından neşrolunan makaleler ile bu konuda şebbenderhane tarafından alınan tedbirler.

HR.TO.00360.00078.001

Ek 6. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

۱ ۱ ۹۳

۲

۳

۴

۵

۶

۷

۸

۹

۱۰

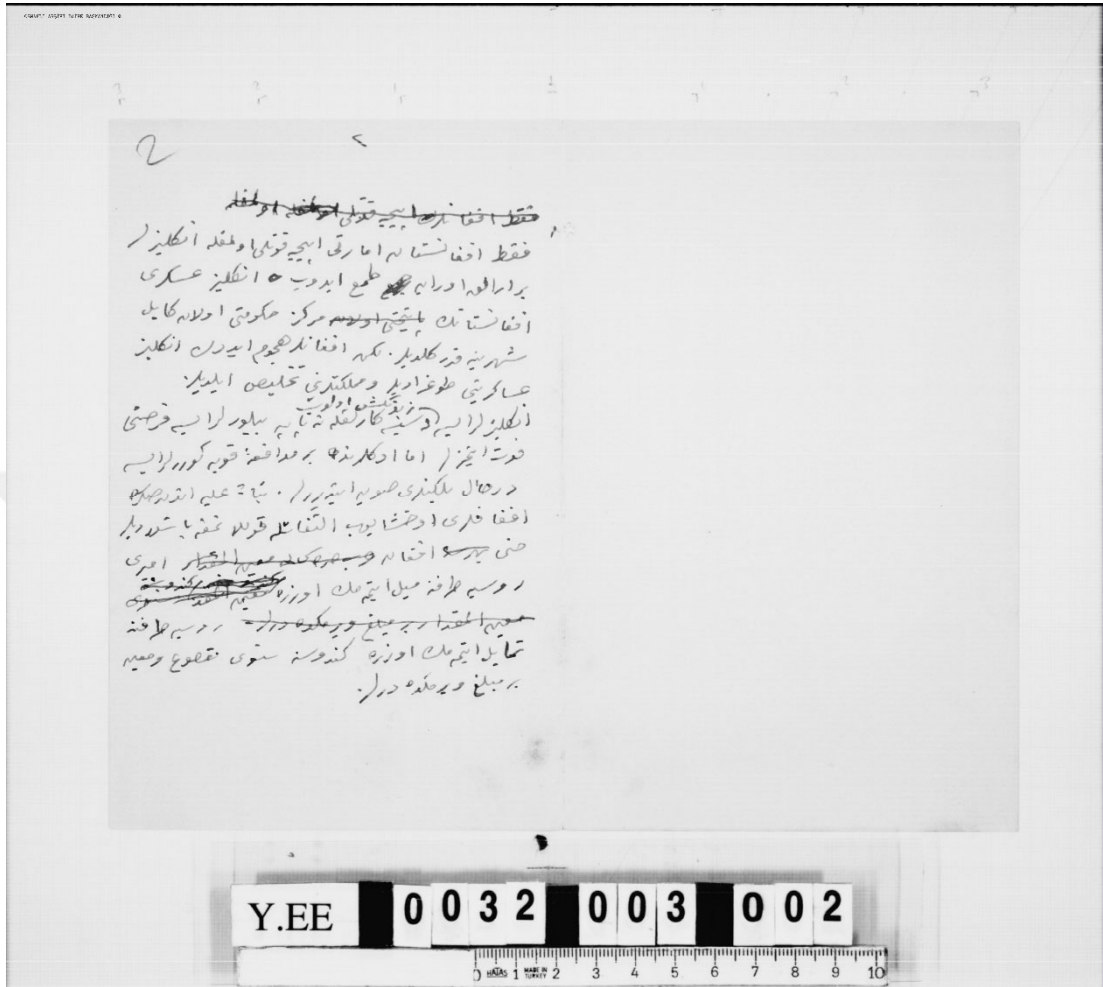
Y.EE
32/3

۲

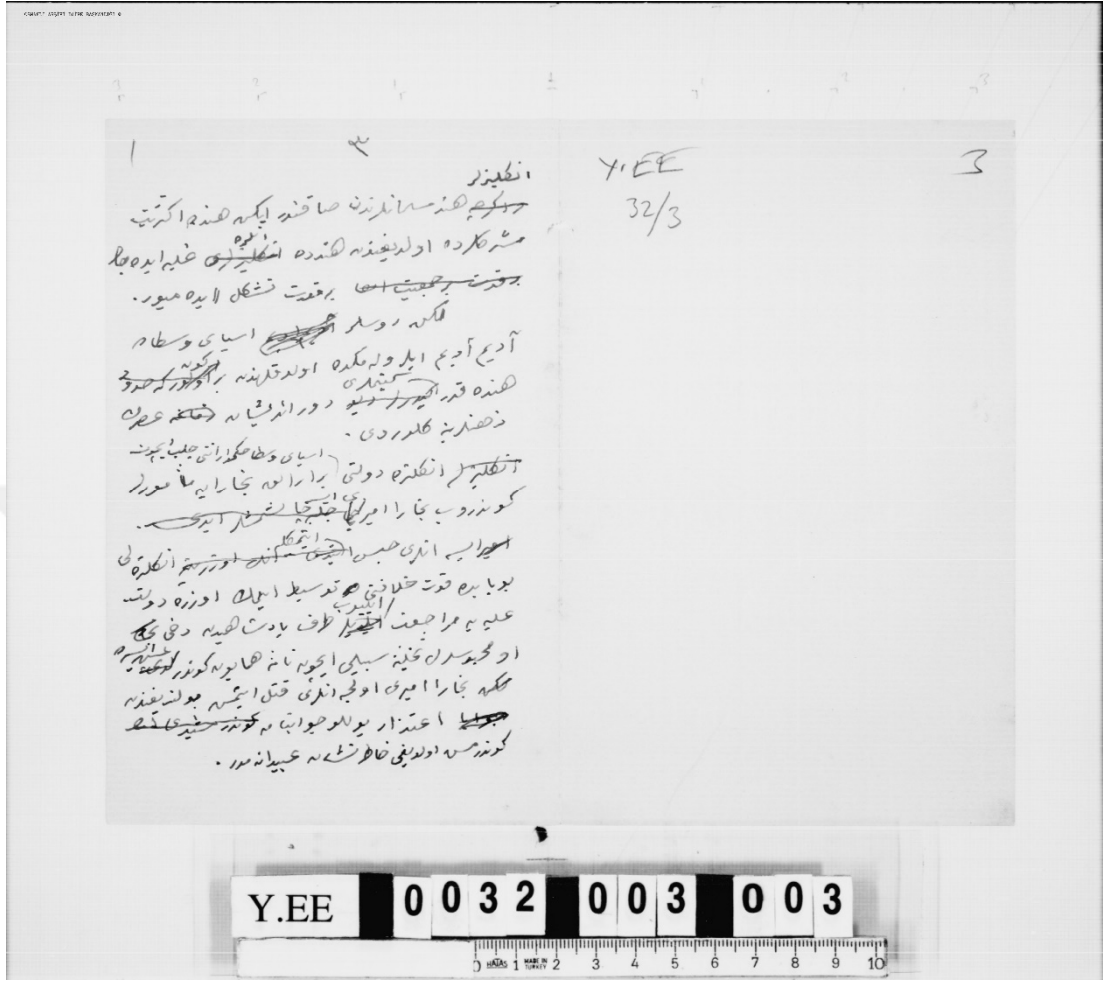
انگلستان
بر موجب فرمانه های بنامه منگولیه و غیره
کونه عوض اولدانه مخطوطه جا کرانه ^{عنه} هنده دان
سوزکیمی تفصیلاتی تحریریه وقت اولدولوننده مخطوطه
منکوره تی ذیل اولدوره اوزره بعضی خصوصیات بر دجائی
عرضه ایترا قیلنده سی

انگلستان دولتندک عا کریمی ازا اولدولوننده حالده هندستانه
قطعیه جیبینی منظم مقتدره ایشیه اوشدک لسیای موشو
خصر در کم دریا زده انگلستانه دوشی حاکم مصلوب اولدولون
چونتم سوا حلدیه امیندر - لوندن / ^{صدا} ^{بیر} ^{بوی} ^{دوشی}
انگله هلی به قدره میره جیک حکومات واقوام
بوده اولدولوننده ایلیم خاطر اولدولوننده نیا: قاره لانده
دوشی ^{صدا} ^{بیر} ^{بوی} ^{دوشی} ^{دوشی}

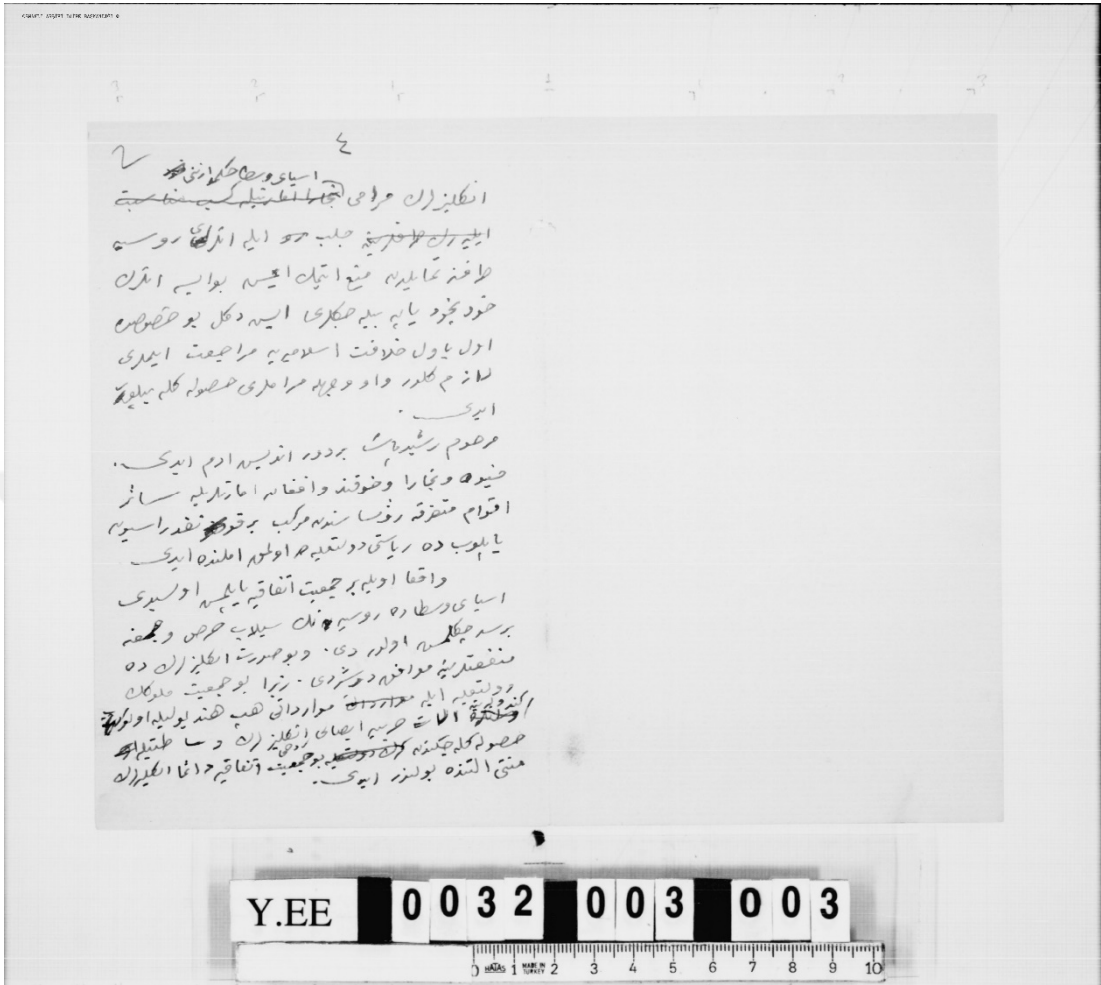
Ek 7. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

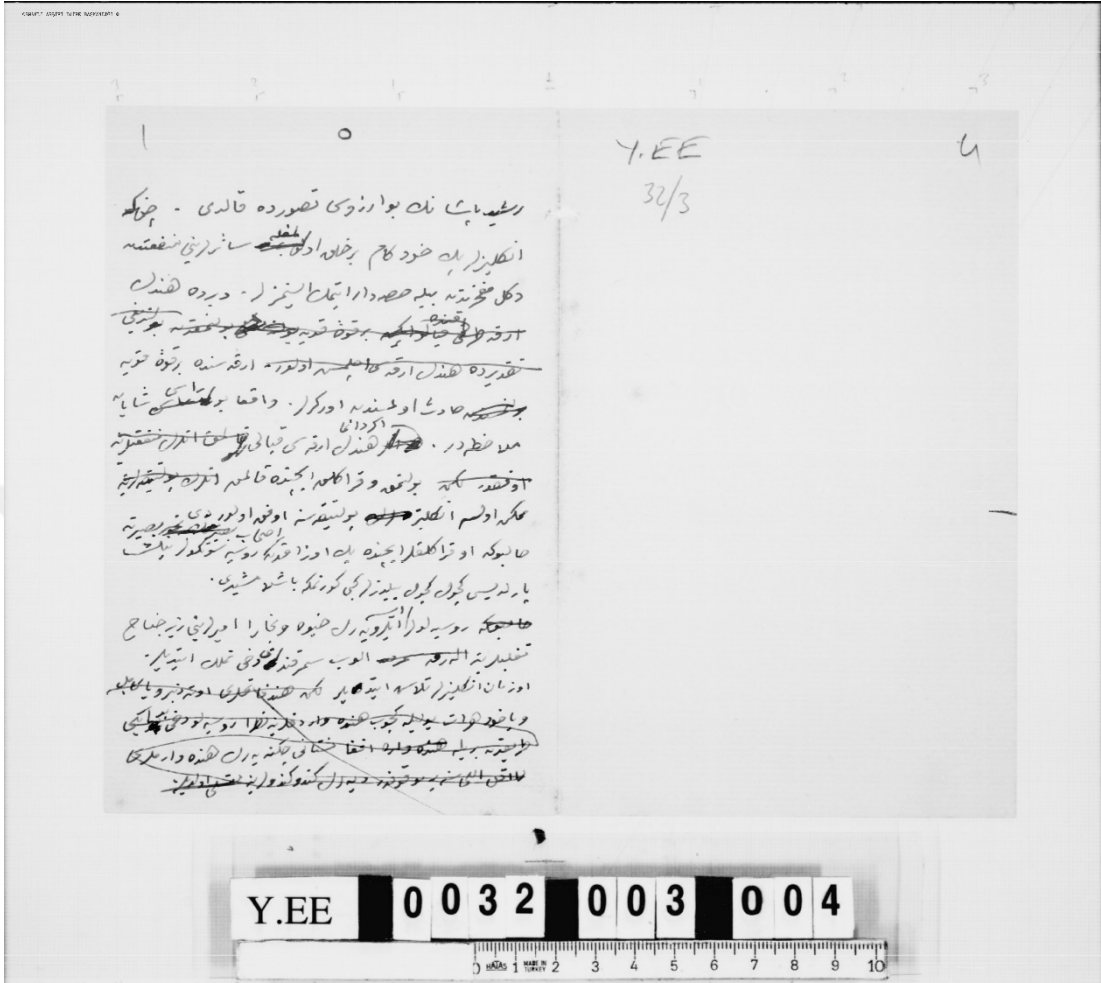
Ek 8. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

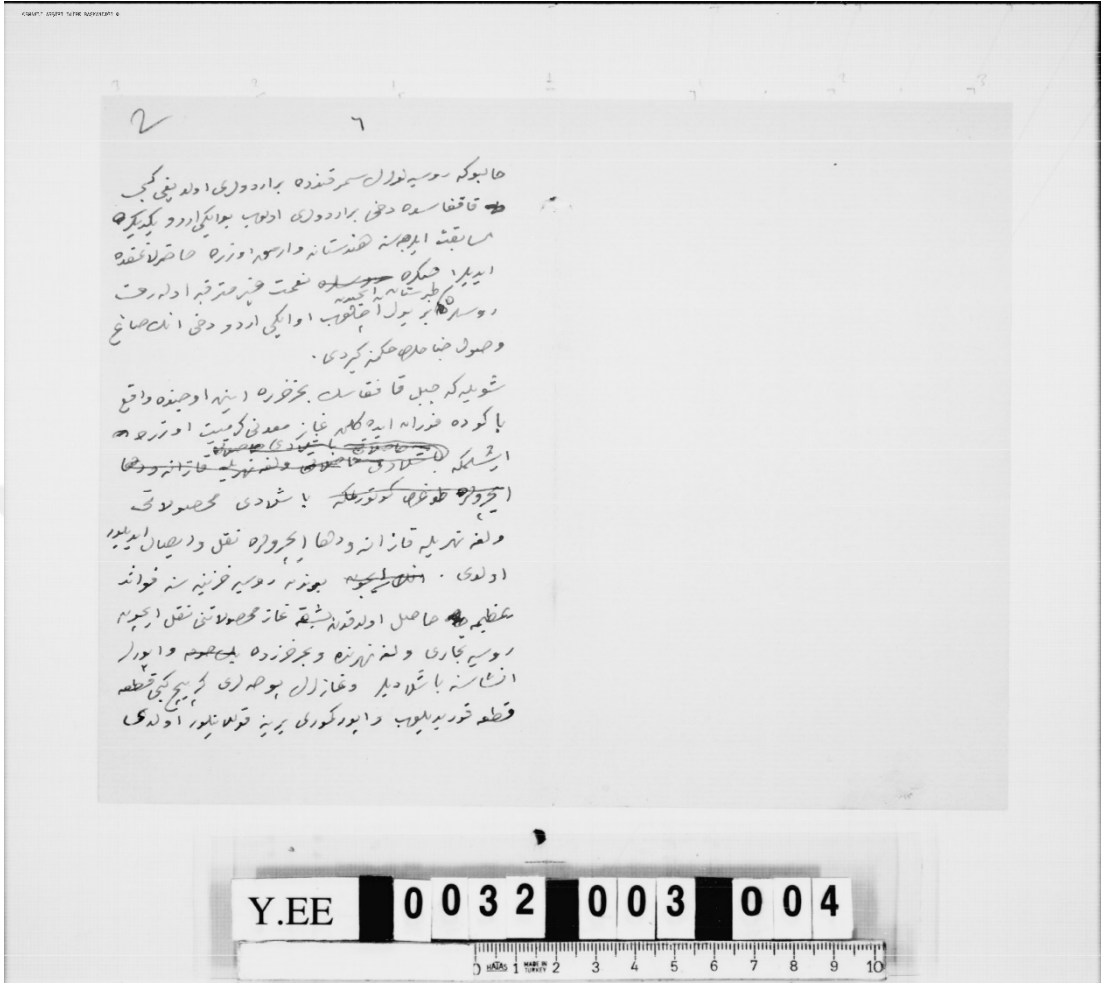
Ek 9. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

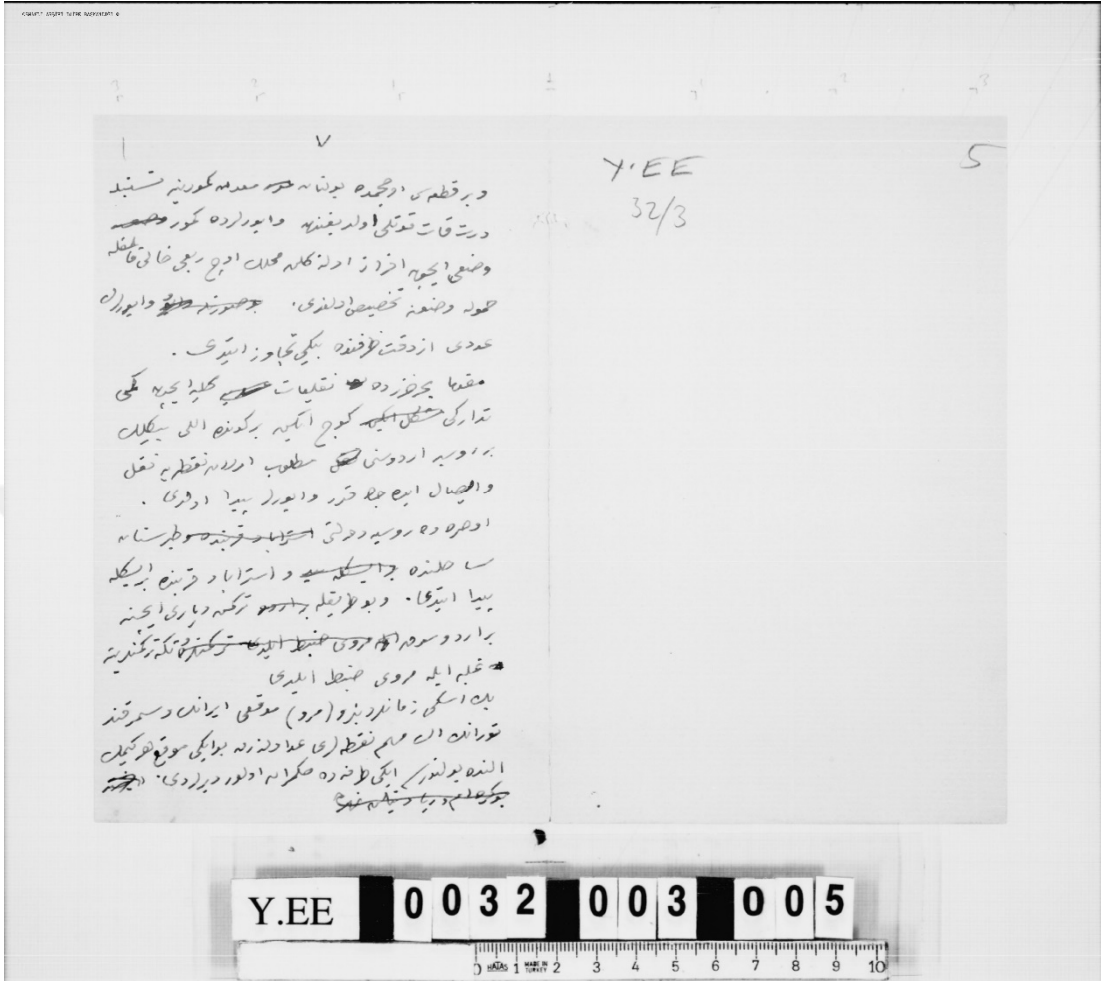
Ek 10. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

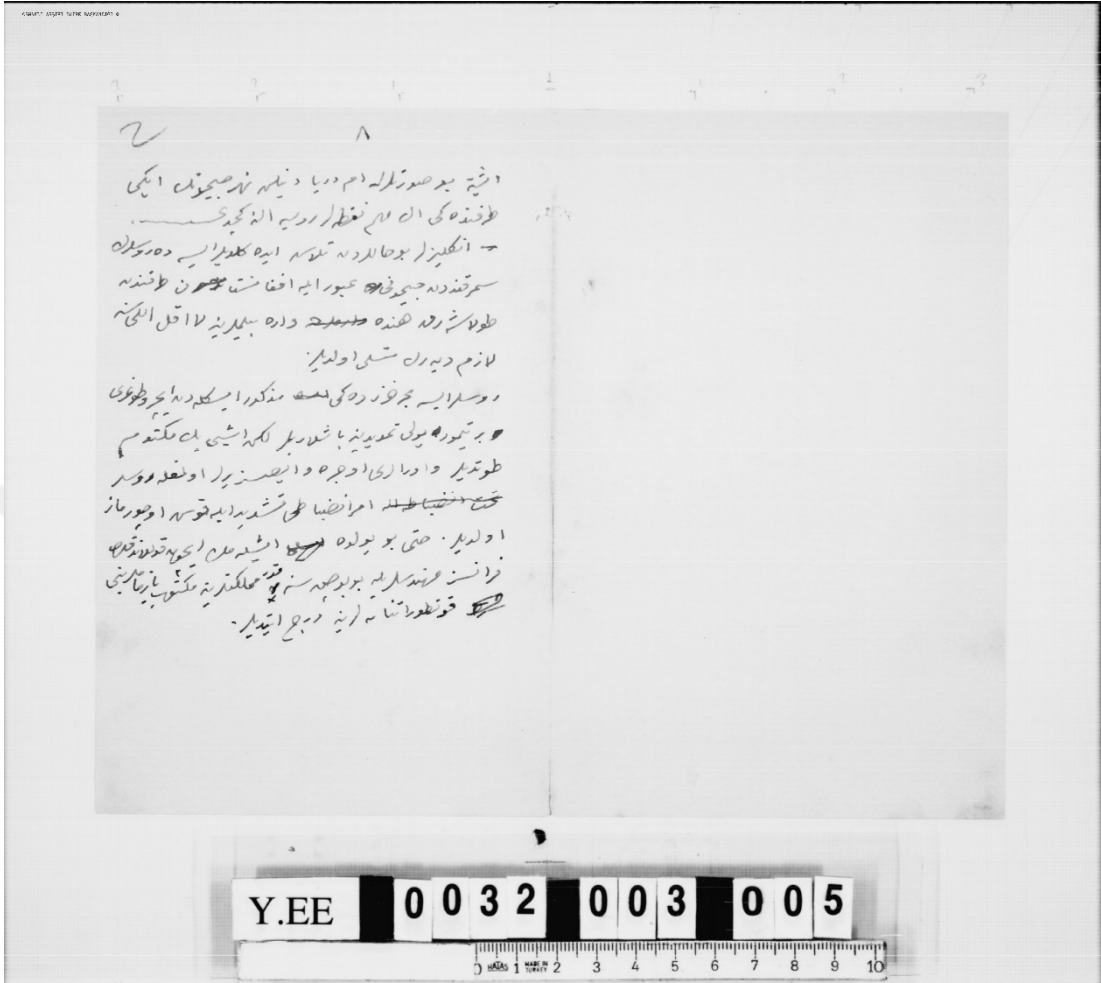
Ek 11. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

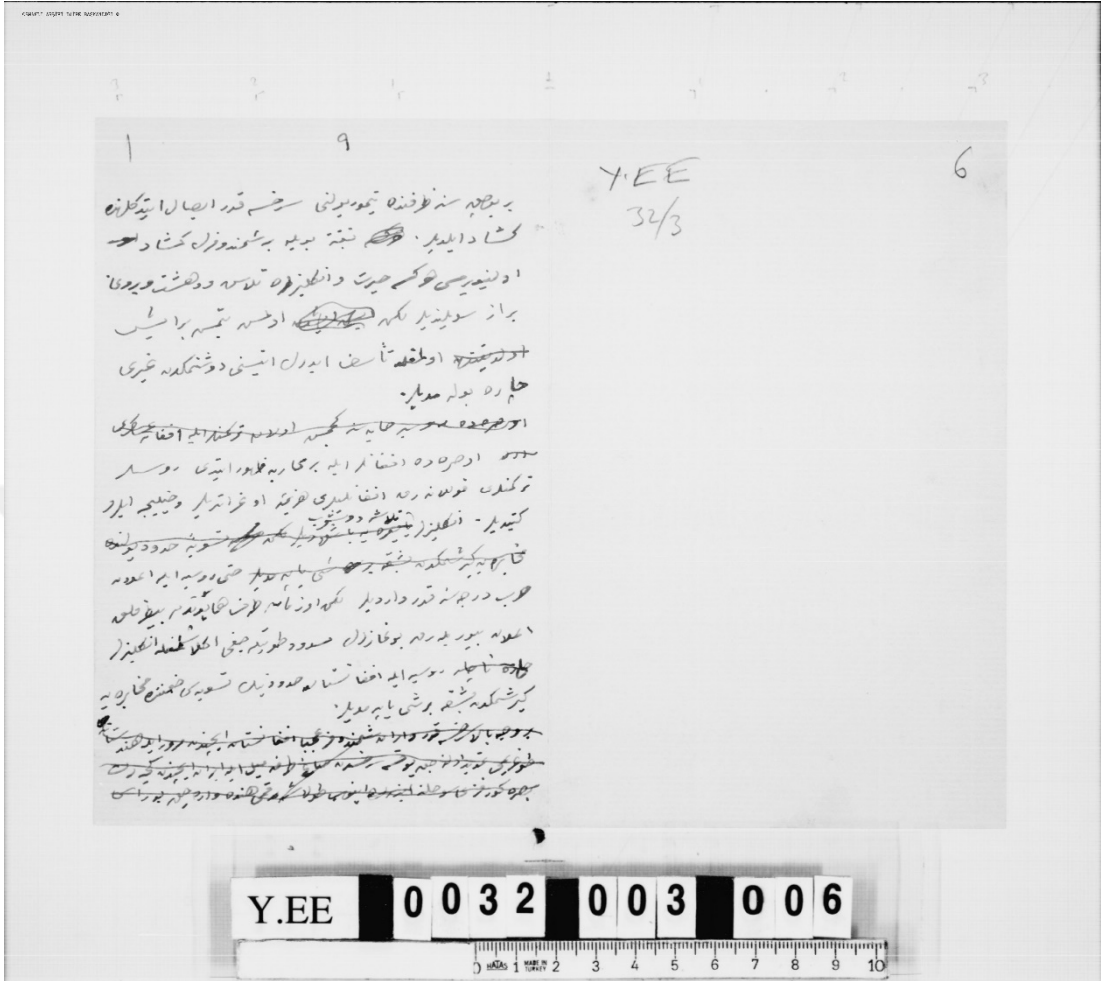
Ek 12. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

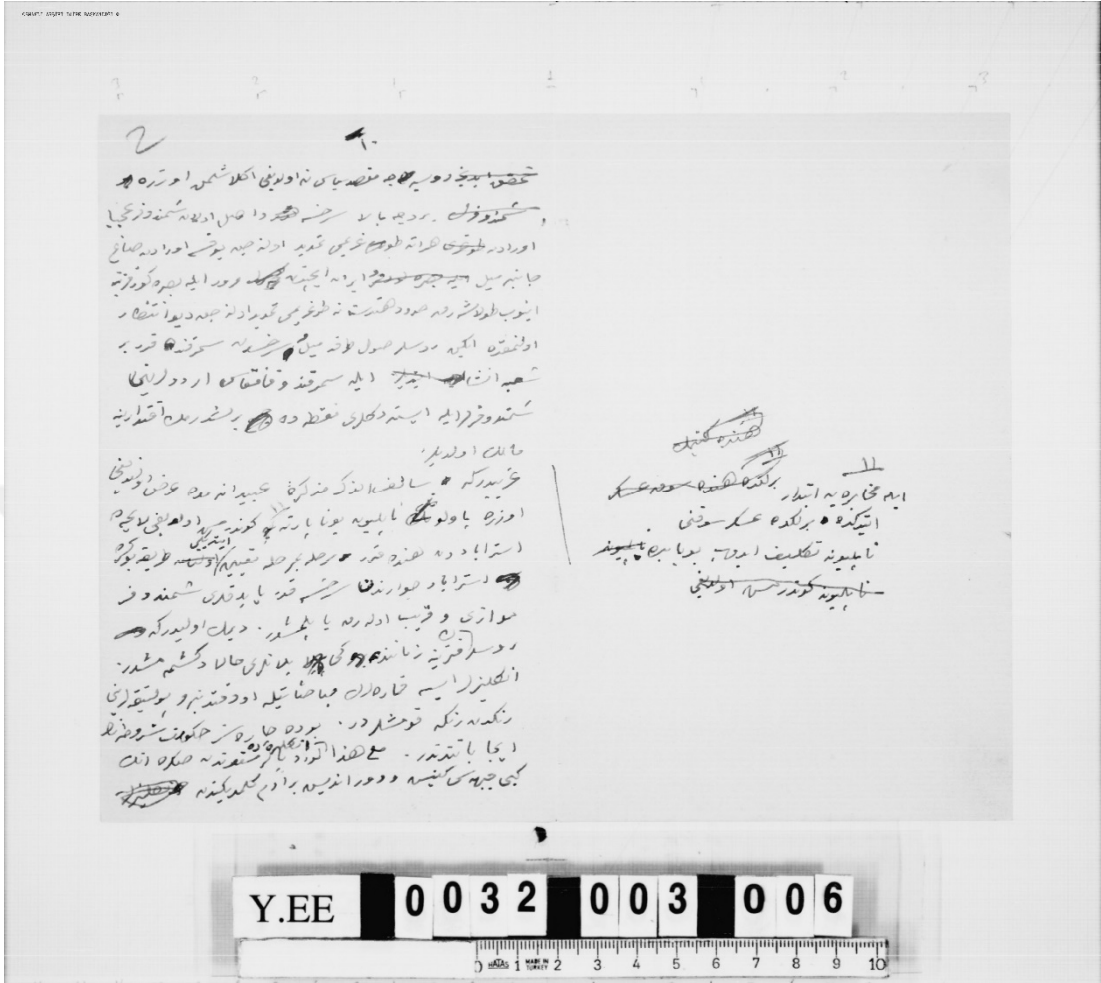
Ek 13. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

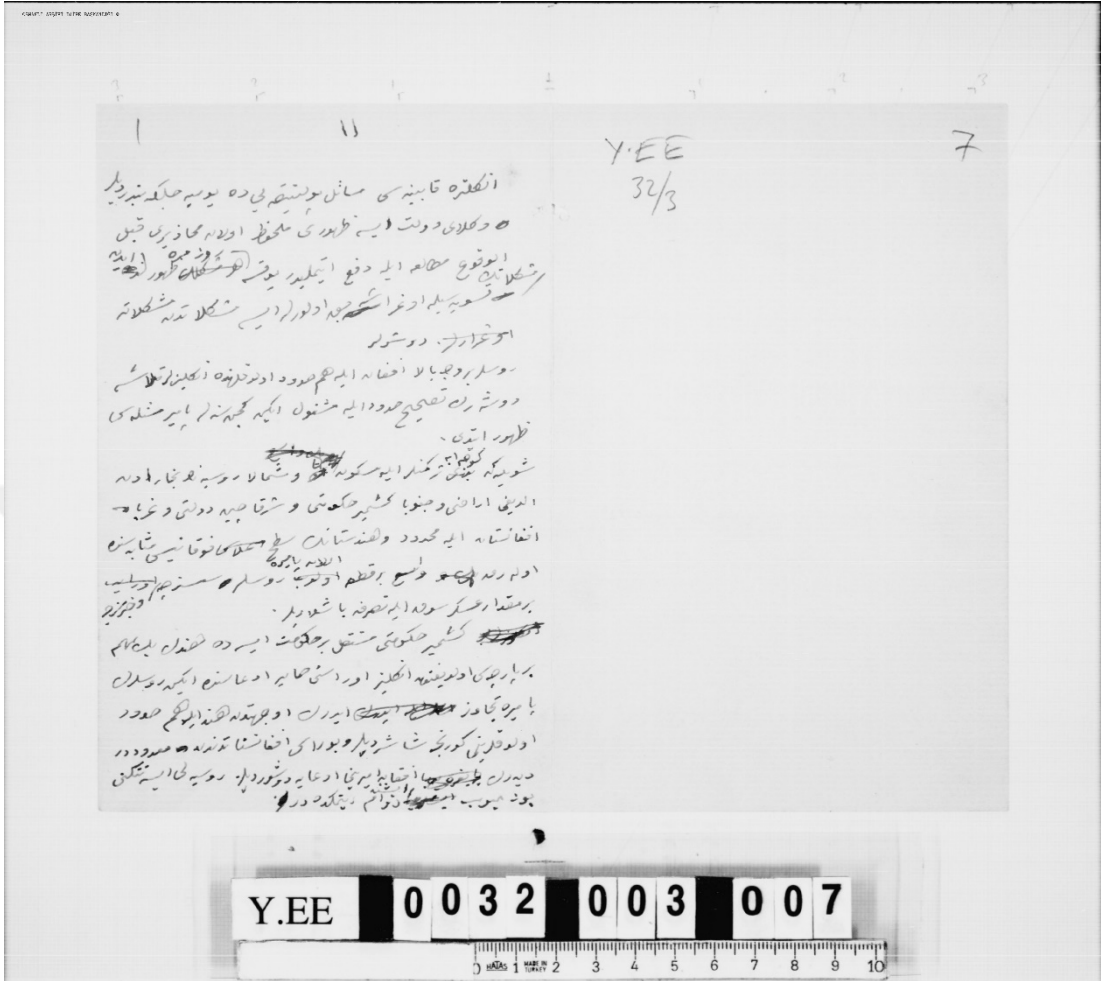
Ek 14. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

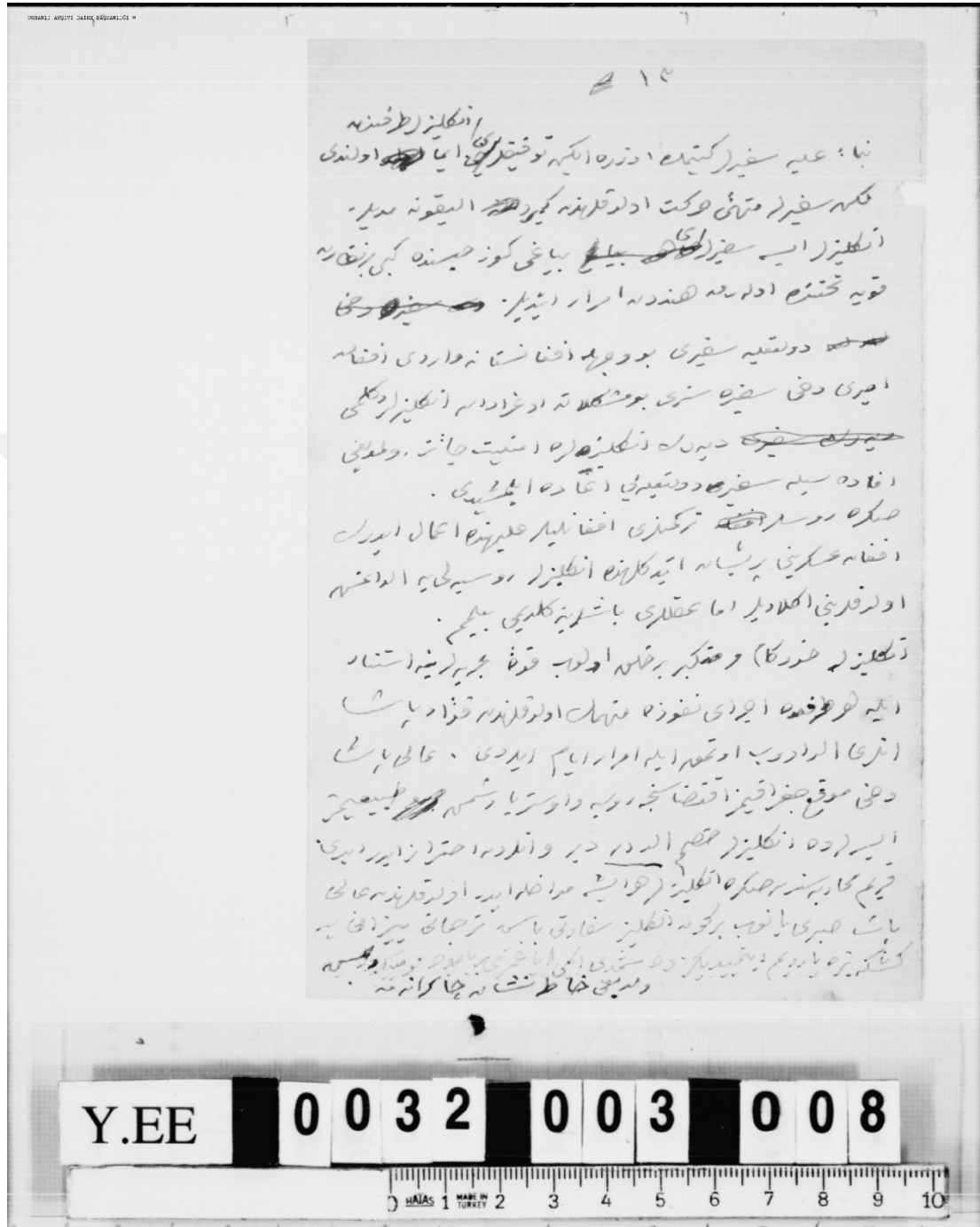
Ek 15. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

Ek 16. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

Ek 18. Ahmed Cevdet Paşa'nın Hindistan ahvaline dair Abdülhamid'e verdiği layiha müsveddesi.

Ek19. Balkan Harbi münasebetiyle Hindistan zenginleri tarafından Osmanlı'ya nakdi yardımlarda bulunulmasının İngiltere Hükümetince engellenmemesi için teşebbüste bulunulması.

2

دائرة صادرات تجارات قلمی شعبة

اولاد التمس التمس ورودي	ميراثي	مسودي	اولاد التمس التمس
ملايه التمس	تاريخ التمس	تاريخ التمس	تاريخ التمس
	تاريخ التمس	تاريخ التمس	تاريخ التمس

حاجیه قلمی، برقیست

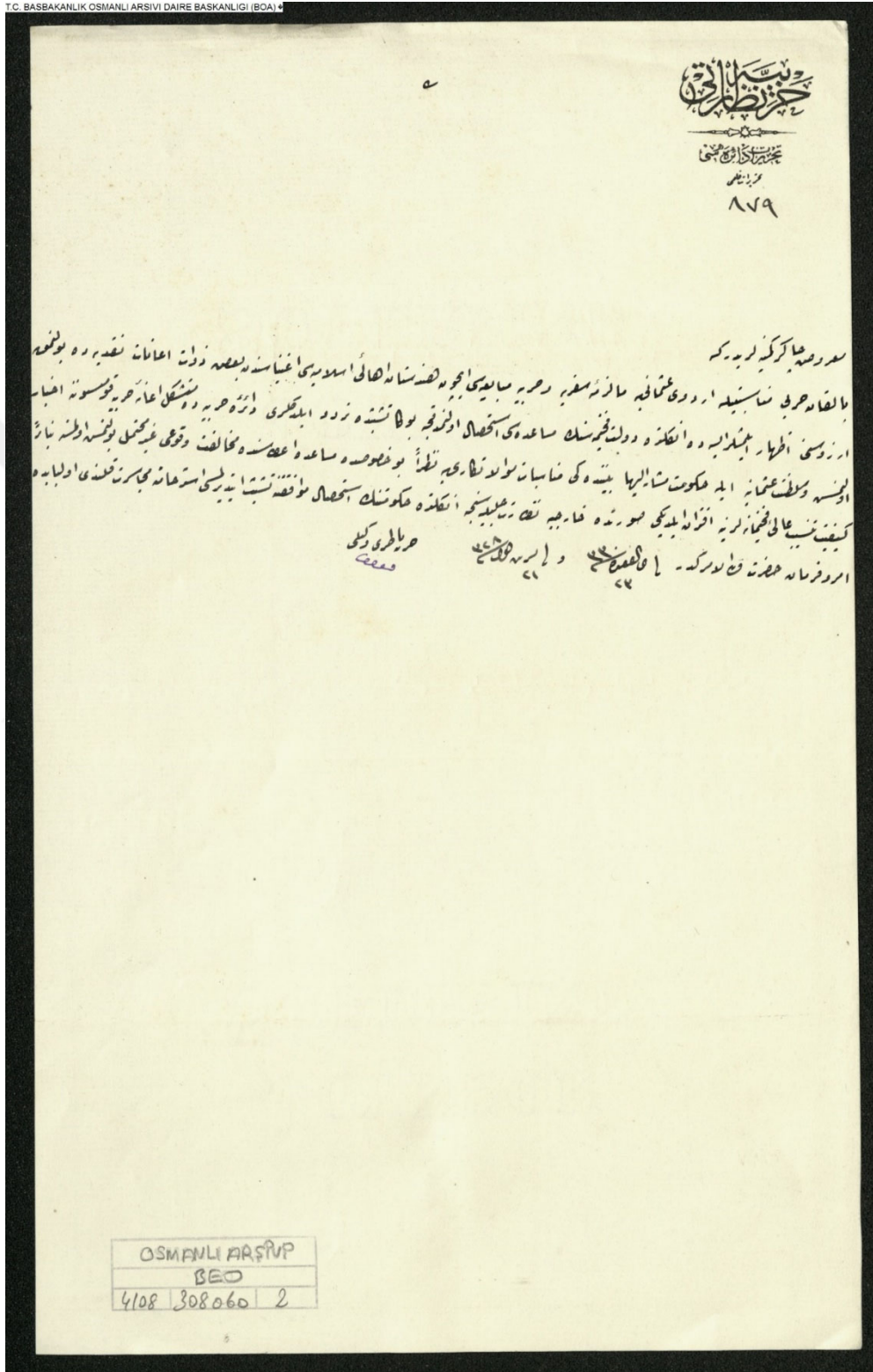
باعتدال ما شایسته اوردو کلمه کلمه سفیر و غیر مبادیه ایچره همتاندا اها قلمدیگه
قیاسندر بیهه نوله اعلات تقدرده بولمدا. زودی اولد. ایتمکدوره اقلده
رواقیرینده ساعدی آتکده اولوق بولا نیشده زور ایچره دؤنجه و نیش
اعدا اهریب قوسون اعلای اومن. و ملطه عیازه ایم قلمده شادایا عیازه ناسیاب
ملوک کلام نطق ارفاقون ساعده اعلانه کافیه. و قوی قلمی ارس. ارضیه
چورده عیازه نطق ارفاقون ساعده اعلانه کافیه. و قوی قلمی ارس. ارضیه
باعتدال ما شایسته اوردو کلمه کلمه سفیر و غیر مبادیه ایچره همتاندا اها قلمدیگه
قیاسندر بیهه نوله اعلات تقدرده بولمدا. زودی اولد. ایتمکدوره اقلده
رواقیرینده ساعدی آتکده اولوق بولا نیشده زور ایچره دؤنجه و نیش
اعدا اهریب قوسون اعلای اومن. و ملطه عیازه ایم قلمده شادایا عیازه ناسیاب
ملوک کلام نطق ارفاقون ساعده اعلانه کافیه. و قوی قلمی ارس. ارضیه
چورده عیازه نطق ارفاقون ساعده اعلانه کافیه. و قوی قلمی ارس. ارضیه

تقدیرده اولد
کلمه اعلای ارفاقون
تقدیرده اولد
باعتدال ما شایسته اوردو کلمه کلمه سفیر و غیر مبادیه ایچره همتاندا اها قلمدیگه
قیاسندر بیهه نوله اعلات تقدرده بولمدا. زودی اولد. ایتمکدوره اقلده
رواقیرینده ساعدی آتکده اولوق بولا نیشده زور ایچره دؤنجه و نیش
اعدا اهریب قوسون اعلای اومن. و ملطه عیازه ایم قلمده شادایا عیازه ناسیاب
ملوک کلام نطق ارفاقون ساعده اعلانه کافیه. و قوی قلمی ارس. ارضیه
چورده عیازه نطق ارفاقون ساعده اعلانه کافیه. و قوی قلمی ارس. ارضیه

OSMANLI ARSIVI
BEO
4108_308060_1

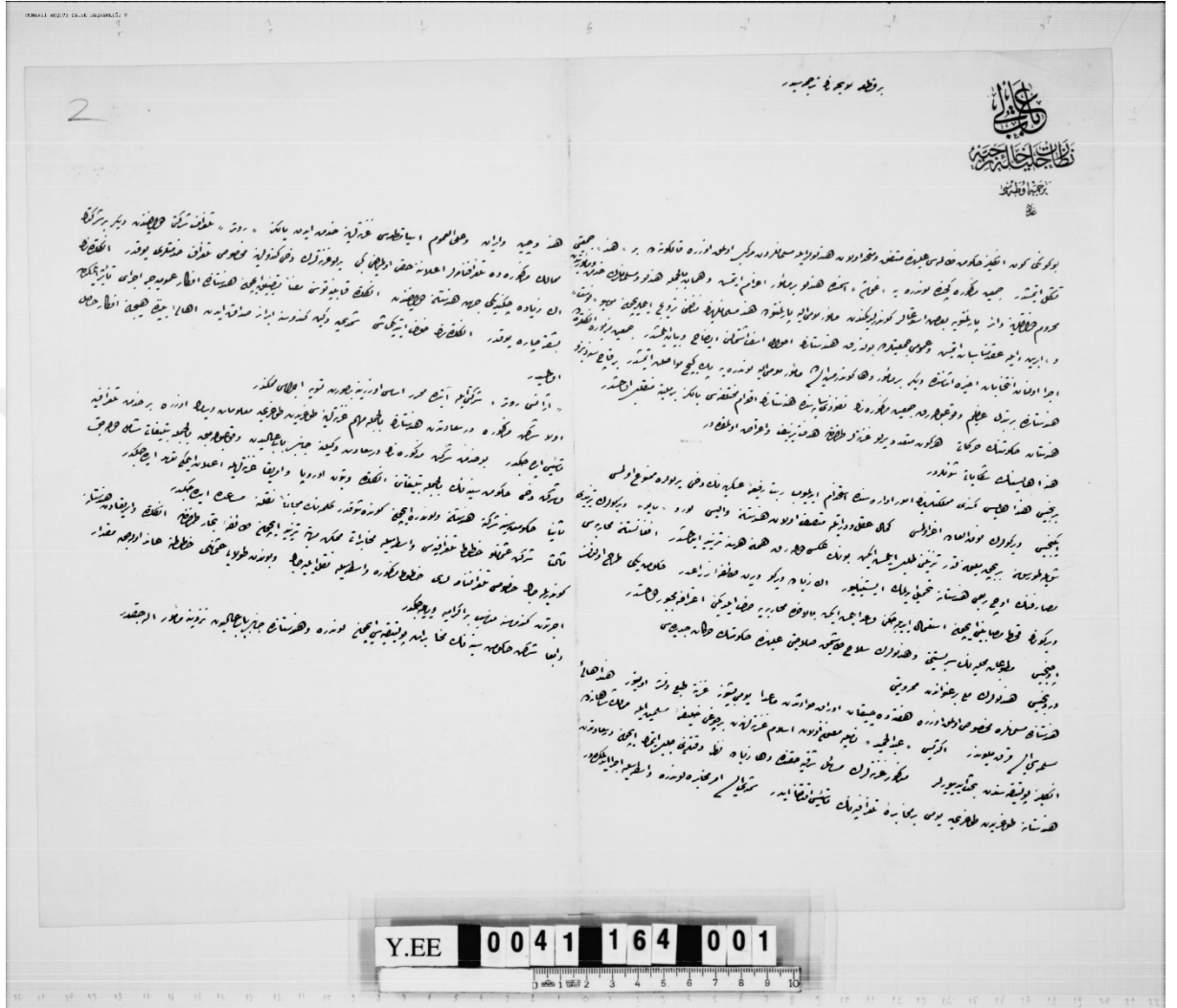
BEO.004108.308060.001

Ek 20. Balkan Harbi münasebetiyle Hindistan zenginleri tarafından Osmanlı'ya nakdi yardımlarda bulunulmasının İngiltere Hükümetince engellenmemesi için teşebbüste bulunulması.

BEO.004108.308060.002

Ek 21. Hindistan'da, Hindu ve Müslümanların genel durumu ile Dersaadet'ten Hindistan'a telgraf hizmeti tesisine dair layiha.

Ek 22. İttihat ve Terakki Cemiyeti azalarından birinin, Rusya ve Hindistan müslümanlarını ayağa kaldırmak için Kafkasya, Kırım ve Hindistan'da gizli cemiyetler bulunduğuna dair verdiği beyanatın Avusturya gazetelerinde neşrolunduğu hakkında belge

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

خارجیه نظارت

امور میامیه مدیریت عمومی
مهمه قلمی

ملاحظات	مدیر عمومی	بیمز	مسود	قید نومردی	قارطون	خصوصی	عمومی
				۱۶۹۸			
				تاریخ ۱۶۹۸		خلاصه بیانات	
<p style="text-align: center;">داخیه نظارت</p> <p style="text-align: center; font-size: 1.2em; font-weight: bold;">۱۶۹۸ - ۵۰۰۶۱</p> <p style="text-align: center; font-size: 1.2em; font-weight: bold;">امور میامیه</p> <div style="text-align: center; border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 10px; margin: 10px auto; width: 80%;"> <p style="margin: 0;">مهر</p> <p style="margin: 0;">تاریخ</p> <p style="margin: 0;">شماره</p> </div> <p style="margin-top: 20px;">وینا بیخدی حیدری یا تا قتلندنه صه ۷ لیسالی ناری تذاتندره اخبار درجه جمیع اخباره سیف روسیه ده غدا ایلون قیام املا اینک اوزره قضایه وقرعده بجمعیه حقه بولیدر بقده لولتیا آیدروسه حکمت دوقعه عده قوتایدرسه قیل وقرع کلون دهلستان رسم جمعیه حقه موجود اویش آیه اندیکه رار و سارینه کیده ایله یقوتندنه غمزه له شادونیش دروس بیانات واقعه علی الخصوص انقده حکمته ستم اولدی حکمته قضایه ایچونه ترکه عکله بودی اوردوجی تریلان ای زارشی زنی اسل ایکندر</p> <p style="margin-top: 20px; text-align: center;">تذاتندره</p>							
HR.SYS		2401/61		2016 (2shfboE)		2	

HR.SYS.02401.00061.002

Ek 23. Hindistan İslam hükümdarlarından birkaç aile tarafından Bağdad'daki fukaraya verilmek üzere tahsis edilmiş olan meblağın bir fikr-i siyasiye ile dağıtılması ve bazı mevkiide muhtarlar tayin ve mahkemeler tesis edilmiş olduğundan bahis ile bazı ifadeyi havi Üçüncü Kolordu Kumandanlığı'ndan Harbiye Nezareti'ne çekilen ve bir sureti nezarete tevdi olunduğu anlaşılan telgraf hakkında ne yapıldığının bildirilmesi.

T.C. BASKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

شماره		قائمة صادقات تحريرات خاصي	
لايه	رقم	تاريخ	ملاحظات
XX	٨٥	١٤٠٥	١٤٠٥

٢

تحريرات ائمة بعلات

هذا سند به انعم الله علينا بانه قد اذن لنا ان نطلب منكم ان تفضلوا بقرعة من اموالكم التي نطلبها منكم في هذا الوقت الحاضر...

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعلنا من اهل هذا البلد من اهل الدين والعدل والبر...

١٤٠٥

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعلنا من اهل هذا البلد من اهل الدين والعدل والبر...

١٤٠٥

OSMANLI ARŞİVİ
BİT ٢
٤٥٠٩١٣٥3333

2 ark
(1st. P. 692)

BEO.004045.303333.001

بکنم ز سگ حسابی کس ، چکل کیت . یک ایچون بردها بورا بکله .
ضابط : - الا پیشره جکسکنز ، دبه اصرار ایدر .
دیرکن ارارنده قاوغا باشلار . ضابط خنزیر آتی ایله آشجینک
باشنه اورور . مسلمان آشجی ده مفتی عبدالرحمن افندی حضرتلرینه
خبر ویر . اوکونده بالتصادف جمعه . مفتی عبدالرحمن افندی ایکی
آدم کوندریر ، وقعیه محقق ایدیر ، آشجی نیک حقی اولدینی
آ کلایشیلیر . بونک اوزرینه مفتی حضرتلری اعلان ایلرکه :
« بتون مسلمانلر حاضر اولسون ، یازین صباح ساعت طقوزده
مجوسیلردن انتقام آلمه یه چینه جغز . مجوسیلرله مقاله ایده جکیز . »
دیگر طرفدن پولیس ناظرینه ده خبر کوندریر :
« یازین ساعت طقوزده بز فلان یرده فلان محله نیک مجوسیلردن
انتقام آله جغز . »

پولیس ناظری وقعه نی تحقیق ایدر ، آشجی حقی بولوب
مرجه اخبار ایدر . برمدت سوکرا پولیس ناظری برخیلی مأمورین
ضابطه ایله مفتی عبدالرحمن افندی مدرسه سنه کلیرلر ؛ ضابطه ده
قوللری باغلی ، عسکری البسه سی جیقارلش اولدینی خالده کتیررلر .
مفتی عبدالرحمن افندی اعتبار ایدرک هر نه جزا ترتیب اولتورسه
هان اجزا ایده جکیرنی سولیرلر .

مفتی عبدالرحمن افندی ابتدا ، قطعاً انتقام آلتق فکر نده اولدینی
سولیرلر ، چونکه محله خلقی [مجوسیلر] ده ضابطه یاردم ایتیلر . فقط
سوکرا « خلیفه مسلمین طرفدن مسلمانلری حمایه ایچون کلن آدم
وار ، استشاره ایدم ، فلان .. دبه علی رضایی کوسنتور . پولیس
ناظری ، علی رضانک آياغنه قاپانیر . عینا منها ساعت اون ایکی یه قدر
مذاکره جریان ایدرک نهایت صلحه قرار ویررلر .

ملح نامه : اشجی او عله ده اوج سنه اجاره ویرمه جک ،
بکین داخنده هیج بر مسلمان عله نه حرکت اولونماه جق ، ضابطک
جرمی برنجی دفعه اولدیفندن عفو اولونه جق ، محله مجوسیلری چین
عادی اوزره اعتبار [ترضیه] علامتی اولان قاعدیه رعایه اوزون
وقیرمنی بر عصا الهه طو تهرق کله جکیر . [۸]
ایکنجی وقعه ده بوندن اوج کون مقدم بکیندن ۲۵ میل مسافه ده
کائن بر قریه ده وقوعه کلش : غیر مسلم اولان کوی اهالیسنندن
بر قاچ آدم بر خنزیر آلوب مسلمان قریه سنه کلیرلر ، بر مسلمان خانسه
خنزیر ایله برابر کیررلر . دیرکن قاوغا ، قیامت قوبار . همان مفتی
عبدالرحمن افندی به خبرجی [باشتاقیت] کلیر .

اثرنجی ۱۵ اغتوسه ده مفتی عبدالرحمن افندی کیچه یاریسی
اتباعی ایله برلکده آتله پنه درک سرعتله محل وقعه یه بیتشیرلر .
هر طرفدن مسلمانلر قارتیجه کی قریه نی قوشاتیرلر . ایکی کون
نزاعدن سوکرا حکومت رجالی آرایه کیردرک تلفات میدان ویرمه دن
ایشی صلحه ، باغلارلر . مجوسیلر تکرار قیرمنی عصایی آله رق دیژ
چوکوب اعتقاد کلیرلر

[۸] اوزون وقیرمنی عصا ، تسلیم واعتذار علامتی در .

ایشته اتفاق نمرسی ! مسلمانلرک بو خصوصه اولان تفاقاری
شایان تحسین در . کره ارضک هیج بر طرفده کی مسلمانلر ده بواتفاق
یوقدر . بوخصلت یالکنز چین مسلمانلرینه مخصوصدر . بوندن طولایی
مفتی عبدالرحمن افندی خنابلی نه قدر تحسین وستایش اولونسه
آزدر . هله بو سوک وقعه ده الی اوج ساعت آیاقه دورمش ،
عودتنده کوزلری قیب قیرمنی اولش ، خالده اوله در .

بووقعه لرک تفصیلاتی صالا اسماعیل افندی واسطه سیله آ کلادم .
اگر بونکی وقعه لره صالح اولماسه بتون ایش مجاریه ده دورمش . قاچ
دفعه لر چین داخنده مسلمانلرله مجوسیلر آرمه نده قنه ظهور ایتشسه ،
ابتدایی مطلقا سولیه اهمیتیز بر شیدن باشلارمش . جزئی بروقه
اولور اولماز ، مسلمانلر هان حرب علامتی اولان قیرمنی یارانغی
چکیرلر . بونک ایچون عموم مجوسیلر مسلمانلردن قورقورلر . بونکه
برابر حکومت ده متعدد دفعه لر بتون مأمورلرله تنبیه ایتش : « مسلمانلر
اصلا تعرض ایتمه بکنز ! » دیش بوجه تله چین مسلمانلرینه برسوز
سویک ممکن دکندر . لکن . . . آه لکن عمومی جهالت کنجه ، او یک
فنادر ، یک آجینه جق بر خالده در . واقعا جهالت عموم مسلمانلری
قابلامشدر ؛ فقط بالخاصه ، چنده بوجهالت یک زیاده یک دهشتلی در .

بکین
عبدالرشید ابراهیم

افغانستانه معلم صفتیله کیده جک ضابطان

افغانستان اردوسنک برقات دها تنظیم ونسقی ضمننده معلم
صفتیله لزوی مقدار ضابط عسکر به اعزای طلب اولنش و کیفیت
دائرة عانده سندن استفسار قلمشدر .

دولت عثمانیه وهند مسلمانلری

انگلتزه وهندستان مسلمانلرینک رئیس ومسنله شرقیه جمعئی
رئیس نالیسی امیر علی الحسینی حضرتلری طرفندن شیخ الاسلام
صاحب متلابک افندی حضرتلرینه کوندریلن مکتوبک ترجمه سیدر :

افندم حضرتلری ،
عثمانلی لسانه عدم وقوفدن طولایی ذاب فضیلتاً بکزه سلام
احترام کارانه می انگیز لسانیه تقدیمه اجتناسار ایدیورم . انگلیز
وهند مسلمانلری ذات فاضلانلرینک وطپور و مقتدر رفقا کزله
برلکده شو آنده مشغول اولدیتکنز عظیم ونافع ایشی - که ترکانک
اصلاخندن وعثمانلی ایمپراطورانک اعاده شرف اعتبارندن عبارتدر -
غایت صمیمی اوله رق تقدیر ایدرلر . بوهوم وظیفه ده موفقیت کامله یه
مظهریتکنزی و ترک ایمپراطورلنک سعادت حاله نائلاتی تئی ایلم .

امیر علی الرخوی الحسینی
« مطبوعه خیره وشرکاسی » مدیر مسئول : اشرف اویب